Дім сад город

10

2002

- До садіння картоплі готуюся з осені
- Баклажани не тільки синенькі
- Плід із плодів

Яблука доспіли, яблука червоні…
Сергійко Дідух.
Фото ***Світлани Лелеки,***
с. Ісайки, Київська обл.

Добірний урожай. Ярослав Олійник.
Фото ***Олександра Олійника,***
с. Мотовилівка, Житомирська обл

Молодий господар. Цією фотографією у нашому улюбленому журналі (передплачуємо "ДСГ" з 1989 року!) хочемо привітати свого сина Івана. Він фермер з "червоним" дипломом, разом із батьком обробляють пай у 10 га землі. Щасти тобі, молодий господарю!
Родина ***Огієнків,***
с. Дубовий Гай, Запорізька обл.

Ловись рибка велика!
Степан Недошитко із сестрами,
с. Малий Ходачків,
Тернопільська обл.

Осіннє золото. Максим Парполіта.
Родина ***Парполітів,*** *передплатники "ДСГ" з 1993 року.*
с. Абрикосівка, Херсонська обл.

Фотоконкурс

Щедра осінь

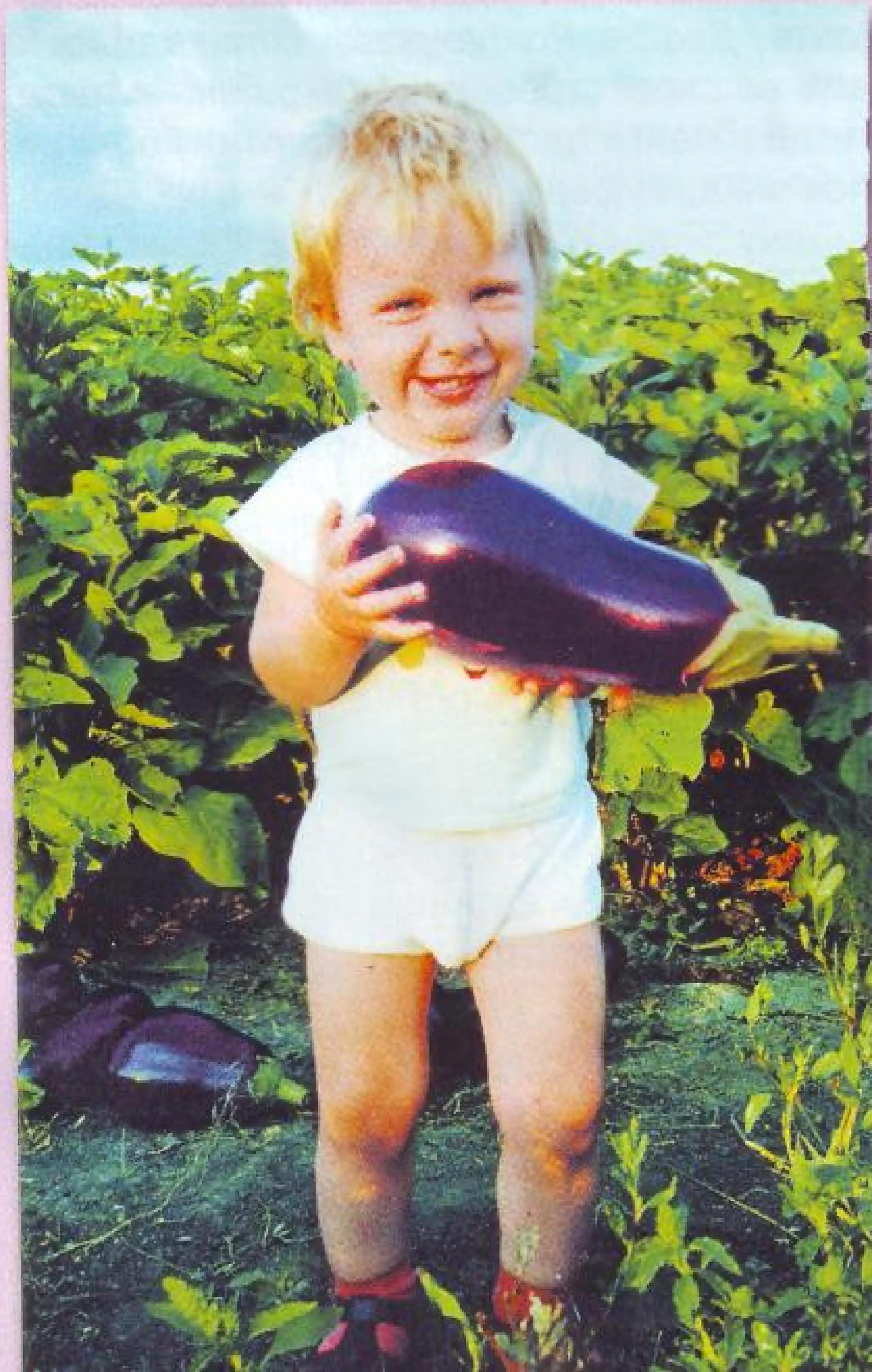

Літечко в моєму погребку. Я дуже люблю прикрашати свої заготовки на зиму. Це приносить стільки радості й здивування моїм близьким і гостям. А мені здається, що розмаїття теплого літа причаїлось у моєму погребку.
Наталія Олександрівна Пугачук.

Фото ***Богдана Голуба,***
с. Лосятин, Тернопільська обл.

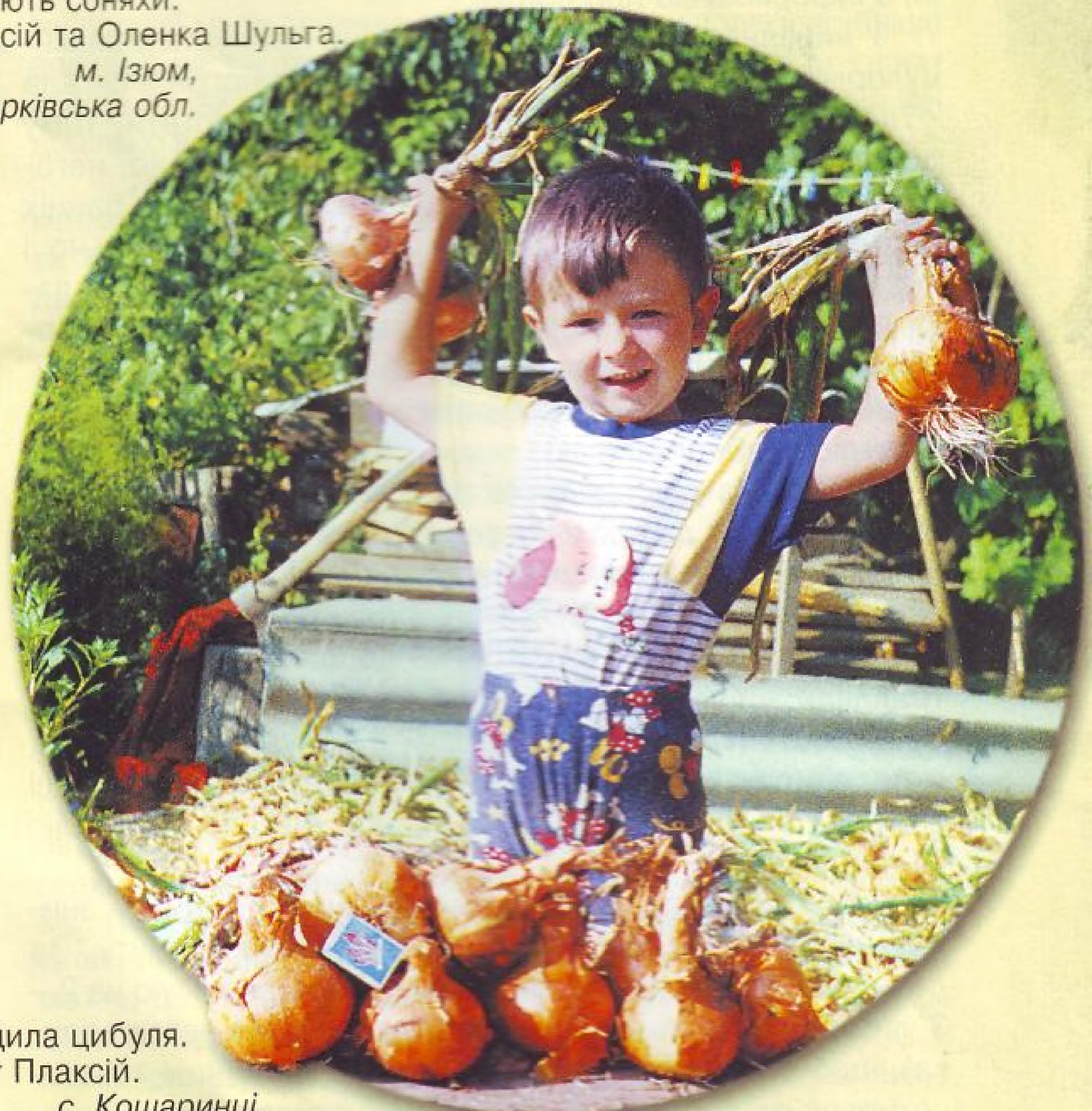
Пригощайтеся! Михайлик Стойко.

Фото ***Галини Стойко,***
с. Великий Дальник, Одеська обл.

Квітують соняхи.
Олексій та Оленка Шульга.
м. Ізюм,
Харківська обл.

Вродила цибуля.
Олег Плаксій.
с. Кошаринці,
Вінницька обл.

Красуня лагенарія. Я люблю вирощувати рідкісні та екзотичні рослини. Мені вдалося у нашій місцевості виростити кавуни, а цією лагенарією милувалися всі сусіди. Велике спасибі Вам за журнал!
З повагою, учень 9-А класу Стрілецької середньої школи, Роман Калинюк.
Чернівецька обл.

До садіння картоплі готуюся з осені

Цю роботу я розпочинаю одразу ж після збирання врожаю картоплі. Із кращих кущів відбираю середні за розміром бульби (30—50 г) і складаю їх у ящики, кожний сорт окремо. Ящики розміщую у притінених місцях під деревами (щоб не потрапляли прямі сонячні промені) і витримую протягом 20 днів, поки картопля пройде стадію озеленення. Такі бульби захищені від різних збудників хвороб і краще зберігаються.

Ящики опускаю в погріб, розміщую їх так, щоб взимку кожен з них можна було оглянути, виготовляю таблички з інформацією про сорти.

У нинішньому сезоні намагався не припуститися минулорічних помилок, коли температура в погребі сягала +7°С і вже в грудні картопля почала проростати, тому довелося обривати довгі паростки, що, звичайно, негативно позначилося на врожайності, особливо ранніх сортів. Тепер кришку погреба я закриваю нещільно і постійно стежу, щоб температура в ньому не піднімалася вище +2°С. За такого температурного режиму картопля до середини лютого ще не починає проростати. Саме такий режим вважаю оптимальним протягом усього періоду зберігання.

За 40 днів до садіння (а висаджую картоплю 18—20 квітня) бульби дістаю з погреба і зберігаю в дачному будинку, де підтримую температуру +12—15°С (протоплюю піч). Розкладаю бульби в ящики шарами і пересипаю їх тирсою, кладу на світле місце, але так, щоб не потрапляли промені сонця і паростки не росли догори. Зволожую розчином марганцівки й обпудрюю попелом, який збираю ще з літа, спалюючи різні гілки та інші відходи. Таке зволоження за період підготовки роблю 3—4 рази.

За тиждень до садіння температуру в будинку знижую до +6—8°С, яка відповідає температурі грунту. За декілька днів до садіння велику картоплю розрізую на 2—3 частини (картопля першої репродукції виростає велика), щоб у кожній частині бульби було не менше трьох—чотирьох вічок, а зрізи знову обпудрюю попелом.

Під час прогрівання пильную, щоб паростки були зеленими, міцними і не перевищували 1,5—2 см.

Дуже важливого значення надаю підготовці грунту під картоплю. З цією метою після завершення збирання врожаю (приблизно 20 серпня) на всій площі висіваю насіння в суміші з селітрою (1:1) з розрахунку 500 г суміші на одну сотку. До початку листопада (а це період цвітіння гірчиці) рослина сягає висоти 80—90 см, утворюється багато зеленої маси. Я її скошую й переорюю город на зяб. До весни гірчиця перегниє і буде гарним добривом під майбутній урожай.

На початку квітня площу під картоплю культивую і в 20-х числах квітня приступаю до садіння. Ми висаджуємо картоплю за такою технологією: у міжряддях дотримуємося схеми 30+30+70 см, тобто два рядки садимо на відстані 30 см один від одного, а потім між цими двома рядками залишаємо відстань 70 см. Таким чином, на погонному метрі висаджуємо два рядки, що забезпечує належне освітлення рослин, провітрювання кущів та кращі умови для обробітку грунту. В рядку бульби висаджуємо через 30—35 см, цим забезпечуємо рослинам оптимальну площу живлення. Садимо картоплю на глибину 5—6 см. Для цього під шнурок сапою робимо рівчачок згаданої глибини, кладемо в кожну ямку жменю суміші з перегною, селітри та попелу, потім бульби і загортаємо землею. Через тиждень після садіння засаджену площу боронуємо, руйнуючи при цьому земляну кірку і перші сходи бур'янів, які перебувають у фазі ниточки.

Картопля, залежно від сорту, сходить через 15—20 днів, тобто приблизно 5—10 травня. На цей час припадають весняні заморозки (у 2001 р. вони були в ніч з 12 на 13 травня). Ми повністю загортаємо сходи землею, таким чином рятуємо картоплю і від заморозків, і від першого нашестя колорадського жука.

Під час обробітку грунту, а саме підгортання, ми кожний кущ не підгортаємо, а двічі нагортаємо з обох боків у рядках 30+30 см. У міжряддях 30+30 см лише розпушуємо грунт 15-сантиметровим розпушувачем з трьома зубцями. Дуже важливо після кожного дощу зруйнувати кірку, щоб забезпечити доступ повітря до кожної рослини.

І, нарешті, про сорти картоплі. Їх дуже багато. Тільки до Реєстру сортів рослин України занесено близько 80—ти сортів картоплі. Торік на площі 20 соток я вирощував 31 сорт картоплі вітчизняної та зарубіжної селекції. Це забагато, хоча — кожен з них має свої переваги. З-поміж ранніх сортів я висаджую Бородянську рожеву та Зов, середньоранню з добрими смаковими якостями — німецький сорт Адретту, а також високоврожайні сорти: Доброчин, Чернігівська, Кубинка, Невська, Обрій; із зарубіжних — Санте, Дезіре, Голландська біла та один із нових сортів, ще не зареєстрований в Україні, — Агата. Із середньостиглих мені подобаються сорти: Горлиця, Луговська, Слов'янка, із середньопізніх — Ікар, Дзвін. На останньому хочу зупинитися окремо. Цей сорт виведений недавно, він занесений до Реєстру сортів рослин України у 2000 р. Універсальний сорт з добрими смаковими якостями бульб з з неглибокими вічками, вміст крохмалю в них — 18—18,6 %. У кущі може бути до 35—40 середніх і невеликих бульб.

Ще хочу звернути увагу картоплярів на сорт Водограй. Він може давати врожай до 600 ц з гектара. Сорт рекомендований для дитячого та дієтичного харчування, а також хворим на діабет (вміст крохмалю — до 13,6 %).

Поділ сортів за строками достигання, на мою думку, дещо умовний. Всі вони в межах нашої області достигають і їх збирають з середини й до кінця серпня. Названими та іншими сортами, вирощеними на власній ділянці, можу поділитися з картоплярами-любителями.

В.Г.Кавка,
вул. Гоголя, 15, к. 28,
м. Вінниця, 21018
тел. 35-05-25

Дім • сад • город • 10
Щомісячний виробничо-практичний журнал
Засновник і видавець – КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України,
серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.
Видається з січня 1989 р.

Ми вирощуємо картоплю так

Після опублікування статті "Слов'янка — найурожайніша" у № 2 журналу "Дім, сад, город" за 2002 р. ми одержали величезну кількість листів з проханням детальніше розповісти про її вирощування.

Справді, Слов'янка — найбільш універсальний і перспективний сорт у нашій колекції. Вона невибаглива, добре родить на всіх типах грунтів — від сухих піщанистих до вологих торф'яних. Дає високотоварні великі бульби. Її доцільно вирощувати для одержання раннього врожаю. Смакові якості бульб добрі, але розварюються вони слабо. Та головна перевага Слов'янки — висока стійкість до шкідників та хвороб: практично нічим не хворіє, мало пошкоджується колорадським жуком та ведмедиком і її можна тривалий час вирощувати без заміни садивного матеріалу.

Сорт Повінь крохмалистіший, він розварюється і має чудові смакові якості. За такої ж урожайності, як у Слов'янки, він вибагливіший до умов вирощування. Не полюбляє перезволожених грунтів (за таких умов бульби починають розтріскуватися). На помірно зволожених ділянках і за дбайливого догляду дає величезні круглі бульби масою до 600—800 г.

Дуже порадував нас у нинішньому році сорт Суперіор (Новий лист). Висаджений рано, на сухому піщаному грунті, він закінчив вегетацію ще до настання липневої спеки. А от урожай заклав відмінний. Білосніжні округлі бульби, які з часом набувають світло-жовтого забарвлення, мають дуже привабливий вигляд і чудові смакові якості. Листки цієї картоплі, справді, не до смаку колорадському жуку. А от бажаючих поласувати бульбами і не перелічити: колорадські жуки, ведмедики, дротяники, совки, хробаки і навіть слимаки — всі вони купами обсідають ніжні бульби. У сховищах цей сорт першим потерпає від гризунів. Вирощувати його доцільно на сухих, чистих від інших шкідників ділянках, а колорадський жук йому не страшний.

Проте самим лише придбанням садивного матеріалу перспективних сортів ще не можна повністю вирішити проблему сталого одержання високих урожаїв. Необхідний ретельний догляд і дотримання правил агротехніки.

I. Насамперед на ділянці, відведеній під картоплю, має бути пухкий, краще піщаний, належно удобрений грунт і щоб ділянка ні в якому разі не підтоплювалася. На власному досвіді ми переконалися, що надлишок вологи згубніше впливає на картоплю, ніж її нестача. Удобрювати гноєм краще за рік до садіння картоплі, а безпосередньо під неї доцільно вносити мінеральні добрива.

II. Дуже бажана сівозміна. Якщо дотримуватися її немає змоги, можна поділити площу городу навпіл і повертати картоплю на попереднє місце через рік. Такий захід дасть змогу збільшити урожай і поліпшити його якість.

III. Здоровий садивний матеріал. Особливо часто причиною низького врожаю є хворий, вироджений садивний матеріал. Уже по сходах можна визначити якість насіння: вони зріджені, нерівномірні за силою росту, різко виділяються на фоні рівненьких рядків, засаджених здоровими бульбами.

Культура землеробства у нас ще не досягла такого рівня, щоб мати можливість раз на 3—5 років повністю замінювати старий, інфікований садивний матеріал на новий, придбаний у спеціалізованому насінницькому господарстві. Тому доводиться дбати про нього самим, дотримуючись ряду правил.

1. Насіннєву картоплю необхідно вирощувати на окремій ділянці після іншого (не з родини пасльонових) попередника, під якого було внесено достатню кількість гною. Під час оранки потрібно внести мінеральні добрива. Перед бутонізацією бажано підживити фосфорно-калійними добривами. Якщо йтимуть дощі, сухі добрива можна розсипати по міжряддях, а потім загорнути їх. Коли ж погода суха, у неполивній культурі краще обійтися позакореневим підживленням будь-якою призначеною для цього сумішшю згідно з інструкцією до неї.

2. Протягом усього вегетаційного періоду слід безжально вибраковувати рослини, які погано розвиваються. Знищувати й видаляти з ділянки слаборослі й "закучерявлені" кущі, а також ті, що не відповідають сортовим ознакам: з нетиповим забарвленням або формою листків і суцвіть. Наприкінці вегетації мають залишитися тільки міцні, ідеально розвинуті екземпляри.

3. Копати насіннєву картоплю потрібно ще по зеленому бадиллю, на четвертому тижні після масового цвітіння.

4. Під час викопування здійснюється ще одна фаза вибраковування: якщо під кущем знайдете хоча б одну де-

Садивний матеріал, підготовлений до зберігання

Пророщені бульби

Садивний матеріал, готовий до висаджування

формовану, потріскану або виродливу бульбу, весь урожай з цього куща не слід використовувати для висаджування.

5. Чисті, здорові бульби розкладають по сортах в окрему тару, роблять етикетки з їхніми назвами і залишають у сухому, притіненому місці на 1,5—2 місяці для виявлення прихованих захворювань. Наприкінці серпня — у вересні після чергового відбирання здоровий насіннєвий матеріал закладають на зберігання у погріб.

6. Висаджуючи картоплю на насіння, бульби краще розрізати (незалежно від їхнього розміру). Дрібні можна різати на 2—3 частини, великі — за кількістю вічок. Під час розрізування виявляються приховані дефекти бульб і відбраковуються хворі. Крім того, починають діяти "ранові реакції", які справляють оздоровлюючий ефект. Адже кожний паросток одержує окрему площу живлення, поліпшується аерація та освітленість. У результаті всі 2—6 бульб, закладених на одностебловій рослині, мають можливість досягти максимальних розмірів. Маючи 1 кг (10—12 бульб) садивного матеріалу, можна одержати близько двох відер врожаю і вже наступного року засадити чималу площу сортом, який сподобався.

IV. Особливості агротехніки.

1. Раннє садіння. В результаті багаторічних дослідів ми дійшли висновку, що незалежно від погодних умов і кількості опадів кращі врожаї вдаються за умови раннього висаджування. Ми використовуємо як орієнтир свято Паски і намагаємося посадити картоплю за кілька днів до неї.

2. Підготовка до садіння. Картоплю потрібно добре підготувати до садіння. Бульби пророщують до появи коротких товстих паростків. Пророщені бульби розрізуємо за кількістю вічок, затираємо зрізи попелом і щільно складаємо у будь-яку зручну тару, завчасно насипавши на дно шар вологого перегною. Зверху засипаємо таким самим шаром перегною й знову складаємо розрізані бульби. І так, чергуючи шар картоплі та вологого субстрату, заповнюємо ящики у два—три шари загальною висотою 25—30 см. Зверху має знаходитися перегній. Поливати цей "пиріг" не можна, аби уникнути загнивання. Можна лише злегка побризкати водою і накрити клаптиком плівки, щоб перегній не висихав.

Під час дорощування, яке триває 4—7 днів, бурхливо розвиваються численні білі корінці. Матеріал готовий до висаджування.

3. Основний агротехнічний захід, що забезпечує належний розвиток рослин, — підтримання грунту у розпушеному стані. Ми вирощуємо картоплю гребеневим способом. Розмічаємо грядки маркером. Його нескладно виготовити самотужки. Відстань між зубцями — 60 або 70 см. Виходить борозенка глибиною 10—15 см, цього цілком достатньо для висаджування картоплі. Розрізаний одновічковий садивний матеріал розкладаємо у борозну з інтервалом 10—12 см, цілі бульби на більшій відстані, залежно від їхнього розміру.

Загортаємо рядки підгортачем, який насипає над розкладеною картоплею гребінь заввишки близько 20 см. Працюється з підгортачем швидко, але тягати його досить важко. Тому на невеликих ділянках ми насипаємо такі самі гребені, але традиційним способом — сапою.

Гребеневий спосіб дуже зручний для досходового прополювання. Картопля ще не зійшла, а бур'яни, що з'являються, можна прополювати в міжряддях, засипаючи "з головою" ті, що виросли на гребенях. Перше прополювання робимо легко й швидко по сходах бур'янів у фазі "білої ниточки". Завдяки цьому не доводиться вишукувати 5-сантиметрові сходи картоплі серед 15-сантиметрових бур'янів.

Коли більшість сходів сягнуть висоти 10—15 см, вдруге підсипаємо їх підгортачем. Оброблений таким чином город набуває напрочуд акуратного і навіть ошатного вигляду.

Не гірших результатів можна домогтися і без підгортача, виконуючи всі роботи сапою. Головне — щоб гряди увесь час були пухкими, а посеред гребенів картоплі не росло жодної бур'янини! Розпушувати міжряддя, прополювати й підсипати гребені потрібно не менш як 3—4 рази до цвітіння й змикання рядків. Надалі бульби, що ростимуть, самі розпушуватимуть грунт.

Якщо всі агрозаходи виконано своєчасно, картопля рясно розростається, милуючи око пишними суцвіттями, а пізніше — повновагими бульбами.

4. Збираємо картоплю в міру достигання і пожовтіння бадилля. Краще не дожидатися, поки воно повністю засохне. Адже навіть тоді, коли листя починає жовтіти, а стебла ще зелені, у більшості сортів порушується зв'язок бульб з коренями і вони вже не ростуть. Ніщо так не псує картоплю, як повернення вологої погоди після посухи. Якщо бадилля вже засохло, тоді дощі змивають у грунт спори грибів, які заражають бульби. Коли ж зв'язок бульб з кущем ще не порушений, бульби починають швидко рости, сильно тріскаються і деформуються. Тому не слід зволікати із збиранням врожаю. Своєчасно викопана картопля має товарний, дуже привабливий вигляд і не гниє під час зберігання.

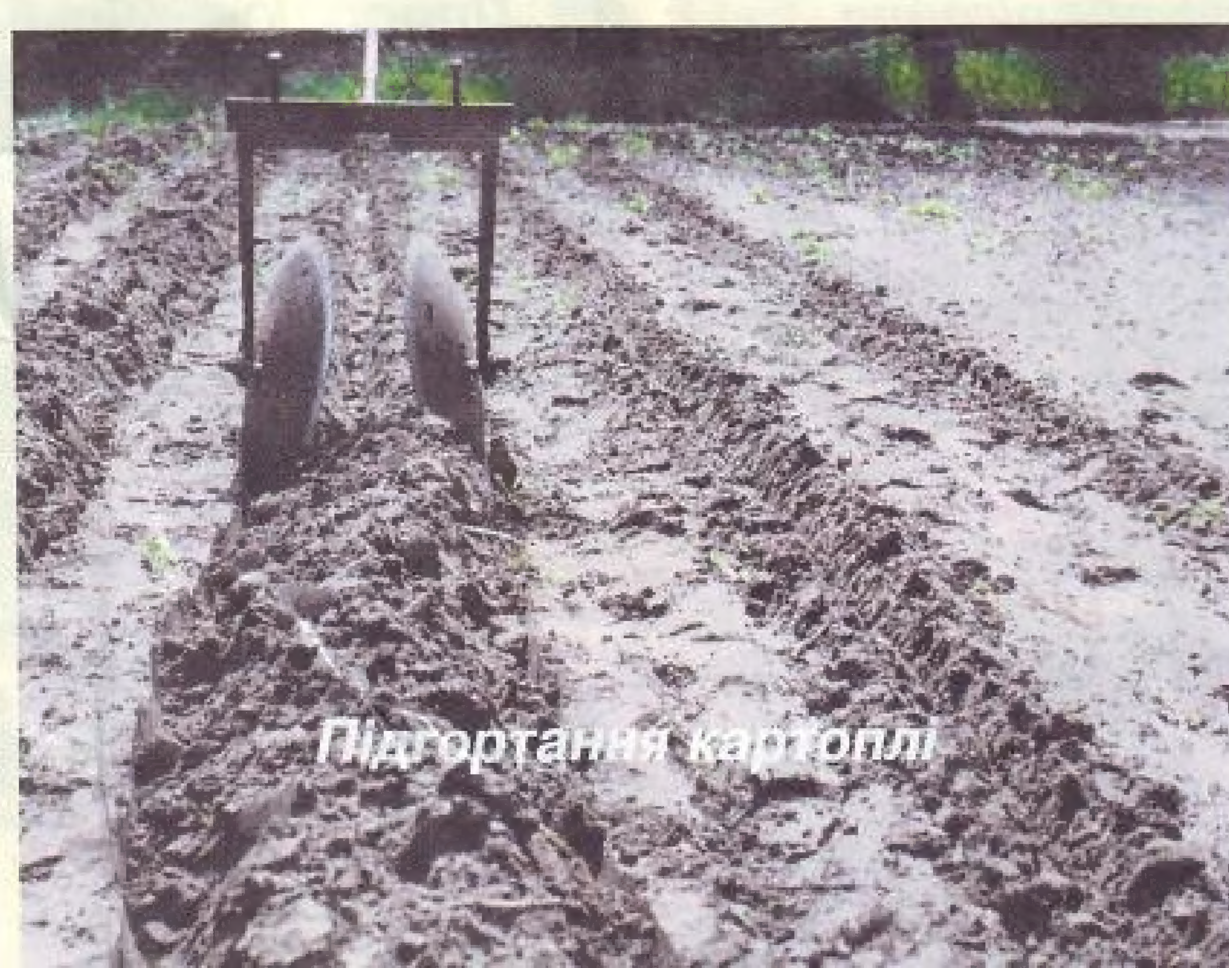
5. Урожай картоплі, як і будь-якої сільськогосподарської культури, великою мірою залежить від погодних умов, які забезпечують рослинам необхідну кількість вологи і тепла. Як кажуть, рік на рік не схожий, тому бажано висаджувати картоплю на двох різних ділянках: на сирій пониженій і на сухій підвищеній. Отож, яке б не видалося літо, а хоч одна ділянка обов'язково виручить. А коли ще й своєчасно виконати всі описані нами агрозаходи, без урожаю картоплі ви не залишитеся.

Відповім на запитання тим, хто надішле конверт з маркою та адресою, підписаною згідно з новими поштовими правилами.

Н.І.Боса
с. Соснівка,
вул. Леніна, 5,
Гадяцький район
Полтавська область, 37352

Розмічування гребенів маркером

Підгортання картоплі

Так виглядає оброблений город

ПАСТЕРНАК МОЖНА ПОСІЯТИ ПІД ЗИМУ

Пастернак посівний *(Pastinaca sativa)* — рослина з родини зонтичних. Як овочеву пряну культуру його використовували задовго до нової ери. Насіння знайдене у Швейцарії в розкопках неоліту. До завезення картоплі пастернак був важливим продуктом харчування у Європі. В Україні набув поширення з XVIII ст.

Рослина дворічна. У перший рік утворює великий білий коренеплід та розетку з 3—7 великих пірчасто-розсічених листків висотою 60—70 см. На другий рік з'являється розгалужений квітконос, квітки, формується насіння.

Пастернак вибагливий до родючості грунту, світлолюбний, а до вологості помірно вибагливий. Рослина дуже холодостійка. Насіння проростає при 2—3°С, а паростки витримують приморозки до мінус 7°С. Коренеплоди зимують у грунті і придатні для використання й навесні до розпускання листків.

У їжу споживають лише коренеплоди. Вони мають приємний гострувато-солодкий смак та тонкий аромат. Їх використовують у супах та соусах. Готують з них другі страви, для чого варять або тушкують, запікають або смажать. Можна споживати й сирими. Зберігають коренеплоди свіжими, висушеними або засоленими. Перед висушуванням їх спочатку ріжуть пластинками, потім подрібнюють і сушать при температурі 50°С.

Як лікарську сировину використовують плоди (насіння), траву, коренеплоди.

Коренеплоди мають високий вміст вуглеводів та енергетичну цінність. Одне з перших місць серед овочевих культур належить пастернаку й щодо вмісту мінеральних солей, переважно сполук калію. У ньому багато вітамінів — С, групи В, РР, каротину, є також ефірна олія та біологічно активні речовини, фурокумарин, ферменти, білок, пектин, клітковина.

Вживання коренеплодів у дієтичному харчуванні дуже корисне при жовчнокам'яній та нирково-кам'яній хворобах, подагрі, нервових розладах, туберкульозі, емфіземі, пневмонії, бронхіті, після тяжких захворювань, для поліпшення функцій органів травлення. Пастернак збуджує апетит, стимулює діяльність залоз внутрішньої секреції та обмін речовин, зміцнює стінки капілярів, знімає пропасницю й спазми, забезпечує сильну сечогінну дію, сприяє виведенню каменів та солей, є болезаспокійливим, бактерицидним, тонізуючим і загальнозміцнювальним засобом. Збуджує статеву функцію. Його використовують для профілактики серцево-судинних захворювань. З пастернаку готують лікарські препарати: для лікування грудної жаби та неврозів — пастинацин; шкірних хвороб — бероксан.

У плодах містяться глікозиди, ефірна олія, фурокумарини. Термін їхньої придатності як лікувальної сировини — 3 роки.

У траві міститься каротин, вітаміни С та групи В, фолієва кислота, фурокумарини, ефірна олія. Застосовують її у вигляді настою чи відвару.

Настій. Столову ложку сушеної трави залити двома склянками окропу, варити 10 хв., настоювати 2 год. Вживати по 1/2—1/3 склянки на день за 20—30 хв. до їди як відхаркувальний, спазмолітичний засіб.

Десертну ложку сушених коренеплодів залити двома склянками окропу, варити 15 хв., настоювати до охолодження. Вживати по столовій ложці через кожні 4 год. для збудження апетиту, при коліках, простудній гарячці, кашлі, нирково-кам'яній хворобі.

Дві столові ложки подрібнених свіжих коренеплодів і три столові ложки цукру залити склянкою окропу, варити 15 хв., настоювати 8 год. Уживати по столовій ложці 4 рази на день за 30 хв. до їди як загальнозміцнювальний засіб; для збудження статевої функції.

Відвар. 1,5—2 столові ложки свіжої трави варити 15 хв. у склянці води. Пити по 1/4 склянки при відсутності апетиту, як відхаркувальний та діуретичний засіб.

Півчайної ложки подрібнених плодів варити 15 хв. у склянці води. Пити по 1/4 склянки 3—4 рази на день як відхаркувальний засіб.

Розмножується пастернак насінням. Розміщують його після добре угноєних просапних культур — капусти, огірків, картоплі. Під оранку вносять по 2 кг фосфорних та калійних добрив на сотку; під весняну культивацію — 0,5 кг аміачної селітри на сотку. Сіють його рано навесні або під зиму з міжряддями 45 см, глибина загортання насіння — 2—4 см з обов'язковим наступним прикотковуванням. Досходове боронування роблять упоперек напрямку сівби.

Сходи з'являються через 8—12 днів. Під час формування густоти (фаза трьох листочків) рослини в рядку залишають через 8—10 см. До змикання рядків міжряддя 2—3 рази розпушують, виполюють бур'яни у рядках.

Насіння отримують на другий рік після сівби. Воно достигає нерівномірно й частково осипається, тому спочатку збирають стиглі верхні зонтики, а пізніше — решту.

Оптимальна для розвитку рослин температура — 15—18°С. Якщо вона підвищується понад 20°С, листки виділяють леткі речовини, які спричинюють сильні опіки шкіри, а рослини другого року життя мають таку властивість протягом усієї вегетації. Тому, доглядаючи за ними, треба бути обережними, прополювати у хмарну погоду або у вечірні години, обов'язково одягненими і в рукавицях.

Урожай коренеплодів можна збирати з липня по жовтень. Перед викопуванням листя скошують. Зберігають пересипаними піском. Частину коренеплодів не викопують і використовують рано навесні.

Ф.М.Архипенко,
канд. с.-г. наук,
Інститут землеробства УААН

Пластикові банки, у які висіяне насіння на розсаду

Високорослі помідори у пластикових банках

Прочитала у № 2 журналу "Дім, сад, город" за 2002 р. статтю О.С.Рубана "Високорослі помідори" і вирішила поділитися власним досвідом. Я теж віддаю перевагу високорослим помідорам, тому що це дає змогу зекономити площу під інші овочі.

Свого часу мені довелося випробувати багато дечого: і кімнатну теплицю, й стаканчики із знімним дном, і торфові стаканчики, але все це в минулому. Мабуть, не зроблю відкриття, але мушу зауважити, що в нинішніх умовах, коли постійно відключають світло, а опалення майже не працює, у квартирі душі не зігрієш, не кажучи вже про кімнатну розсаду. Отож я і вирішила вирощувати її безпосередньо в городі. Спочатку це були звичайні лунки під склом, але згодом перейшла на використання пластикових банок без дна діаметром 25 см і висотою 30—35 см. Зверху накриваю їх склом.

Висіваю насіння у банки на початку квітня, коли прогріється земля, але, як правило, не пізніше 10 квітня. Сію завжди не менше 40 сортів, отож, щоб не сплутати їх, біля кожної банки ставлю фішку з надписом. Цю ж фішку з розсадою переношу на грядку. Весь город удобрюю цеолоргом — комплексним добривом, що містить мінерал цеоліт і набір мікроелементів. Виробляють його в Полтаві. Однієї упаковки вистачає на 5—7 років. Тому перед висаджуванням рослин додаю у банки тільки по пригорщі попелу і перегною.

Перед сівбою обробляю насіння 1%-ним розчином марганцівки, перед цим тримаю його протягом 20 хв. у сольовому розчині (1 ст. ложка солі на 1 л теплої води). Після цього промиваю насіння під проточною водою і поміщаю у розчин марганцівки. Через 20—25 хв. знову промиваю проточною водою. За день до сівби промиваю грунт у банках марганцівкою. Висіяне насіння присипаю землею шаром 0,5—1 см, накриваю склом і чекаю. Іноді чекання може затягнутися, тут усе залежить від якості придбаного насіння, погодних умов та дотримання правил сівби. Частіше сходи з'являються на 5—7-й день.

Поки скло закрите, розсаду поливаю рідко й обов'язково відстояною теплою водою з марганцівкою. Один раз поливаю її стимулятором росту — гуматом натрію. У теплу погоду скло трохи відкриваю, дедалі більше, і невдовзі знімаю його повністю на день, а на ніч знову закриваю.

Розсаду висаджую наприкінці травня, коли мине загроза заморозків. На цей час у неї виростає 7—8 листочків і вона готова до пересаджування на постійне місце. Грядки роблю довжиною 7 м і шириною 1 м, а висотою — 20 см. Висаджую помідори у два рядки за схемою 70x70 см. Під час садіння частину листків видаляю, залишаючи над землею по три листочки. Рясно поливаю лунки відстояною водою з марганцівкою. В одержану бовтанку вкладаю розсаду і присипаю сухою землею. Після висаджування обов'язково накриваю рослини паперовими пакетами із старих зошитів або журналів. А, щоб їх не знесло вітром, закріплюю дротяними спицями або гілочками, проколовши у двох місцях. Під такими пакетами моя розсада перебуває три дні, вдень вони захищають її від спеки, а вночі — від холоду, тобто, під ними створюється оптимальний мікроклімат.

Після того, як розсаду висаджено і банки звільнилися, я їх вкопую на помідорні грядки з розрахунку одна банка на чотири кущі. Протягом усього літа поливаю тільки через ці банки. В результаті економлю час, трудові зусилля і воду, якої при такому способі поливу потрібно набагато менше. Виливаю у кожну банку по лійці води: поки дійду до останньої, у першій вже порожньо, і так повторюю тричі. Переваги мого способу поливання ще й у тому, що земля не ущільнюється і її не потрібно часто розпушувати; не росте злісний бур'ян; під час поливання вода не потрапляє на стебло, що вкрай небажано.

В міру росту рослин встановлюю шпалери для підв'язування і через кожних три дні пасинкую. Поливаю строго за графіком один раз на тиждень або на 10 днів (залежно від погоди).

Протягом сезону 4 рази дезінфікую рослини відваром хвойних шишок. Беру на 1 кг свіжих або 0,5 кг сухих шишок 10 л окропу, настоюю дві доби, додаю 30 г мила. Таку обробку повторюю через кожних 10 днів. Цей відвар ще й рятує помідори від ненажерливого колорадського жука, він його відлякує запахом.

З середини липня і до середини серпня обробляю рослини настоєм часнику (200 г часнику залити літром води, настоювати дві доби, після чого процідити і розвести в 10 л води). Часникову обробку повторюю через кожних 10 днів. Намагаюся не користуватися отрутохімікатами і поки що це мені вдається.

Під час цвітіння помідорів виходжу на город і постукую рукою по шпалерах, це сприяє кращому запиленню. Коли встановлюється спека і помідори погано запилюються, я обробляю їх борною кислотою. Тут потрібно пильнувати, щоб обприскувач розпилював рідину якомога краще, бо саме в цьому — запорука успіху.

Протягом сезону чотири рази підживлюю рослини. Вперше — через 10—12 днів після висаджування розсади. На 10 л води — 1 л збродженого настою кропиви, 1,5 ст. ложки суперфосфату, 1 склянка попелу.

Перед цвітінням — на 10 л води 1 л настою коров'яку, 2 г марганцівки, 1 склянка попелу.

З появою зав'язі кількість компонентів додається. На 10 л води — 1 л збродженого настою кропиви, 1 ст. ложка сечовини, 2 ст. ложки суперфосфату, 2 склянки попелу, 2 г мідного купоросу.

Під час наливання плодів — на 10 л води 1 л настою коров'яку, пів столової ложки сечовини, 2 ст. ложки суперфосфату, 2 ст. ложки попелу, 2 г мідного купоросу, з розрахунку по 2 л розчину під кожну рослину.

Настій кропиви готую так: на одне відро кропиви три відра води, зброджую два тижні. Літр збродженого настою розбавляю в 10 л води.

Позакореневі підживлення роблю так. Перший раз — гумісолом; вдруге — у фазі бутонізації, таким розчином: 1 ч. ложка борної кислоти, 5 ч. ложок соди питної на 5 л води.

Під час цвітіння підживлюю добовою настоянкою суперфосфату (1 ст. ложка на 5 л води).

Отак я вирощую свої високорослі помідори. В кого виникнуть запитання — пишіть.

Наталя Микитівна Клейменова,
вул. Б.Хмельницького, 11, кв. 3,
м. Костянтинівка
Донецької обл., 85102

Помідори на шпалері

Баклажани в Україні вирощують близько п'ятдесяти років, тому кількість сортів порівняно невелика. Останнім часом із-за кордону почали завозити насіння майже з усього світу. Це наочно ілюструє моя колекція помідорів, у якій трохи більш як 200 сортів. Баклажани — найтеплолюбніша культура в Україні, отож її вирощують переважно на півдні. Сортовий склад їх невеликий: крім сорту Алмаз, інших практично немає. Баклажанам придумали ласкаве ім'я — "синенькі", але вони бувають білі, зелені, червоні. Моя колекція налічує лише шість сортів. Тільки які ж вони незвичайні!

Баклажани не тільки синенькі

Пасхальне яйце. У цього сорту червоні, округлоприплюснуті плоди розміром з середнє яблуко. Спочатку вони нагадують невеликі кавунчики, а коли достигають, стають червоними. Сорт ранньостиглий, гілкування починається після 5—6-го листка. Із кожної бруньки розвивається гроно з п'ятьма квітками і пагоном подовження другого порядку. На цих пагонах з кожної бруньки розвивається гроно з п'ятьма квітками і пагоном подовження третього порядку, і так далі, аж до морозів. А який чудовий вигляд мають ці баклажани! Могутня рослина з великим темно-зеленим листям, рясно вкрита білими зірочками квіток, смугастими зав'язями і вогниками стиглих плодів. Спочатку вони достигають на основному стеблі, далі на пагонах подовження другого порядку, потім третього, і так до кінця вегетації. Хто не зайде на подвір'я — дивуються. Одні вважають, що це помідори, інші — що якісь дивовижні ягоди.

Крім червоних, вирощую баклажани сорту ***Аїст*** з білими ніжними плодами. Кущі його красиві, вишукані, злегка опушене листя немов би відливає сріблом. Квітки фіалкові, а зав'язь кольором і розмірами нагадує велике яйце. М'якуш цих баклажанів не темніє під час теплової обробки. За повного достигання плоди Аїста жовтіють, м'якуш стає жорстким і в їжу не годиться.

Чудовий новий сорт ***Геліос***. Плоди у нього дуже гарні, великі, круглі, темно-сині, формою нагадують помідори. М'якуш білий, насіння мало, немає різкого "пасльонового" запаху та гіркого присмаку. Ікра, частки плодів, підсмажені на олії, а також інші страви смачніші, ніж у сорту Алмаз. До того ж Геліос ранньостиглий, дає товарний урожай на 20—30 днів раніше від сорту Алмаз.

Найбільші плоди у сорту ***Чорний красень*** у мене важили до 1,5 кг. Одного плоду досить, щоб нагодувати всю сім'ю. Кущ у нього могутній, висотою до 1,5 м. На ньому може висіти до 10 плодів. Один, найбільший, важить 1—1,5 кг, а найдрібніший — 250 г. М'якуш у них смачний, ніжний.

Довгий фіолетовий 239 — середньостиглий сорт, строк від сходів до початку технічної стиглості — 120—125 днів. Кущ зімкнутий, прямостоячий, висотою 50—70 см. Стебла і гілки зелені з коричневою пігментацією. Плоди циліндричної форми, довжиною 15—18 см, діаметром 5 см (я його називаю — Ковбасний). Середня маса плоду 200—250 г. М'якуш щільний, зеленувато-білий. Забарвлення плодів у технічній стиглості темно-фіолетове з червонуватим відтінком, а у біологічній — буро-жовте, вони блискучі. М'якуш білий, з кремуватим відтінком, шкірка блідо-зелена.

У сорту ***Іспанський*** плід чорний, видовжено-грушоподібний. Розміри плоду: довжина 14—16 см, діаметр у вузькій частині 4—5 см, у широкій 9—10 см. М'якуш білий, щільний, насіння небагато.

Насіння ***Зеленого*** баклажана дістав у корейців. Це сорт корейської селекції. Стиглі плоди зберігають зелений колір. Висота куща — до 80 см, плоди досить великі, довжиною до 25—30 см, діаметр у вузькій частині 7—8 см, а в широкій 10—12 см. М'якуш ніжний, зелений, відмінного смаку.

Зараз на базарах продають переважно один сорт — Алмаз. Але смаки змінюються, можливо, ми швидко звикнемо до того, що баклажани мають різну форму і колір. Бажаючі вирощувати описані сорти можуть придбати у мене насіння.

В.В.Беспалов,
вчений агроном-плодоовочівник
вул. Васляєва 4-а, кв. 102,
м.Миколаїв, 54018
тел. (0512) 22-95-27

Овочі-велетні

Я живу в м. Баштанка Миколаївської області, передплачую журнал "Дім, сад, город" з дня його виходу у світ. Спочатку жив у селі, а потім переїхав у Баштанку, зайнявся городництвом та садівництвом і став відомим у районі й за його межами. Мої поради друкували в газеті "Зелений календар" під назвою "Школа Озерова" у 1995 р.

Більше 20 років я не копаю і не орю землю біля хати і не користуюся отрутохімікатами та мінеральними добривами. У мене чудово родять великоплідні огірки, вони дуже смачні й високоврожайні. Під кожним листком 1—3 плоди (на материнських рослинах), а на батьківських, якщо пагони прищипнути 5—7 разів, виростає від 30 до 40 плодів у гроні. Назву сорту не знаю (мені прислали 5 насінин). А вирощую їх так.

Копаю ямку глибиною 40—45 см і шириною 60—100 см. У неї засипаю кінський гній шаром 25—30 см. Посередині ями ставлю старе відро (без дна) нижньою частиною догори. Гній засипаю вологим грунтом, який трохи притискую. Навколо відра висаджую 2—4 горщечки з огірками. Плоди на них з'являються на 8—10 днів раніше, ніж на грядці. Поливаю рослини при потребі через відро. Якщо настають заморозки, накриваю рослини щільною тканиною. Вважаю їх просто чемпіонами серед огірків, вони вражають своїми розмірами.

Помідори вирощую більше 20 років. Роблю це так. Сію насіння 1 березня. У фазі трьох листочків пікірую, видаляю центральний корінець і висаджую в горщики. Землесуміш готую таку: три пригорщі дернової землі і одна пригорща попелу. Розсаду висаджую 25 травня у вузькі грядки шириною 56 см. Удобрюю настоями перегною та коров'яку (одне відро коров'яку на 12 відер води). Воду намагнічую, рослини пасинкую. У мене виростають справжні помідори-гіганти масою від 800 г до 2 кг кожний. Завдяки їм мене знають далеко за межами Баштанки. Я одержую по 600 листів від людей, яким висилаю насіння.

А ще вирощую солодку картоплю — батат. Я ніде не читав, як її можна зберегти від осені до весни, але мені самому вдалося цього досягти.

Вирощую і соняшники-велетні. Вони ростуть висотою 3 м 90 см, а діаметр кошика — 1 м 50 см, товщина стовбура — 36 см. Насіння біле. Соняшники ростуть без усякого догляду, бо в мене родюча земля і на ній все чудово росте. А садівники теж поважають мене, бо в моєму саду є по 50 щеп на одній яблуні або груші.

О.І.Озеров,
вул. Ювілейна, 53,
м. Баштанка
Миколаївської обл.

Гарбузовий посуд

Звичайнісінький гарбуз, який росте на кожному городі, у нас використовують, як правило, для приготування каші, запіканок та для одержання насіння. Цікаво довідатися, як його застосовують в інших країнах світу.

Наприклад, в Індії, за допомогою гарбуза ловлять мавп. Для цього у великому плоді роблять невеликий отвір і насипають туди рис або інше зерно. Як тільки люди відійдуть, мавпи, які хочуть поласувати зерном, намагаються дістати його. Але, просунувши лапку всередину гарбуза і схопивши повну жменю ласощів, вже не можуть витягнути її: надто маленький отвір. Так і залишаються вони біля великого, важкого гарбуза. І навіть коли наближаються люди, мавпочкам шкода відпускати зерно, і тоді їх легко впіймати.

У країнах Азії вирощують такий гарбуз, з якого можна робити посуд: пляшки, глечики, тарілки, ложки, відра. Він називається пляшковий гарбуз, або горлянка посудна, а наукова назва — ***лагенарія (Lagenaria siceraria)***. Цю рослину можна виростити й у нас, хоча вона в Україні мало поширена.

Лагенарія — однорічна культура, яка зовнішнім виглядом нагадує гарбуз, лише має дрібніші листки та білі квітки. Щоб виростити її на городі, не потрібні особливі знання чи спеціальна агротехніка. Вирощують її, як звичайний гарбуз. Вегетаційний період цієї культури довший, ніж у гарбуза, тому в центральних та північних областях потрібно користуватися розсадним способом, особливо коли маєте на меті отримати власне насіння.

Розсаду краще вирощувати в торфоперегнійних горщечках, оскільки лагенарія не любить пересаджування. Ця теплолюбна рослина пошкоджується найменшими заморозками, тому на розсаду її висівають приблизно у квітні (у центральних областях України), розраховуючи, щоб 30-денну розсаду висаджувати у відкритий грунт після того, як мине загроза весняних заморозків.

Рослини лагенарії розростаються і плетуться як гарбуз, тому схема розміщення така сама. Стебла можна пустити на опору, яку лагенарія швидко обплете. Є дані, що її вдавалося вирощувати навіть на балконі. При цьому необхідне штучне запилення, тобто перенесення пилку з пиляків чоловічих квіток на приймочки жіночих. Якщо рослини регулярно підживлювати та поливати, плоди ростуть до 2—5 см за добу, а стебла сягають довжини 6 м.

Плоди пляшкового гарбуза мають дуже різноманітну форму: глечикоподібну, пляшкоподібну, дуже витягнуту. Довгоплідні походять з В'єтнаму та Індії, округлі й грушоподібні — з Африки, глечикоподібні — з країн Малої та Середньої Азії. Є плоди, схожі на огірки, довжиною до 1,5 м. Такий плід використовують не увесь одразу, а відрізують шматочками. Місце зрізу засихає й пробковіє, а плід продовжує рости. Після достигання плоди пляшкового гарбуза висихають і мають тоненьку, але дуже міцну шкірочку, яка не пропускає воду. Тому їх використовують для зберігання олії, зерна, круп. Плоди краще сушити у підвішеному стані, що запобігає появі цвілі на їх поверхні.

У Японії та Південній Кореї лагенарію досліджують як підщепу для сіянців кавуна.

В Узбекистані невеличкі пляшечки з пляшкового гарбуза використовували як табакерки, а з плодів робили іграшки.

Африканські народи застосовують гарбузи для спорудження плотів, на яких вони переправляються через річки. А ще з гарбуза там роблять музичні інструменти, які нагадують бандуру. Місцеві жителі, що потрапили під дощ далеко від домівки, ховають свій одяг у сухий гарбуз, а як вигляне сонечко, одягаються і, так би мовити, виходять сухими з води.

Та найбільш дотепно, на мій погляд, використовували гарбуз у давнину в Україні. З нього робили голову казкового чудовиська, в середині якої запалювали свічку, тому здавалося, що очі чудовиська світяться. А ще гарбуз символізував відмову в старовинному обряді сватання. Тому хлопець, який отримав від дівчини гарбуза, без слів розумів, що він їй не любий.

В одному із селищ Харківської області висушені плоди з прорізаними отворами розвішували в садах замість годівничок або шпаківень. Дуже полюбляли такі домівки птахи.

Зараз гарбуз використовують переважно в їжу та для годівлі домашніх тварин. Завдяки підвищеному вмісту калію він має лікувальні властивості. Тому гарбузова каша не тільки смачна та поживна, а й корисна для здоров'я.

Н.М.Смілянець

НАЙКРАЩЕ НАСІННЯ СВІТУ

Компанія "Коуел®" пропонує для фермерів та городників високоякісне насіння овочевих культур та газонних трав провідних селекційних фірм Голландії, Німеччини, Франції, Італії: партенокарпічні огірки, тепличні надранні томати, редиска, перець, насіння овочів для відкритого грунту; суміші газонних трав.

Ознайомитися з широким асортиментом фермерських та малих кольорових упаковок і придбати їх можна в компанії **"Коуел®"** за адресою:
м. Київ, вул. Дмитрівська, 71 (оптова та роздрібна торгівля).
Тел.: (044) 246-95-10. Факс: (044) 246-88-22.

Магазин **"Насіння — від Коуел®"**: м. Київ, вул. Старовокзальна, 24.
Тел.: (044) 246-95-11.
Насіння-поштою: 01054, м. Київ-54, а/с 117, П/п "Коуел®", тел. (044) 474-34-35.

ТЕПЛИЧНЕ ГОСПОДАРСТВО ВАТ "КИЇВСЬКИЙ КАРТОННО-ПАПЕРОВИЙ КОМБІНАТ" РЕАЛІЗУЄ

ПЛАНШЕТКУ ПІД ГЕРБЕРУ

***Звертатись:* м. Обухів Київської області**
Тел. (04472) 57-3-94

Пропонуємо:

- кращі сорти троянд для зрізу та озеленення;
- саджанці шипшини та самшиту; пакети молочні літрові.

Знижки для оптовиків — до 50%. Реалізація на місці, а також надсилаємо поштою, у т.ч. післяплатою.
Конверт — каталог.

Володимир Петрович Цукур,
вул. Лугова, 36, Жуляни, Київ-169, 03169,
тел. (04497) 3-25-23

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

Журнали: "КАРТОПЛЯР"
Передплатний індекс — 22671.
"Агро-Світ України"
Передплатний індекс — 48355.

"ВЕТЕРИНАРНУ ГАЗЕТУ"
— поради з годівлі, утримання та лікування домашніх тварин, птиці та риби.
Передплатна ціна:
на 1 міс. — 1 грн. 60 коп.,
на рік — 19 грн. 20 коп.
Передплатний індекс — 35069.

Книга — поштою (післяплатою)

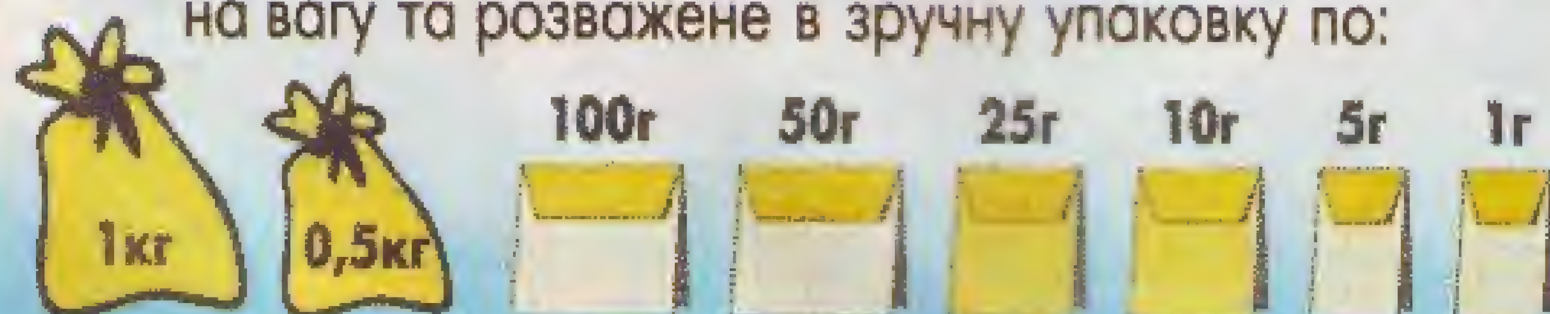
Корова в господі. Ціна — 4 грн.
Вирощування і розведення курей. Ціна — 4 грн.
Вирощування і розведення індиків. Ціна — 2 грн.
Кінь у присадибному і фермерському господарстві. Ціна — 4 грн.
Присадибне бджільництво. Ціна — 4 грн.
Сорти картоплі. Ціна — 3 грн. 50 коп.
Кролі в господі. Ціна — 2 грн.
Хутрові звірі. Ціна — 2 грн.
Присадибне рибництво та любительське рибальство. Ціна — 4 грн.
Виготовлення ковбас та м'ясних продуктів. Ціна — 4 грн.
Технологія переробки риби. Ціна — 4 грн.
Присадибне свинарство. Ціна — 2 грн.
Переробка молока, приготування молочних продуктів у домашніх умовах. Ціна — 4 грн.
Коза в господі. Ціна — 2 грн.
Вичинка, фарбування шкур. Ціна — 2 грн.
Вирощування і розведення качок. Ціна — 2 грн.
Вирощування і розведення гусей. Ціна — 2 грн.
Шиншила. Ціна — 2 грн.
Картопля на вашому городі. Ціна — 3,5 грн.

Замовити книги можна за адресою: ***03151, м. Київ, вул. Донецька, 30, редакція "Ветеринарна газета" або по тел. (044) 243-39-19, 243-38-22.***

НАСІННЯ ОВОЧІВ ВІД ВИРОБНИКА

для фермерів, городників, підприємців:

на вагу та розважене в зручну упаковку по:

елітної та першої репродукції, переважно вітчизняної, а також кращих районованих зразків зарубіжної селекції.

ЗНИЖКА щорічна > 10%

цибулі — Халцедон, Штутгартен, Сквирська та ін.; *помідорів* — Ріо Гранде, Ляна, Новичок, Кременчуцький, Де-Барао та ін.; *огірків* — Цезар F_1, Сквирський F_1, Кущові та ін.; *буряків столових* — Делікатесний, Бордо; *моркви* — Артек, Вітамінна, Лосиноостровська та ін.; *капусти* — Золотий гектар, Кам'яна голова, Завадовська та ін.; *редиски* — Сора, Льодяна бурулька, Червона рання та ін.; *кормових буряків, сидератів, картоплі* — Повінь, Косень, Слов'янка та ін.

ЗНИЖКА від ОБ'ЄМУ упаковки закупки > 10%

Спілка підприємців "Господар землі".
Офіс — тел. (044) 417-71-92.
Склади, магазини: (044)417-71-92, (04463) 9-13-83
Замовляйте прайс-лист!

ЗНИЖКА додаткова ОСІННЯ — 10%

Квіткове господарство Петрусенко Л.В.
(Рік заснування 1982)
Продукційне поле : смт.Голоби
вул.Шевченка 77, Волинська обл.
тел. (03352) 92-077
Квітковий магазин "Лілі-лайн" :
м.Луцьк, пр. Соборності. тел **80503397825**

ЛІЛІЇ - ЛА-гібриди, орієнтальні сорти, азіатські гібриды. (150 сортів)
ЛІЛІЇ - Охолоджені цибулини на осінню і зимово-весняну вигонки, каталог додатково.
ГЛАДІОЛУСИ - бульбоцибулини і "дітка" гофрованих і супергофрованих сортів. (150 сортів)
ХРИЗАНТЕМИ - маточники великоквіткової на зріз; корейської дрібноквіткової, зимуючої у відкритому грунті; великоквіткової горшечної; дрібноквіткової горшечної, гіллячкової (букетної) голландської (110 сортів)
ТЮЛЬПАНИ, ГІАЦИНТИ, КРОКУСИ - підготовлені цибулини на вигонку
Каталог додатково

Про врожай наступного року дбаємо з осені

Плодові дерева наче діти, щоб нормально росли, розвивалися та радували нас плодами, потребують постійної уваги і догляду. Ось і осінньої днини слід не забувати про це. Щоб вони ввійшли підготовленими в зиму та перезимували неушкодженими, їм слід саме зараз приділити трохи часу та праці.

Насамперед доречно буде в цей час (перша половина жовтня) провести вологозарядковий полив. Особливо це важливо, коли осінь суха, без опадів. Завдячуючи достатньому поливу, нормально пройде листопад. Кореневій системі цієї пори також потрібна вода, оскільки вегетація для надземної частини плодового дерева закінчилася, а коренева система продовжує активно рости і розвиватися до початку грудня. Адже грунт за літо нагрівся і не встиг ще вихолонути. І взагалі насиченість вологою всіх тканин плодового дерева сприяє добрій перезимівлі. Тому доречно під кожне дерево вилити 50–80 л води залежно від його величини. Перед цим варто приштамбовий круг неглибоко перекопати, розпушений грунт буде краще вбирати воду, водночас позасипаються кротовини, по яких вода даремно втрачається. Поливати варто за кілька прийомів, щоб вода могла проникнути в глибші шари.

Одночасно з поливанням приштамбового грунту доречно цієї пори внести органічні добрива – гній, перегній, компост з розрахунку 20–40 кг під дерево. Ми у своєму саду таке підживлення проводимо один раз на три роки. Це слугує джерелом живлення в подальші роки. При цьому слід пам'ятати про дуже важливий момент для наших садів – у свіжий гній під плодовими деревами люблять сповзатися личинки хруща (хробаки). Щоб їх знищити, ми вже протягом багатьох років користуємося простим і надійним способом. Адже, крім плодових дерев, личинки хруща ще сильно шкодять суниці і малині. Для цих культур наш спосіб також прийнятний. Отож "видаємо таємницю": у 10 л води розчиняємо 100–150 г аміачної води або 80–100 г карбаміду і поливаємо міжряддя кущів та приштамбові кільця плодових дерев. Це зовсім не подобається личинкам і вони зникають з нашого саду. Цю операцію варто провести наприкінці жовтня. Норму витрат встановлюємо візуально, приблизно 10 л на 5 м^2 або ж 10 л під 2 плодових дерева.

Ще одну важливу операцію по захисту саду варто провести перед листопадом. Річ у тім, що хвороботворні гриби, насамперед парша, утворюють спори і перезимовують у такому стані, напровесні спори проростають й у такий спосіб спричиняють подальше зараження плодових культур. Щоб цього уникнути, необхідно знищити їх з осені. Заради цього плодові дерева варто обприскати 3–5%-ним розчином сечовини (карбаміду) – 300–500 г на 10 л води. Встановлено, що гальмування поширення так званої первинної інфекції, тобто розвитку перитецій збудника захворювання парші плодових дерев гриба Venturia inaegualis, найкраще відбувається під час пізньоосіннього обприскування листя сечовиною (карбамідом), яке виконується незадовго до його природного обпадання. Застерігаємо проти раннього (завчасного) проведення цього заходу. На початку та в середині жовтня це неприпустимо, оскільки спостерігається підмерзання оброблених сечовиною однорічних пагонів. Найкращий термін для нашої місцевості: кінець жовтня – початок листопада.

Цієї ж таки пори варто побілити штамби та скелетні гілки плодових дерев, що дасть можливість захистити їх від морозобоїн та сонячних опіків взимку. Особливо страждають у нас від цього сливи (в окремі роки). Якщо не побілити дерева, вони можуть загинути.

Для побілки саду ми користуємося водоемульсійною фарбою, вона краще тримається на деревині, аніж розчин вапна.

Стосовно винограду – то саме цієї пори (наприкінці жовтня) в нашій місцевості його потрібно обрізувати. Це зумовлено кількома факторами: зрізи до весни встигають опробковіти і під час "плачу лози" не спостерігатиметься значних втрат пасоки. Якщо сорт укривний, то обрізаним його простіше вкрити. Та і з таким "баластом" необрізаний кущ перезимовує гірше, аніж обрізаний, навіть якщо мова йде про неукривний сорт. Тому ми завжди обрізуємо наприкінці жовтня (щорічно починаємо 29 жовтня). Кому кортить навчитись правильно обрізувати виноград та формувати його кущі, завітайте до нас цієї пори.

Одночасно з обрізуванням проводимо і катаровку винограду, тобто видаляємо на саджанцях росяні корені, щоб уникнути їх підмерзання. Заготовляємо та закладаємо на зберігання лозу для розмноження.

Приділіть увагу осінньому саду і він вам віддячить наступного року щедрим урожаєм.

Петро Мазур,
зав. с.-г. відділом НЕНЦ

Обрізуйте дерева грамотно

Обрізування дерев — дуже важливий і чи не найскладніший агрозахід у садівництві. Під час його виконання потрібно не тільки знати правила і техніку обрізування, а й враховувати вік і загальний стан дерева, породу, сорт тощо. А це вимагає грунтовних знань та ще й досвіду. Тому висококваліфікованих обрізувальників не так уже й багато, а садівників-аматорів — ціла армія.

У підручниках, довідниках, журнальних статтях про обрізування написано чимало, і не завжди ті чи інші положення збігаються, що й не дивно, адже на це є різні причини і буває так, що кожний по-своєму в певній мірі правий. Не будемо заглиблюватися в це складне питання.

Мета даної статті — застерегти, як не треба робити, коротко пояснити, як треба, і дати деякі поради спеціаліста з великим досвідом і з солідним стажем садівника-аматора. Вивчаючи сорти яблуні та груші на різних підщепах, доводилося самій формувати і обрізувати дерева в дослідах, а коли вони підросли, то залучила ще двох своїх співробітників і обрізували поруч втрьох, але "одним почерком". Крім набуття навичок обрізування, спостерігали і за реакцією дерев на нього.

Не можу зрозуміти тих, хто нехтує викладеними в спеціальній літературі правилами обрізування, навчанням на курсах для садівників-аматорів, проведенням занять на садових масивах, і в той же час переймає "нові" способи обрізування, невідомо ким вигадані. Замість належного формування і обрізування дерев деякі садівники їх "чистять" і "стрижуть". У першому випадку вирізують нижні гілки, піднімаючи крону "до небес"; видаляють кільчатки на стовбурах молодих дерев (на них мав би бути перший урожай) і на скелетних гілках дорослих, знижуючи тим самим їх продуктивність. Другий "спосіб" обрізування полягає в їх стрижці "під гребінку", коли розташовані близько один від одного добре розвинуті (а такі виростають лише після вкорочування гілок, можливо проведеного спеціалістом) обрізують у нижній їх частині на одному рівні (а треба було їх просто прорідити). В результаті наступного року утворюються "мітли". При такому обрізуванні марно чекати плодоношення. Якщо так ріжуть декоративні дерева, то це для того, щоб була густа гарна крона, а в плодових дерев обрізування повинне стимулювати плодоношення і одночасно підтримувати необхідний ріст, щоб дерева мали на чому плодоносити. Адже плодові гілочки недовговічні.

Дехто зовсім нехтує обрізуванням дерев, зокрема після їх садіння. В результаті виростає довгий прут, а якщо він і розгалузиться на верхівці, то навколо пагона утворюються тонкі гілочки, що відходять під гострим кутом, оскільки утворились вони з недорозвинутих бруньок, розташованих навколо верхівкової бруньки.

Нерідко доводиться бачити дерева, де близько одна від одної розміщується до 10 і більше гілок. Спробуйте уявити собі, що буде, коли ці гілки досягнуть такої товщини, як відстань між ними. Таку крону неможливо буде прорідити. Отже, дерева потрібно правильно сформувати, а після вступу в плодоношення регулярно проріджувати крони, бо при їх загущенні зменшується урожай, знижуються товарні й смакові якості плодів.

Згодом виникає необхідність у зниженні і омолодженні дерев. Оптимальний діаметр крони, при якому світло (пряме і відбите) проникає на всю її глибину, становить 2,5 м, а висота дерев — близько 3,5 м. Якщо габарити більші, цінне листя і плоди будуть розміщуватися в зоні 1—1,2 м від периферії, а внутрішня частина крони буде оголюватися. Отож, обрізувати дерева потрібно в усі періоди їх життя, але робити це має досвідчений садівник. Коли ж, не маючи необхідних навичок, беретесь за цю справу самі, то хоча б не шкодьте. Гадаю, для цього стануть у пригоді деякі мої поради.

Придбавши і посадивши однорічні саджанці без будь-яких розгалужень, обріжте їх на крону, щоб викликати галуження. Це потрібно робити рано навесні (навіть за осіннього садіння). При цьому ви повинні знати, на яких підщепах вирощені ваші саджанці (сильноросли чи слаборослих). Саджанці на сильнорослих підщепах обрізують на висоті 80—100 см, на слаборослих — 60—70 см. Нижня частина обрізаного саджанця має бути штамбом (60—70 см на сильнорослих і 40—50 см на слаборослих підщепах). На початку розпускання бруньок їх обчухують по всій висоті штамба (від землі до майбутньої нижньої гілки).

Коли у верхній частині саджанця виростуть пагони довжиною до 7—10 см, треба вибрати з числа кращих рівномірно розташовані по колу з кутом відходження від стовбура не менше 45° 3—4 пагони для скелетних гілок і два верхніх залишити для подовження центрального провідника, з яких пізніше залишають один кращий. Для скелетних гілок ліпше відбирати пагони, розташовані на певній відстані один від одного, але для нижніх — можна вибрати два протилежних пагони із суміжних бруньок. Решту пагонів видаляють. Слід пильнувати, щоб залишені для формування крони бруньки і пагони не пошкодили шкідники. Якщо верхня бокова гілка сильніше ростиме від нижніх, то її верхівку слід прищипнути, а коли нижня відстає, то підв'язати її до стовбура, надавши більш вертикального положення. До осені має вирости деревце з 3—4-ма скелетними гілками і центральним провідником.

Наступної весни верхню бокову гілку вкорочують на третину або наполовину довжини, але щоб вона не була коротша 30 см. Всі інші вкорочують приблизно на одному рівні з верхньою гілкою (найнижча гілка завжди має бути довшою за верхню). Пагін подовження стовбура (провідник) вкорочують так, щоб він був на 20—25 см довший від верхівок бокових гілок. Слід мати на увазі, що бокові гілки обрізують над брунькою, спрямованою вбік, зовні, залежно від того, куди бажано спрямувати подальший їхній ріст, вкорочувати гілки треба вище бруньки і не косим зрізом, щоб не викликати її підсихання. Пагін подовження вкорочують вище бруньки, що розташована над минулорічним зрізом, коли обрізали однорічку на крону. Якщо ви посадили дворічний кронований саджанець, то його обріжте так само, як описано вище.

У наступні роки формують ще 1—2 яруси скелетних гілок з таким розрахунком, щоб їх було на дереві не більше 9. Тоді в майбутньому не доведеться вирізувати товсті гілки, адже легше їх вирізати секатором, аніж пізніше пилкою, травмуючи до того ж і дерево. Особливо це стосується черешні, у якої гілки закладаються ярусами-мутовками по 4—5 у кожній. Тож вирізуйте їх у рік утворення, залишаючи не більше двох сильних, розміщених супротивно одну до одної (тоненькі можна не вирізати і не вкорочувати, якщо вони займають горизонтальне або близьке до нього положення). Так само в інших порід залишати між скелетними гілками на стовбурі горизонтальні гілочки на плодоношення (не вкорочуючи, щоб не викликати росту сильних пагонів), а також короткі плодові утворення — кільчатки, букетні гілочки, списики, шпорці, видаляючи лише найтонші з них. Врахуйте, що у сливи ніби й не товсті, але довгенькі однорічні пагони, залишені на плодоношення, досить швидко можуть перетворитися на товсту гілку. Відстань між ярусами має бути близько 60 см, а між скелетними гілками — не менше 20 см.

Формуючи крону, постійно треба регулювати ріст гілок, не шкодуючи вирізувати сильних конкурентів, де вони не використовуються як пагони подовження гілки. Щоб посилити ріст слабшої гілки, треба підтягнути її (найпростіше це робити дротяним гачком), наблизивши до вертикального положення, а для послаблення росту — верхню частину її видалити, переводячи на слабше розгалуження.

З викладеного вище ви маєте уявлення, яким має бути дерево, сформоване за розріджено-ярусною кроною і порівнявши з тими деревами, що є у вас, зорієнтуєтесь щодо їхнього обрізування. За деталями звертайтесь до спеціальної літератури чи спеціаліста, бо в журнальній статті всього охопити неможливо.

У дерев, що вступили в пору повного плодоношення, в першу чергу вирізують сухі, хворі, переплетені гілки, конкуренти і ті, що звисають до землі та ростуть в середину крони і загущують її. Своєчасно потрібно вирізувати ті гілки, що утворюють розвилки чи відходять від стовбура під гострим кутом.

Придивіться уважно до ялинки і створюйте за її зразком крони своїх дерев. Тільки в плодових дерев, на відміну від ялини, повинна бути менша висота, менше ярусів і гілок у них з більш віддаленим розташуванням ярусів і гілок. А все інше переймайте у ялини — кожна наступна гілка, що розташована вище, має бути коротшою за нижню. Ніяких довгих відгалужень гілок, спрямованих догори чи донизу не повинно бути, а тільки ті, що йдуть у боки, але і їх не повинно бути дуже густо. Таке розташування гілок дає можливість сонячному промінню проникати в глибину крони.

Коли ж настане пора знижувати дерева і обмежувати їхній ріст у ширину, то не робіть так, як дехто, зрізуючи всі гілки на одному рівні вибраної ним висоти. Центральний провідник потрібно зрізати над боковою гілкою (приблизно на 0,5 см вище неї), яка має положення, близьке до горизонтального, і приблизно вдвічі тонша від стовбура в місці його видалення. За таким же принципом обрізують і скелетні гілки, не забуваючи, що кожна нижча гілка повинна бути довша від розташованої вище.

Не потрібно залишати довгі пеньки, як це почали робити останнім часом. Придивіться до таких пеньків з чорною, потрісканою і облупленою корою, яка заходить навіть нижче залишеної гілки. Гілку треба зрізати "на кільце" (до кільцевого потовщення), тоді рана добре заростає. Усі зрізи більші 2 см замащуйте садовим варом чи олійною фарбою.

Після вкорочування товстих гілок наступного року виростає біля зрізів багато пагонів. На кінцях гілок потрібно залишити по одному сильному пагону, спрямованому в потрібний бік, а решту, розташованих нижче провідника уподовж 10—15 см, вирізати. Зайві бокові прирости в місцях загущення потрібно прорідити, залишаючи на відстані 10—15 см один від одного.

Обрізують дерева в період спокою (з листопада до початку розпукування бруньок). Взимку для обрізування треба вибирати теплі дні, коли мороз зранку не перевищує 10°С. Зрізи відразу ж слід замащувати.

Ми обрізуємо свій сад з осені, навіть не чекаючи листопаду (і не тільки яблуню і грушу, але й аличу, вишню, сливу); а черешню і абрикосу — навіть влітку. Черешню в окремі роки обрізуємо під час збирання врожаю з метою зниження крони і для посилення росту, а абрикоси — коли позначаться уражені хворобою гілки. Всі великі зрізи відразу ж замащуємо. До початку осіннього перекопування грунту всі гілки у нас зібрані і спалені. Лише молоді дерева до трирічного віку обрізуємо напровесні.

Доводиться обрізувати і влітку, коли потрібно врівноважити крону чи забезпечити доступ сонячного проміння до плодів.

А.М.Білик,
канд. с.-г. наук

ПЛІД

Так дослівно перекладається видова назва хурми східної.

Рід хурма (Diospyros L.) належить до родини ебенових. З майже 300 видів хурми для нашої кліматичної зони (Крим) мають інтерес три: хурма кавказька, хурма віргінська, хурма східна.

Хурма кавказька (D. lotus L.) у дикому вигляді росте на Кавказі. Дерева сильнорослі, висотою до 30 м. Плоди дрібні, терпкі, насінин у плоді до 4 шт., порівняно невеликих за розмірами. Сіянці цього виду використовуються як підщепа для культурних сортів. Коренева система їх розгалужена, мичкувата, добре витримує пересаджування, досить посухостійка, порослі в саду не дає. Морози витримує до мінус 22—26°С.

Хурма віргінська (D. virginiana L.) походить з Північної Америки. Дерева сильнорослі, висотою до 20 м, морозостійкі — до мінус 37°С. Плоди дещо більші, ніж у хурми кавказької, терпкі, ароматні. Сіянці використовують як підщепу для культурних сортів. Вони мають слаборозгалужену стрижневу кореневу систему, тому гірше хурми кавказької витримують пересаджування, вологолюбніші, в саду з віком можуть утворювати кореневу поросль. Щеплені на хурмі віргінській культурні сорти менш довговічні, повільніше розвиваються і дають менший урожай. Як виняток, вони можуть бути використані як підщепи на важких вологих грунтах, а також для просування культури хурми у північніші райони, зокрема хурми віргінської та гібридів з хурмою східною. Останнім часом успішно реалізовується гібридизація хурми східної з хурмою віргінською відомими спеціалістами-селекціонерами Нікітського ботанічного саду Пасенковим, Казас, якими виведені морозостійкі сорти: Росіянка, Нікітська бордова, Новинка та інші.

Хурма східна (D. kaki L.) поширилася з Китаю. На даний час налічується близько 1000 сортів. Для нас становлять інтерес сорти з морозостійкістю не нижче 17°С, окремі з них представлені в таблиці:

Назва сорту	Дата збирання врожаю, декада, місяць	Тип плодів
Хурма віргінська	III.10	Танідний
Хурма кавказька	III.10	Танідний
Меадер	III.09	Танідний
Росіянка	III.10	Танідний
Нікітський бордовий	II.10	Танідний
Новинка	II.10	Танідний
Мрія	III.10	Танідний
Костата	I.11	Танідний
Зенджі мару	II.10	Варіюючий
Хіакуме	III.10	Варіюючий
Лантерн	Немає відомостей	
Зорька	I.11	Варіюючий
Супутник		Варіюючий
Джіро	I.12	Безтанідний
Зірочка		Варіюючий
Дочка Сабурози	III.09	Варіюючий
Українка	II.09	Варіюючий
Кримчанка-55	III.09	Безтанідний

із плодів

За зарубіжною класифікацією сорти хурми поділяють на дві групи: константні і варіюючі. До константних належать сорти, плоди яких не змінюють забарвлення м'якуша залежно від запилення, тобто немає різниці: з насінням вони чи без нього. І ще їх розділяють на дві підгрупи: терпкі та солодкі.

До терпких константних сортів належать: Хачіа, Таненаші, Тапоман, Гошо, Сойо, Тсуру, Сідлес, Костата, Ємон, Адреула (26468), Айзу - Мішіразу, Росіянка, Новинка, Нікітська бордова, Мрія, Меадер. Терпкість в їхніх плодах зникає тільки після повного достигання (розм'якшення). До солодких константних сортів відносять: Джіро (він же Прєвосходний, Длішес, Чінебулі), Кримчанка-55, Находка, Кіара, Меоце-Саукуне, Мішіразу, Фуйю, Двадцятий вік. Ці сорти незалежно від наявності в плодах насіння солодкі вже після набування характерного для них забарвлення навіть твердими, без розм'якшення плоду.

До групи варіюючих належать: Хіакуме, Куро-хума, Гошо-гакі, Аман-какі, Зорька, Теідімон, 27252, Тсуруноко, Супутник. У цих сортів при заплідненні і утворенні насіння дуже змінюється (варіює) забарвлення м'якуша і смак плоду. У безнасінних плодів цієї групи м'якуш світлий, в'яжучий і терпкий. Терпкість зникає після повного достигання. Плоди з насінням у цих сортів мають темний м'якуш і вони не терпкі — навіть недостиглі.

У колишньому СРСР дотримувалися дещо іншої класифікації й поділяли всі сорти на три групи: танідні (що відповідають константним терпким), безтанідні (що відповідають константним солодким), королькові (або шоколадні — відповідають варіюючим). Такої класифікації дотримуються тепер і в Україні.

За строками достигання, а вірніше знімання плодів, сорти хурми поділяють на три групи: ранні — достигають у жовтні: Новинка, Нікітська бордова, Меадер, Зенджі мару, Тсуруноко, Гошо-гакі, Сідлес; середні — достигають наприкінці жовтня — на початку листопада: Хіакуме, Хочіа, Таненаші, Росіянка, Меоце-Саукуме, Костата, Мрія, Зорька; пізні — достигають у другій половині листопада — на початку грудня: Таноман, Тсуру, Емон, Єдоічі, Гошо, Джіро, Фуйю.

За формою плоди хурми, незалежно від того, до якої групи сортів належать, бувають конічні, циліндричні, сферичні; пласкі, ребристі, рівні.

Для хурми характерне те, що її рослини утворюють три типи квіток: жіночі, чоловічі, двостатеві. Окремі сорти утворюють лише жіночі квітки: Хіакуме, Айзу-Мішіразу, Сідлес, Гошо-гакі, Хачії, Таненаші, Таноман, Джіро, Тсуру, Меоце, Саукуне, Ємон, Тсуруноко, Костата, Нікітська бордова та інші, з яких окремі можуть утворювати плоди без запліднення, тобто партенокарпічно. Є сорти, що окрім жіночих, утворюють і чоловічі квітки щорічно та у великій кількості (Шаготсу-гакі, Находка, Геймі, Зенджі мару, Мрія, Новинка, Супутник). І є сорти, що поряд з жіночими утворюють і чоловічі квітки, але періодично, через 1—2 роки (Фуйю, Джіро, Зірочка, Прелєстная).

Слід враховувати, що запилення дуже суттєво впливає на консистенцію м'якуша плоду і його смакові якості. Плоди, що мають насіння, завжди смачніші від безнасінних.

Цікаво, що навіть в одному плоді за наявності 1—2 насінин, м'якуш, який оточує насінину, завжди м'якший і смачніший, ніж та частина плоду, що без насіння.

Щоб одержати високий врожай високоякісних плодів, для більшості сортів необхідне запилення жіночих квіток. Однак є сорти, котрі добре плодоносять без запилення, утворюючи безнасінні плоди. За цією ознакою сорти хурми можна поділити на три групи:

1. Сорти, що потребують запліднення: Хіакуме, Гошегакі, Зенджі-мару, Тиодимон, Аман-какі, Тракта-какі, Хуро-кума, Тсуруноко, Якін-Тсуру, Шаготсу-гакі, Какі-мела, Гейлі, Мару, Єдзо-ічі, 27252.

2. Сорти, що плодоносять без запилення: Сідлес, Тапоман великий, Таненаші, Гошо.

3. Сорти проміжної групи: Хачіа, Джіро, Адреула, Костата, Айзу-Мішіразу, Ємон, Сойо, Нікітська бордова, Росіянка та інші. Дерева сортів даної групи дають плоди і без запилення, але для того, щоб підвищити врожайність, а також збільшити розмір плодів і поліпшити їх смакові якості потрібне запилення. Такі сорти, як Хачіа, Ємон, Айзу-Мішіразу після запилення квіток утворюють плоди з насінням і солодшим м'якушем, ніж у безнасінних плодів. М'якуш безнасінних плодів має рівне оранжеве забарвлення. У плодів з насінням під впливом запилення колір м'якуша змінюється, у деяких сортів він набуває темно-коричневого забарвлення навколо насіння (Хачіа, Айзу-Мішіразу) або по всьому плоду (Зенджі мару, Хіакуме). У сортів Двадцятий вік і Фуйю навколо насіння є не-

Колір м'якуша стиглого плоду	Маса, г	Морозо-стійкість, °С	Квітки
	30	37	
орний	20	24	
емно-червоний	50	32	
ранжевий	100	24	
емно-червоний	130	22	
емно-червоний	80	24	Чол.
ервоно-фіолетовий	190	20	Чол.
ранжевий	120	17	
емно-коричневий	100	18	Чол.
ранжевий	350	18	
ранжево-червоний		18	
ранжевий	190	18	
	100	18	Чол.
емно-оранжевий	215	18	Чол
	120	18	Чол.
		18	
		18	Чол.
	100	18	

великі коричневі крапки, а основне забарвлення м'якуша залишається оранжевим.

Підмічено, що в плодах з недостиглим насінням колір м'якуша не змінюється і лише в міру достигання плодів і насіння він поступово починає темніти.

Взагалі від запилення квіток хурми залежить не тільки врожайність, але й якість плодів, тому при закладанні хурмового саду рекомендується на кожні 8—9 дерев з функціонально жіночими квітками висаджувати одне дерево-запилювач.

Незалежно від строку придбання садивного матеріалу хурми, на постійне місце висаджувати його слід рано навесні (у березні—квітні). Взимку саджанці зберігають у прикопі, додатково вкриваючи надземну частину соломою, листям тощо. Можна тримати в приміщенні за температури плюс 1—6°С, прикривши корені вологим субстратом.

Кращі грунти для хурми — це алювіальні суглинкові або супіщані з достатньою родючістю та заляганням підгрунтових вод не ближче 0,75 м до поверхні землі (основна маса коренів розташована на глибині 0,1—0,5 м).

Слаборослі сорти садять за схемою 5х5 м, для сильнорослих — площа живлення має становити 8х8 м з можливим додатковим ущільненням насадженнями недовговічних плодових , наприклад, колонодібних яблунь або персиків.

Місце слід вибирати захищене від зимових висушуючих вітрів. Хурма світлолюбна, у затінку у неї деформуються листки, пагони набувають ознак етіольованості, плоди обпадають.

Обов'язково слід передбачити полив, але перезволоження шкідливе, позаяк сприяє інтенсивному росту пагонів і коренів на шкоду живленню плодів, які почнуть обпадати.

Перші 1—2 роки після садіння (а також за осіннього садіння) необхідно захищати рослини від зимових морозів: утеплювати пристовбурні круги за допомогою мульчування, що особливо важливе, якщо підщепа — хурма кавказька; підгортати штамб на висоту 30—50 см, а при очікуванні критичних температур утеплювати надземну частину, вкутуючи мішковиною і брезентом; щоб уберегти штамб, скелетні і напівскелетні гілки від морозобоїн, слід білити їх восени вапном.

У перший рік навесні для кронування саджанець обрізують на висоті 80—90 см. Висота штамба має бути близько 50 см.

Основною формою крони рекомендують почерговолідируючу, для якої характерними є міцність, досить добра освітленість й невелика висота дерев. Інтервал між скелетними гілками у такої крони зазвичай 25—40 см, лідер через 3—4 роки після закладання останньої скелетної гілки підлягає видаленню шляхом переведення на бокову гілку. Формуючи крону, скелетні гілки спочатку вкорочують до 35—50 см, що забезпечує закладання напівскелетних гілок ближче до основи крони.

Ріст пагонів розпочинається в квітні (лише в рік садіння, особливо на підщепі хурма віргінська, початок вегетації може припізнитися й розпочатися у червні), а закінчується з початку масового цвітіння. У багатьох сортів наприкінці червня — на початку серпня розпочинається вторинний ріст окремих пагонів, що закінчується у серпні—вересні. До цього часу слід обмежити водозабезпечення й здійснити позакореневе підживлення витяжкою суперфосфату, що сприятиме доброму визріванню пагонів, інакше частина їх вимерзне під час зимівлі.

Коли рослини відійдуть у стан спокою, слід зробити підзимовий вологозарядковий полив.

Хурма, щеплена на сіянцях хурми кавказької, вступає в плодоношення на 2—3-й рік, а на хурмі віргінській — на 3—4-й рік після садіння в сад. Плодоносить на пагонах поточного року, тому запорукою доброго врожаю є одержання сильного однорічного приросту, який, у свою чергу, залежить від забезпечення дерев поживними речовинами, вологою й обрізування.

Сильне обрізування застосовують лише при формуванні крони. У плодоносних дерев переважно обмежуються проріджуванням, видаленням пошкоджених та тих, що всихають, а вкорочують лише гілки довжиною понад 50 см і ті, що мають багато коротеньких (менше 10 см) пагонів. Річ у тім, що квіткові бруньки закладаються на добре розвинутих бруньках, що розташовані на кінцівках і в середній частині пагонів, які під час обрізування можуть бути видалені, а залишаться частини пагонів зі слаборозвинутими вегетативними бруньками без квіткових бруньок.

Крім того, слід враховувати, що сильне обрізування після закладання скелету крони негативно позначається на довговічності дерев.

Вегетативні бруньки закладаються у вересні—жовтні, до кінця зими вони набувають конусоподібної форми, дві зовнішні луски закривають їх на 2/3 довжини, дві внутрішні — густо опушені, зачаткових листочків до 18. Рано навесні в пазухах цих листочків починають утворюватись і розвиватись квіткові бруньки

Цвітіння настає у травні—червні, рідше — у липні й триває 1—1,5 місяця. Тривалість життя окремої жіночої квіточки 3—4 дні, чоловічої 1—2 дні. Жіночі квітки поодинокі і дещо більші за чоловічі.

Якщо врожай рясний, застосовують чаталовку. Врожайність у різних сортів неоднакова. Розмір плодів значною мірою залежить від умов живлення, наприклад, у сорту Нікітська бордова маса плодів може бути і 130, і 30 г.

Коли знижується приріст пагонів і припиняється плодоношення, добрий ефект дає омолоджувальне обрізування. У рік виконання такого обрізування дерева врожаю не дають, наступного року плодоносять на рівні з неомолодженими, а затим збільшують урожайність.

Найефективніше омолоджувальне обрізування для дерев, старших 15-річного віку. Позитивний ефект від обрізування найкраще виявляється у сорту Хіякуме, найгірше — у сорту Занджі мару.

Утримувати грунт у саду рекомендують під чорним паром з посівом восени сидератів, які заорюють у березні—квітні наступного року.

У віці 8—10 років рекомендують вносити мінеральні добрива, у діючій речовині з розрахунку на одну сотку: азоту і фосфору по 1,5 кг, калію 0,5 кг.

Боротьбу з шкідниками і хворобами, як правило, не проводять, позаяк серйозних пошкоджень за наших умов не спостерігалося. Хоча слід відмітити, що листя може пошкоджуватися деякими гусеницями й уражуватися хворобами: паршею, сірою гниллю, фомопсисом, для боротьби з якими достатньо 2 обприскувань (до і після цвітіння) 1%-ним розчином бордоської рідини. Підщепи хурми кавказької можуть уражуватися кореневим раком.

Збирати плоди слід з драбини, акуратно, не пошкоджуючи шкірочки, зрізуючи секатором плодоніжку ближче до плоду. Укладають в ящики на шар нещільного матеріалу (тирса, полова, стружка) плодоніжками донизу впритул один до одного, наступний шар — плодоніжками догори. Ці 2 шари плодів пересипають пакувальним матеріалом, на шар якого знову вкладають плоди плодоніжками донизу — третій шар і плодоніжками догори — четвертий шар. Затим шар пакувального матеріалу і плоди — у такому ж, як і раніше, порядку.

Сорти хурми безтанідної групи краще витримують транспортування, але швидше втрачають смакові якості, тому їх реалізують у першу чергу.

За потреби термінового споживання терпких плодів їх можна просто заморозити в морозилці, після чого вони втрачають терпкість. Прискорює достигання терпких плодів також наколювання їх голкою в 10—12 місцях. Сумісне зберігання плодів хурми і яблук в герметичних пакетах прискорює достигання терпких плодів за рахунок виділюваного яблуками етилену. Нагрівання терпких уже стиглих плодів до 50—60°С (під час сушіння й консервування) повертає їм терпкість.

Зберігати плоди хурми, упакованими в ящики (як сказано вище), за температури 0°С і вологості 80—90 %, можна протягом 2 і більше місяців.

Г.К.Герасимов,
вул. Фонтанна, 45,
с. Нижньогірське, Крим, 97100

Консультативну допомогу надає Аграрна партія України

Господар

ЖУРНАЛ У ЖУРНАЛІ

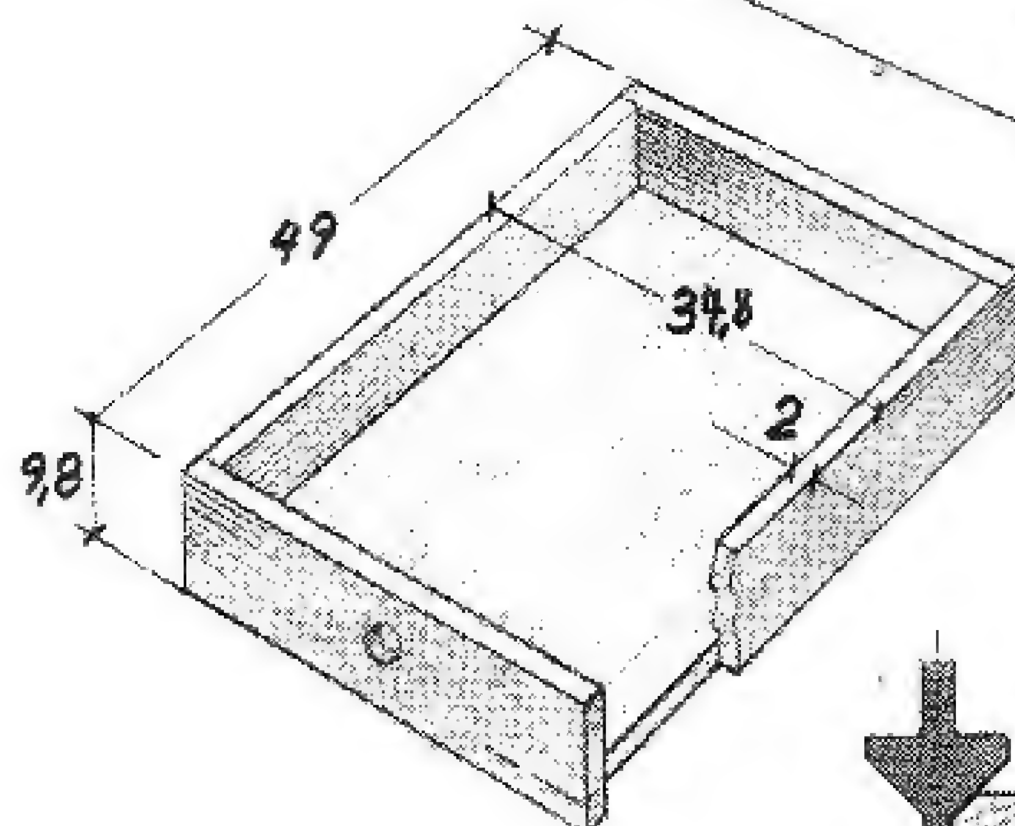

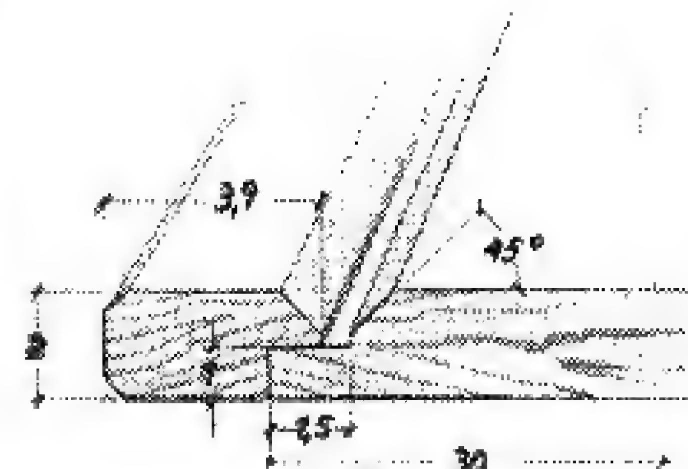
ДОБРІ ІДЕЇ ДЛЯ ПОЛІПШЕННЯ НАШОГО ПОБУТУ!

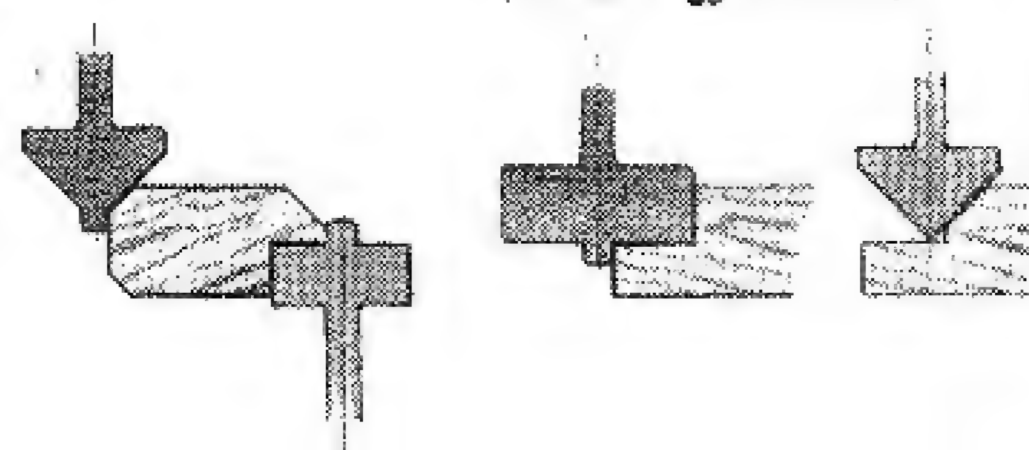
Домашній бар із прилавком... Це просто!

Меблі з натуральної деревини завжди створюють затишок і приваблюють своєю індивідуальністю. Наведений бар із сосни неважко виготовити в домашній майстерні. Деталі бару скріплюють дюбелями та клеєм. Так, потрібно 200 дюбелів діаметром 8 мм.

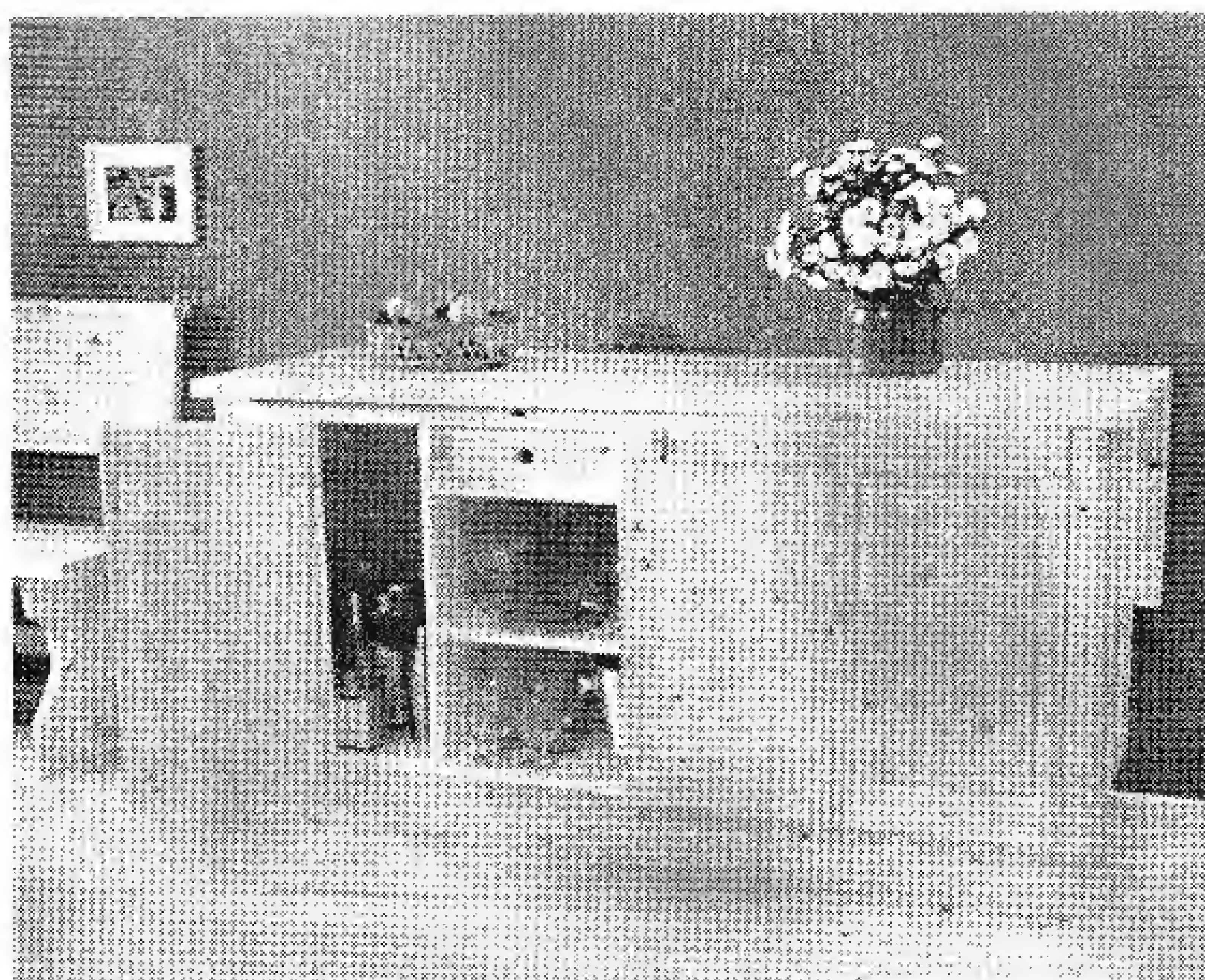
Особливо важливо надійно припасувати три кронштейни, на яких кріплять прилавок. Тому кронштейни бажано виготовляти після того, як бар вже готовий. Технологію виготовлення бару і його розміри зображені на рисунках (1—15).

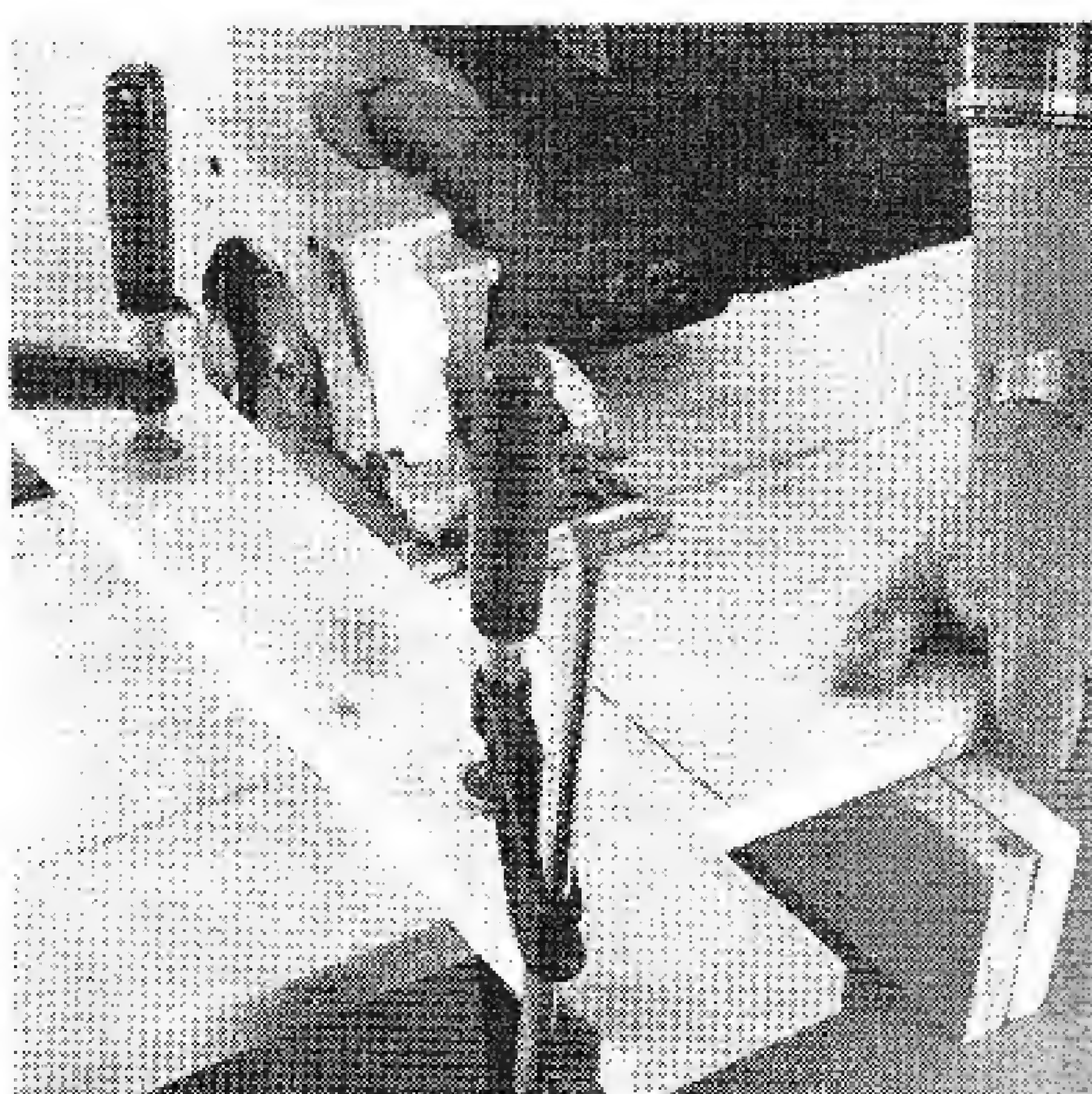
З журналу "Наш дім"

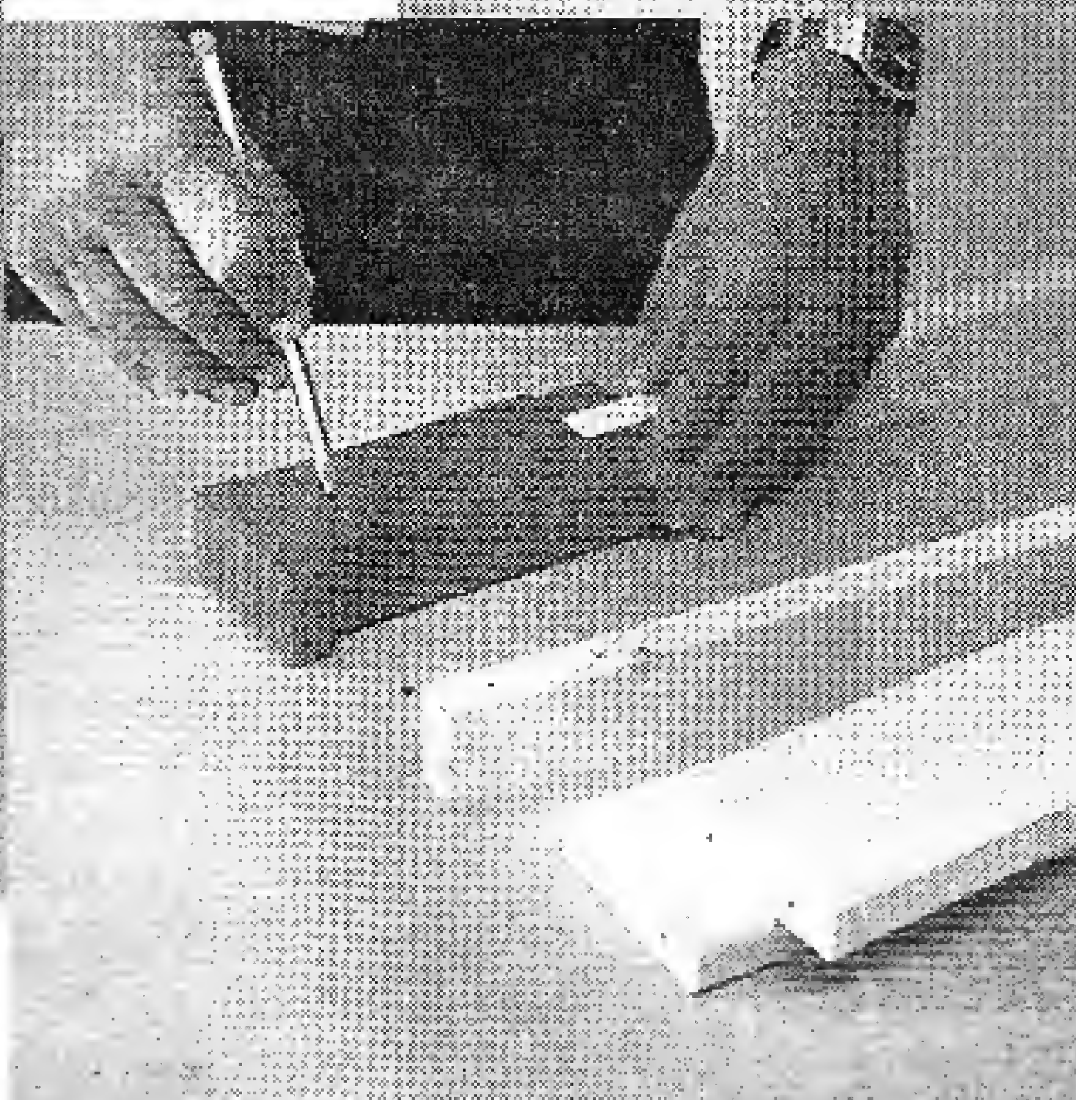
У разі необхідності домашній бар із прилавком можна легко перетворити в шафу для зберігання різноманітних речей(склянок, підставок, пляшок тощо). Широкі двері, що відчиняються посередині і складаються, дають можливість доброго доступу до полиць.

Кришка бару має достатньо місця для пляшок, склянок і різноманітного приладдя для змішування напоїв. Прилавок надійно кріплять до трьох кронштейнів і на нього можна добре спиратися.

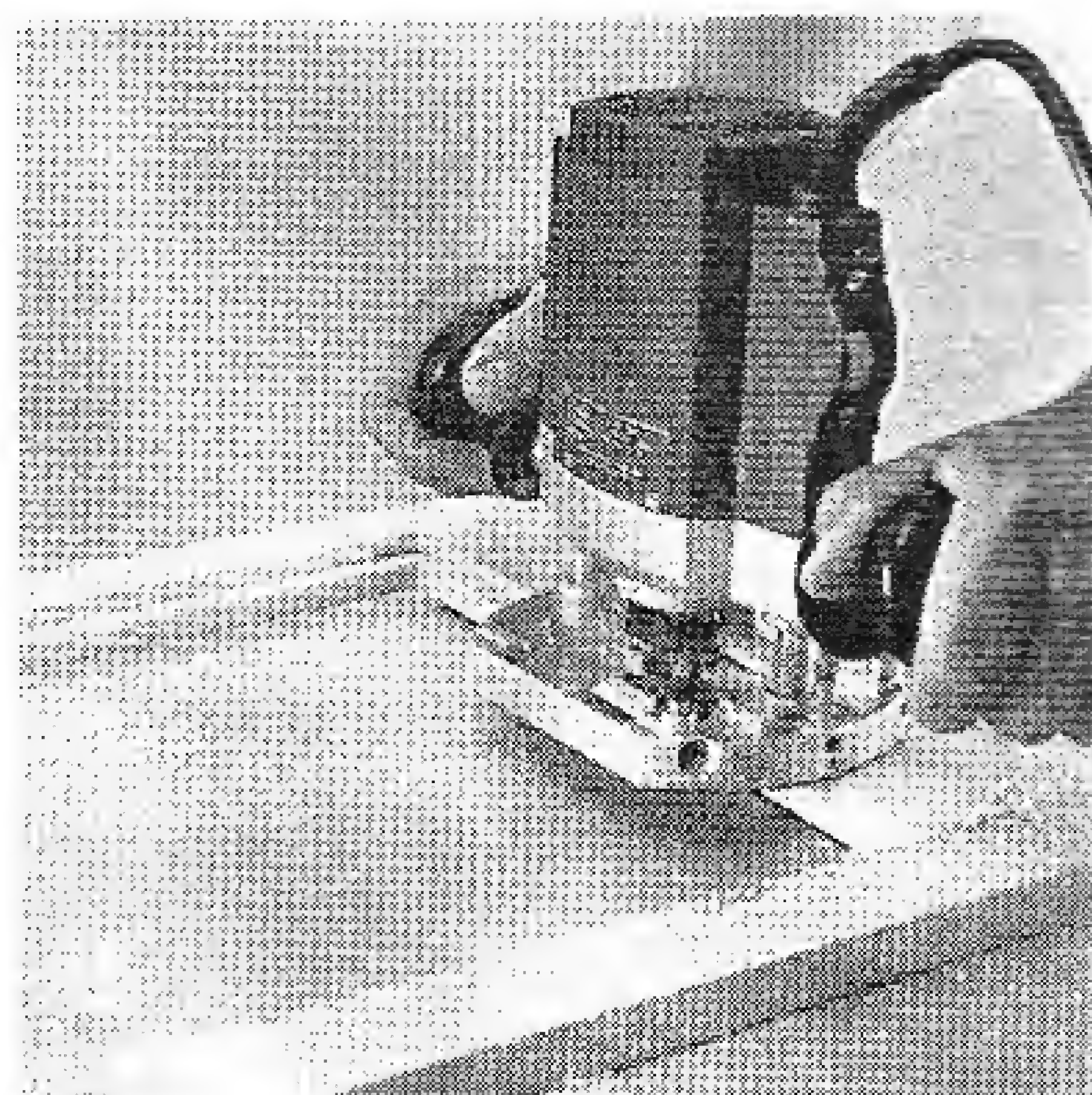
1. Пилкою розрізують 19-міліметрові дошки на потрібну довжину.

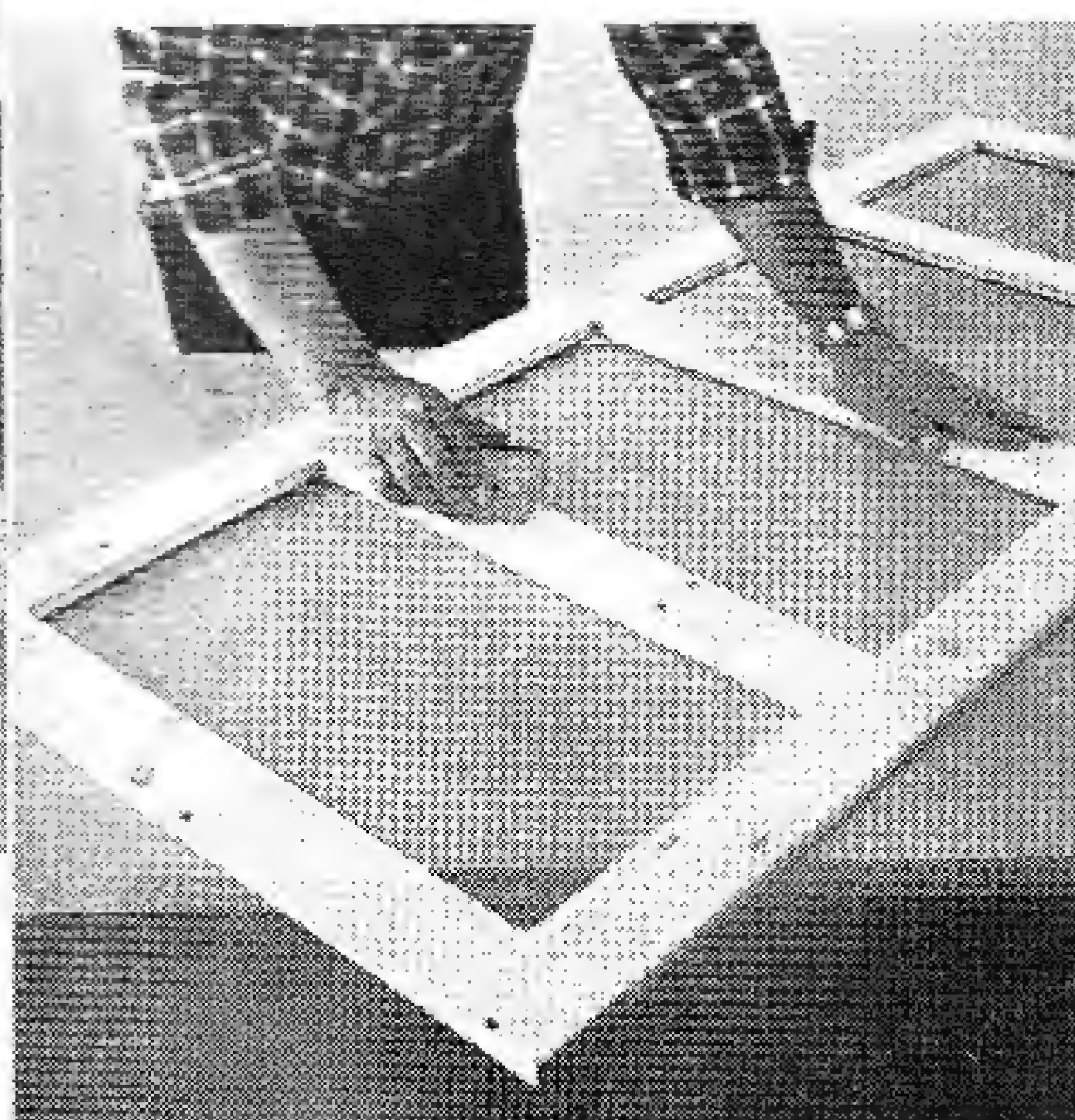
2. За шаблоном маркують місця для отворів під дюбеля діаметром 8 мм.

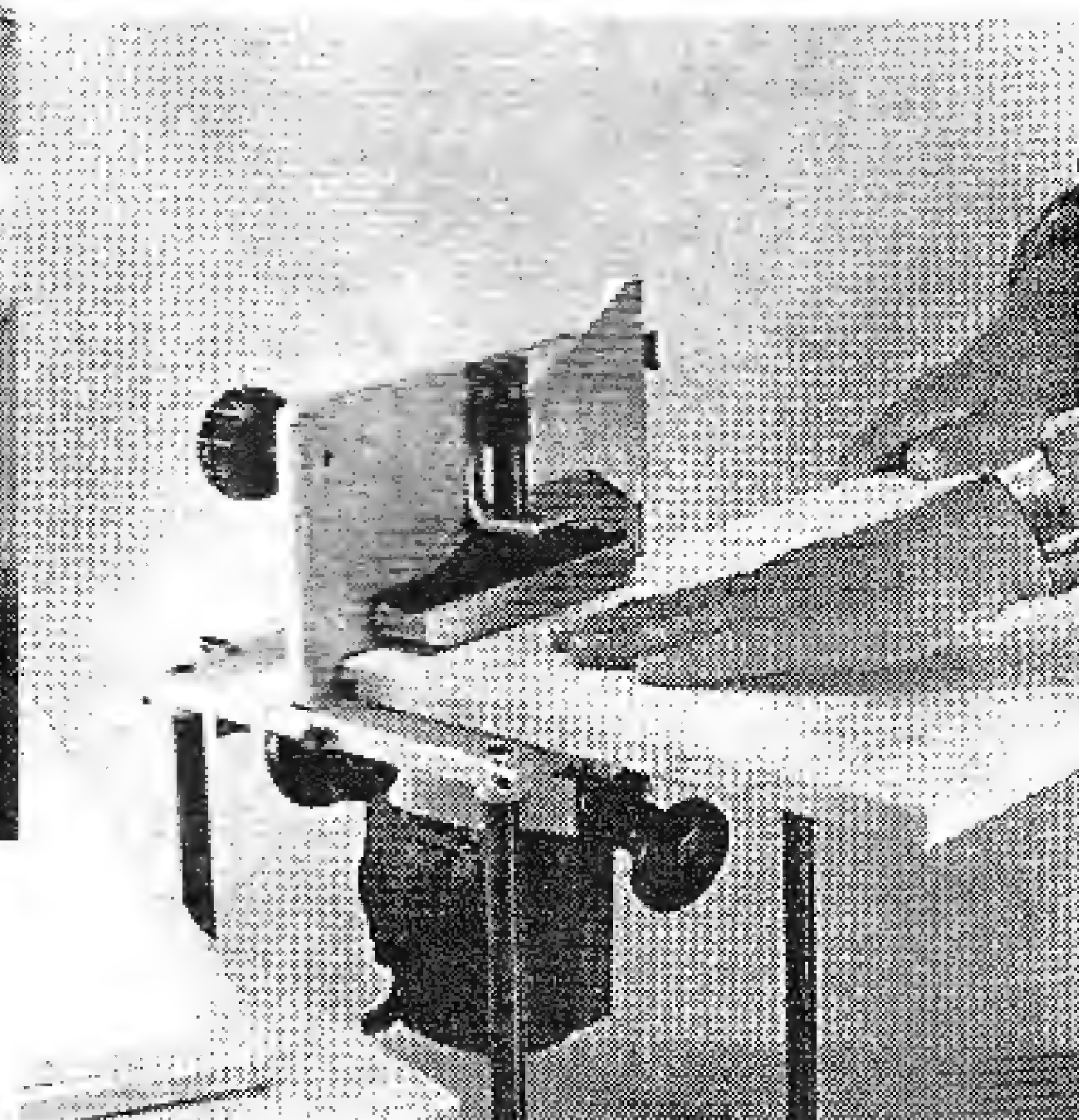
3. За допомогою клею і дюбелів з'єднують рами. При цьому використовують гумовий молоток.

4. Коли клей висохне, по всьому периметру рами роблять фальц глибиною і шириною 10 мм.

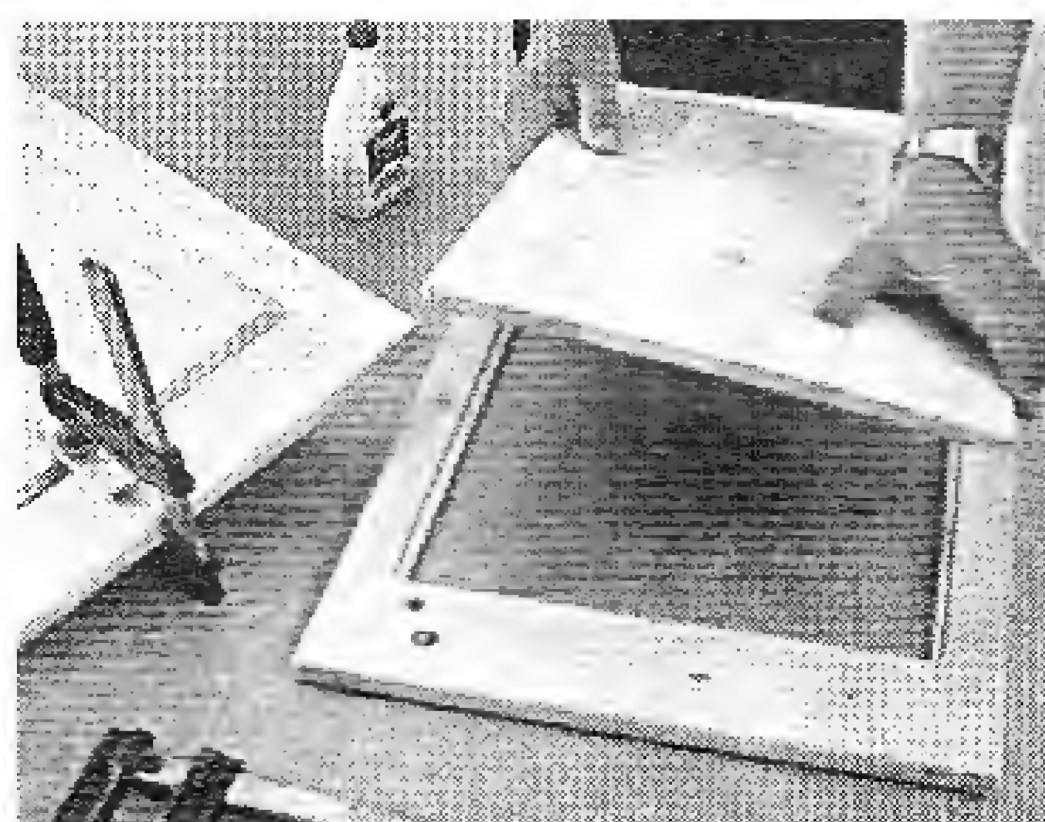
5. Останні нерівності рами зачищають за допомогою наждачного паперу середньої зернистості.

6. На фільонках з фронтальної сторони роблять фальц шириною 15 мм і глибиною 10 мм.

Весь технологічний процес виготовлення бару буде наведено в 5 і 6 номерах журналу "Наш дім" за 2002 рік

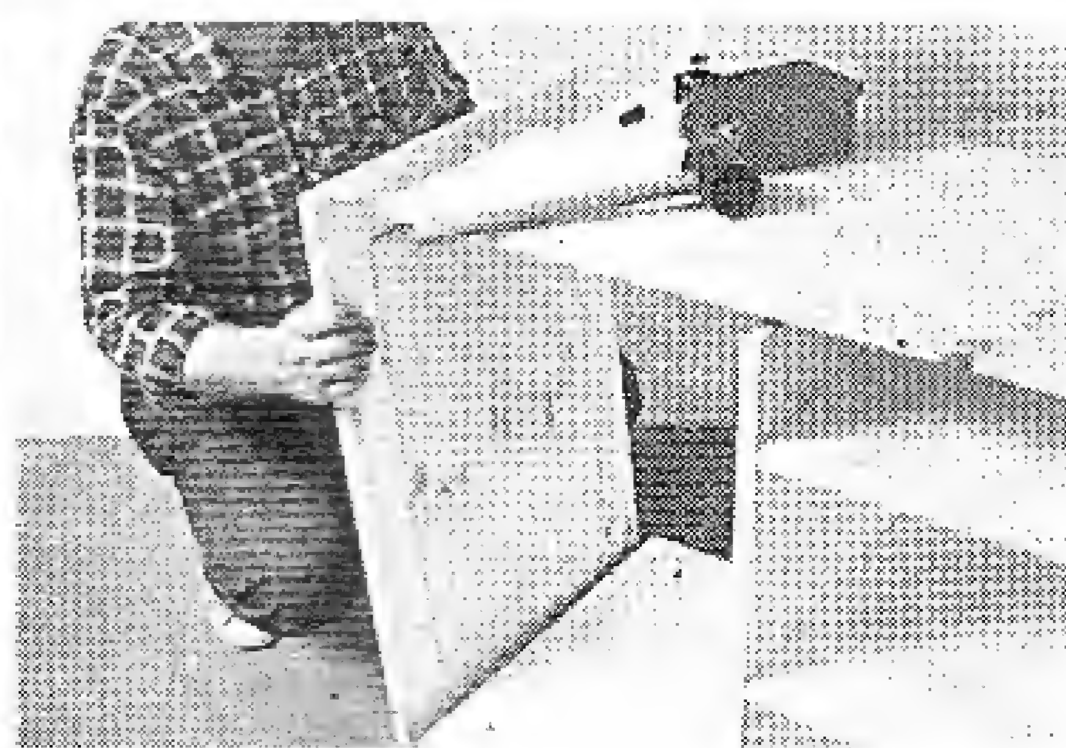
З журналу "Наш дім"

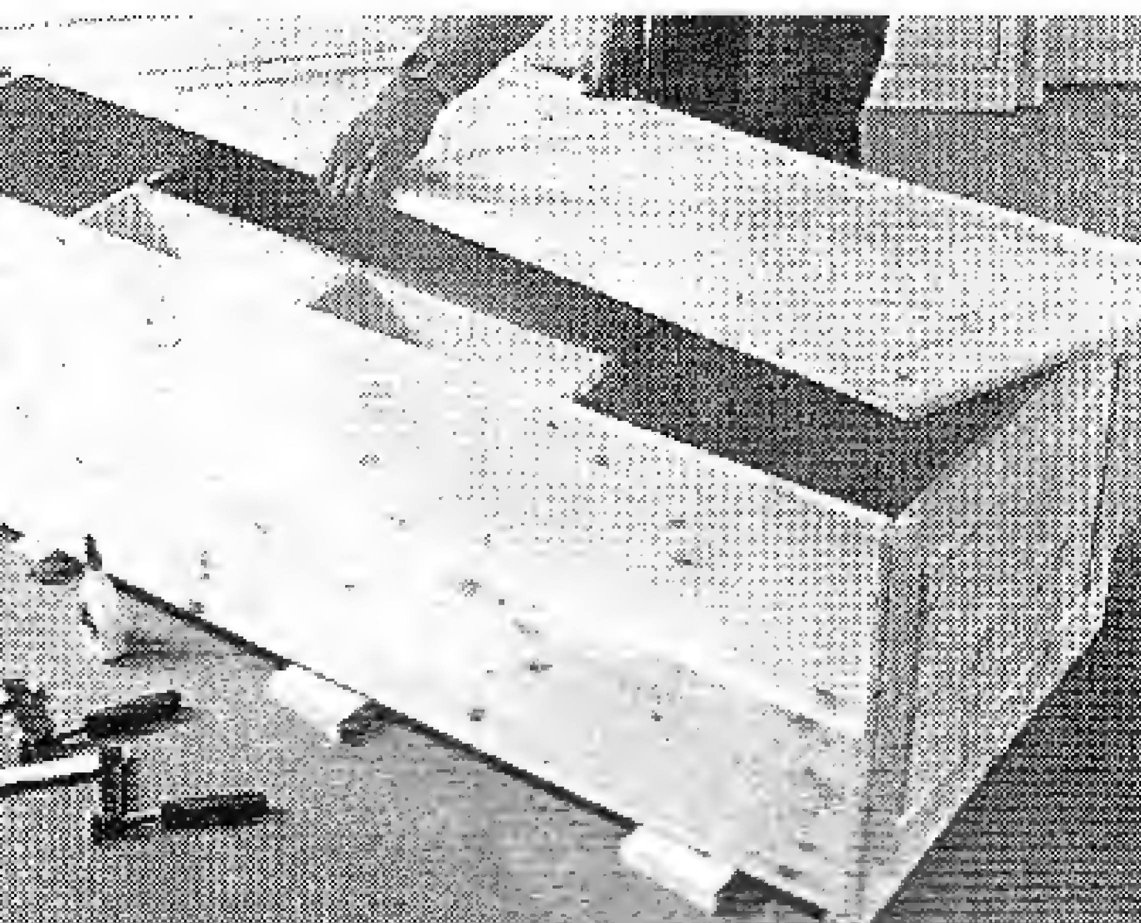
7. Фільонки приклеюють до рами, добре їх затиснувши.

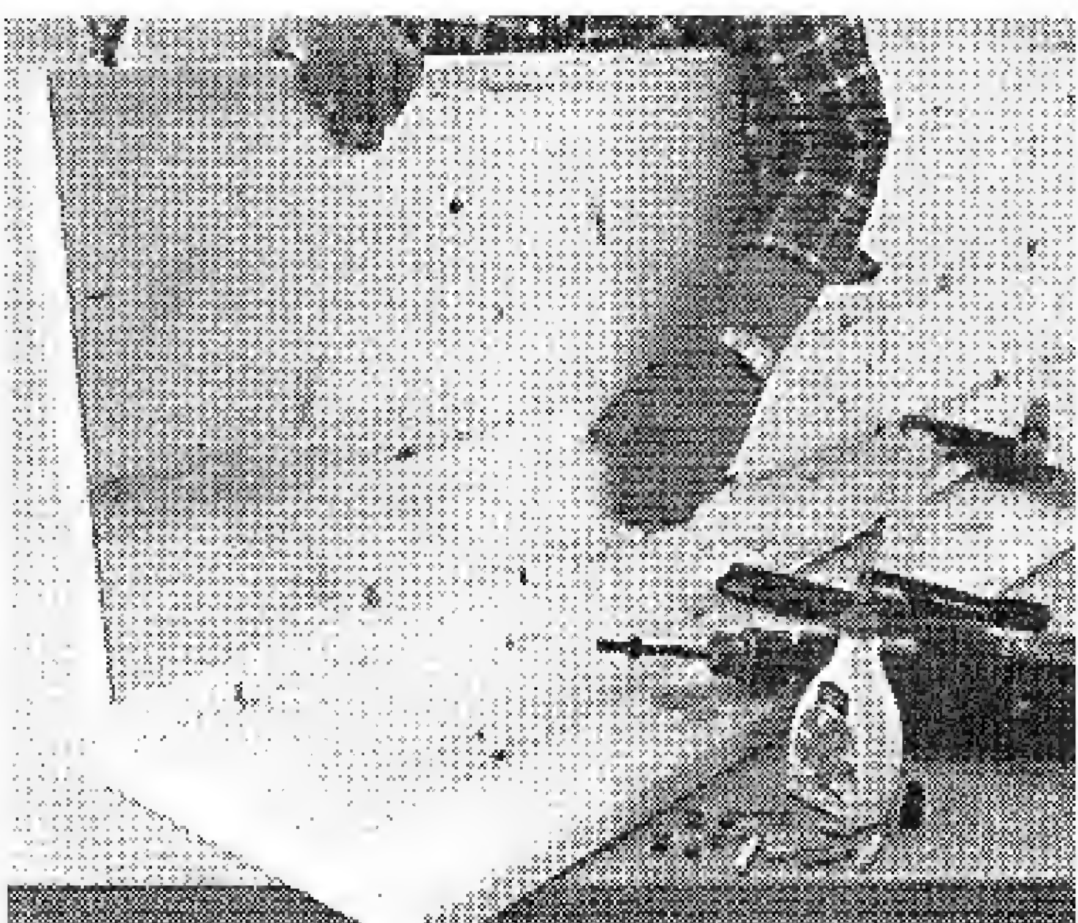
8. Нижню частину бару міцно приклеюють до корпусу. Припасовують також цоколь, виготовлений із дощок і закріплений дюбелями.

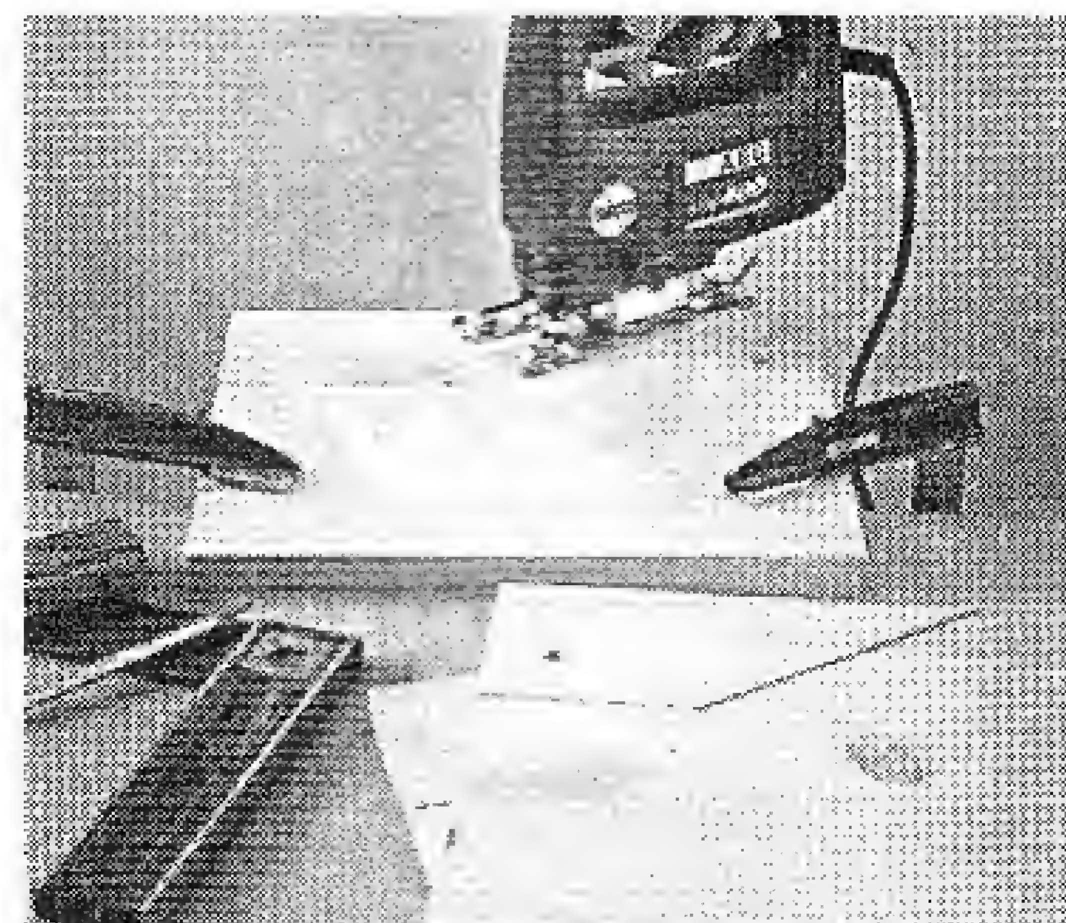
9. Верхню частину бару виготовляють із склеєних дощок. Її закріплюють дюбелями і клеєм.

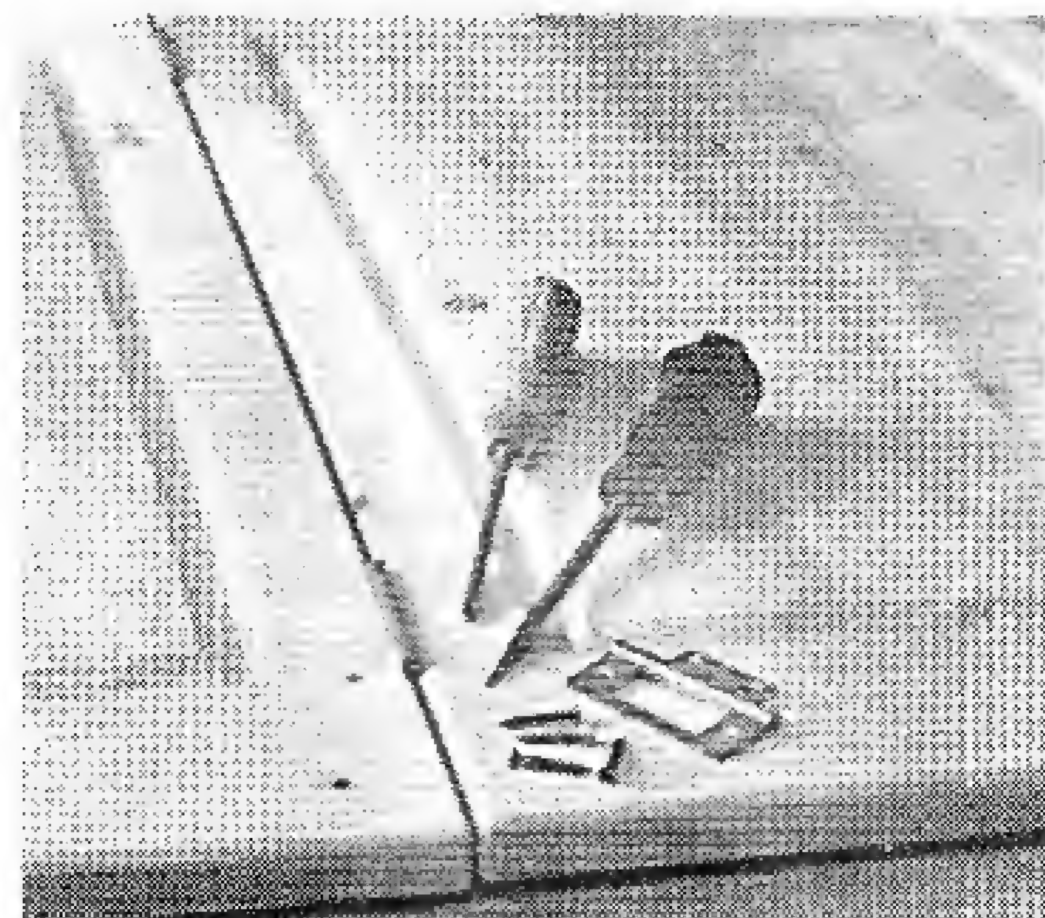
10. Фронтальну плиту також **"садять" на клей.** Її можна **додатково пригвинтити** шурупами.

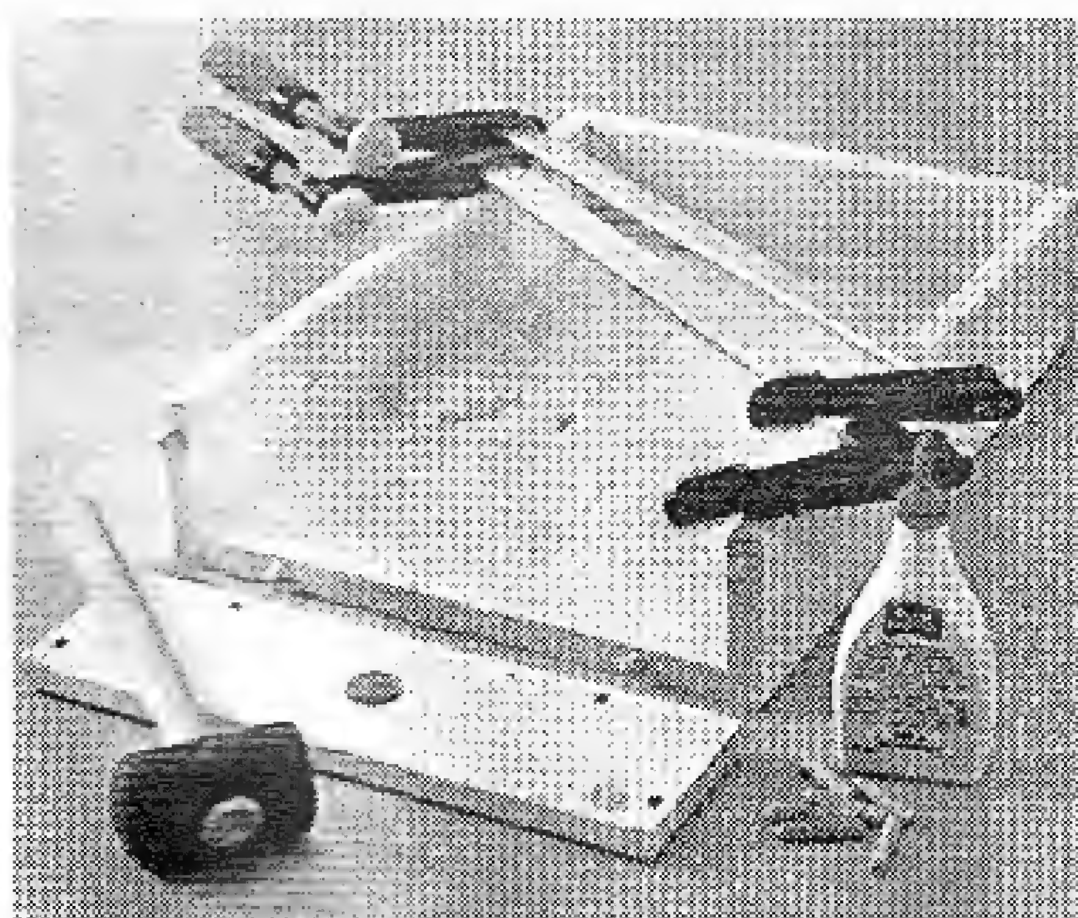
11. У правому куті бару встановлюють дошки, закріплені дюбелями і клеєм. Вони утворюють прилавок. Дюбелі розміщують на відстані 20 см один від одного.

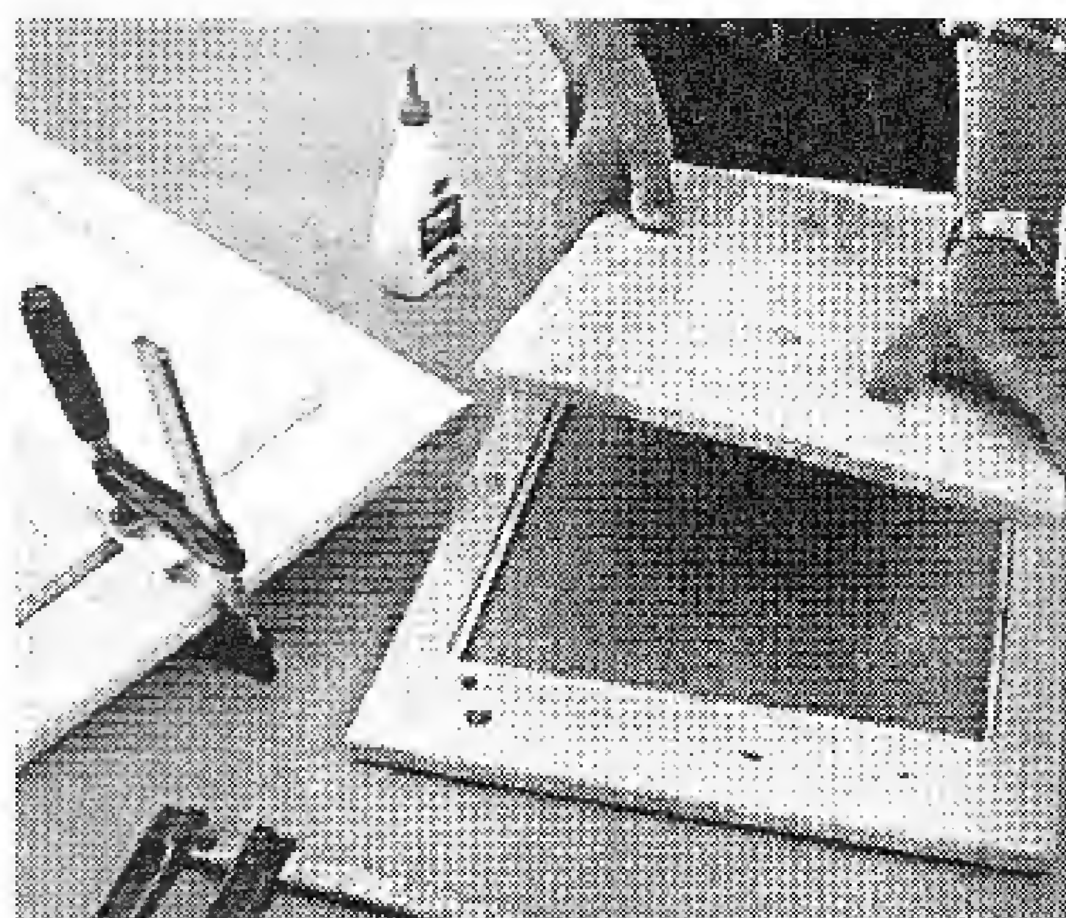
12. Така пилка найкраще підходить для вирізування консолів. Їх закріплюють шарнірно до нижньої частини бару.

13. Виступи шарнірів, якими закріплюють двоє дверей, мають бути завширшки 20 мм.

14. Бічні і задні частини ящика зкріплюють клеєм, а передню частину – дюбелями.

15. І насамкінець замащують щілини бару, шліфують і фарбують лаком.

З журналу "Наш дім"

Переклад з німецької **П.П.Власа,** гол. редактора журналу "Наш дім"

Для передплатників журналу "Дім, сад, город"

17 вересня 2002 р. у черговий раз відбувся розіграш лотереї "Передплата-2002" за талонами, надрукованими в "ДСГ" № 5, 2002 р.

У лотереї взяли участь 4728 читачів,які вчасно надіслали талони до редакції. Високоякісне насіння квітів і овочевих культур та добірку цікавої і корисної літератури від редакції журналу "Дім,сад,город" одержать такі читачі:

1. Вовченко Олена Анатоліївна,
м. Сімферополь, АР Крим.
2. Баньковський Ігнат Іларіонович,
с. Качківка Вінницької обл.
3. Максимович Стефанія Францівна,
м. Долина Івано-Франківської обл.
4. Кожедуб Катерина Петрівна,
м. Південноукраїнськ.
5. Калюжний Микола Павлович,
с. Любицьке Запорізької обл.
6. Гудюр Микола Ілліч,
с. Годилів Чернівецької обл.
7. Білянський Анатолій Петрович,
с. Дмитрашківка Вінницької обл.
8. Бойко Сергій Григорович,
с. Гораївка Хмельницької обл.
9. Тютюнник Григорій Миколайович,
с. Лука Полтавської обл.
10. Колодій Іван Іванович,
с. Максимівка Тернопільської обл.
11. Страшко Анатолій Григорович,
м. Донецьк.
12. Журбій Ольга Степанівна,
с. Дацьки Житомирської обл.
13. Ганчук Надія Станіславівна,
с. Морочне Рівненської обл.
14. Воротниченко Любов Родіонівна,
м. Васильківка Дніпропетровської обл.
15. Вакар Микола Сергійович,
с. Вільшанка Вінницької обл.
16. Гаць Наталія Леонтіївна,
с. Копалівка Волинської обл.
17. Афоніна Любов Іванівна,
с. Новоолександрівка Херсонської обл.
18. Шнира Катерина Миколаївна,
м. Бібрка Львівської обл.
19. Пивоварова Надія Сергіївна,
с. Червоний Прапор Луганської обл.
20. Задорожний Павло Григорович,
с. Набутів Черкаської обл.
21. Сніцаренко Андрій Григорович,
с. Кривець Київської обл.
22. Муратов Микола Георгійович,
м. Брянка Луганської обл.
23. Лелюк Микола Михайлович,
с. Степове Одеської обл.
24. Гак Анатолій Федорович,
м. Очаків Миколаївської обл.
25. Плясун Наталія Михайлівна,
м. Чернігів.
26. Кирпотенко Микола Іванович,
м. Охтирка Сумської обл.
27. Заікіна Галина Василівна,
с. Дар'ївка Херсонської обл.
28. Міхалко Маргарита Іванівна,
м. Іршава Закарпатської обл.
29. Петрушенко Олександр Антонович,
м. Київ.
30. Прокопець Раїса Федорівна,
м. Кривий Ріг.

ТРАВИ, КОРИСНІ В САДУ

Рентабельність власного саду підвищую, з одного боку, за допомогою новинок у технології (винаходів), з другого — шляхом розведення стійких до шкідників і хвороб порід і сортів у поєднанні з правильним добором трав-залужувачів.

Відповідний набір трав у саду й поблизу нього — необхідність. Наприклад, совку капустяну поїдають жаби. Для їхнього мешкання корисні трав'яні ділянки біля грядок. Тому жабу, що потрапить на лопату під час перекопування грядки, я рукою відкидаю в траву. Неправда, що від жаб родимки, бородавки. Вони — від сонячної радіації, тому не раджу надмірно захоплюватися загоранням на сонці.

Вигоди від залуження саду

З власних багаторічних спостережень дійшов висновку, що пирій у першу чергу селиться на перекопаних ділянках. На задернілих гірше проростає насіння будь-яких трав. Тому епізодичне перекопування грунту не тільки вимагатиме в подальшому щорічного перекопування, але й літнього прополювання перекопаної ділянки.

Для мене найголовніший доказ на користь залуження саду — трудомісткість обкопування дерев і розпушування грунту після дощів. Вважаю мучениками тих, хто восени обкопує дерева без послідуючого садіння там городини. Зайва робота!

Правильне залуження грунту захищає плодові дерева від посухи, морозів. А північні й аборигенні породи менше потерпають від спеки.

Дощові черв'яки ліпше розвиваються в задернілому грунті. Він краще збагачується гумусом, влітку холодніший, що не завжди шкідливо, аерація ж у такому грунті краща — а це завжди добре для дерев.

А фітонцидні трави-залужувачі корисні ще й своєю інсектицидною дією і взагалі поліпшують фітосанітарний стан саду. Залужування поліпшує екологію й естетику.

А якщо землероб ще й худобу розводить, то залужений сад і тварин годує. Трави допомагають прямо й побічно, але, звичайно, не всі.

З досвіду залуження саду

Труднощі із запровадженням трав часто виникають через незнання їхньої назви. До того ж багато трав має по кілька назв. Ще труднощі — трави слабо проілюстровані в літературі. Так, із 14 видів полину віднайшов рисунки лише трьох: гіркого, цитварного, естрагону. Із 8 видів м'яти проілюстровано дві: перцева (вона ж англійська, холодна) і лимонна (меліса).

Мітлиця повзуча, офіційно рекомендований залужувач саду, розчарувала — боїться посухи. В 1999 р. вигоріла й не скрізь відновилася. Капризна, коли розмножувати насінням. Краще садити шматками дернини і поливати. У вологозабезпечені роки під її килимом гірше прогрівається грунт, ніж, наприклад, під тонконогом, який вважаю одним із кращих залужувачів. Він посухостійкий, легко сіяти, добре поширюється. Й для худоби краще. А ще добре протистоїть

пирію — головному бур'яну. Краще затримує сніг і запобігає промерзанню грунту.

Нераціонально залужувати сад чимось одним. Та ж мітлиця навіть за оптимального вологозабезпечення поступово чахне від грунтовтоми й допускає в своє оточення інші трави. То ж хай ними будуть першочергово запроваджені нами корисні рослини, замість шкідливих непроханих бур'янів.

Критеріїв для добору потрібних трав багато. Крім згаданих посухостійкості, легкості розмноження, сприяння прогріванню грунту важливі ще й такі: низькорослість, легкість ручного видалення.

До останнього вдаюся під кущами, в шкілці, біля будівель, вимощених доріжок. Тут косою не розмахнешся. Та й лопатою чи сапою теж, буває, не дуже зручно управлятися.

Низькорослі трави не затінюють кущів, не заважають рухатися, підзбирувати плоди, менше висушують грунт. Останнє особливо притаманне злаковим травам: тонконогу, дикому вівсу, лисохвосту. Але вони середньорослі, особливо при забезпеченні вологою. А лисохвіст до того ж ще й висмикувати важкувато.

Тому у своєму саду розводжу дрібнотрав'я, що не завдає особливої мороки й за необхідності легко видаляється: конюшину білу, спориш, грицики, мокрицю, подорожник. Залужувачі перешкоджають проростанню бур'янів, у тому числі й деревоподібних.

На моїх трьох садибах немає таких злісних трав-бур'янів, як будяк, осот. Майже не зустрічаються лопух, березка. Успішно протистою деревоподібному бур'яну винограду дівочому, який, залітаючи від сусідів, незалужену ділянку міг би заселити з швидкістю найзліснішого бур'яну — клена американського.

Трави потрібні не лише саду й городу. Вони здатні регулювати температурний режим споруд. Якось родичі поскаржились, що в підвалі багатоповерхового будинку влітку тепло. Порадив їм посіяти суперізолятор — лисохвіст. Потім дякували: температура знизилась за спекотної погоди до 8°С замість 15°. У мене в рекордному щодо промерзання грунту 1969 р. не промерзла каналізація від умивальника, яка заглиблена лише на 50 см, але знаходиться під заростями лисохвосту. Він дає найтовстішу листяну шубу, краще від усіх затримує сніг. А по вулицях у місті того ж року промерзав водогін на глибині 1,5 м.

Вимерз тієї зими й виноград. Але сорти Вінець півночі, Іскра, Награда, що виведені в Мічурінську, збереглися серед купин лисохвосту. Достигання за таких умов зміщується на два тижні. Лисохвіст використовують також, коли штучно створюють пасовища.

Фітонцидні рослини

Вони цінні тим, що речовини, які вони виділяють, пригнічують і відлякують шкідників. Наприклад, плодожерку, яблуневу міль. Позаяк стійких до них сортів поки що мало. А хімічного захисту саду я не застосовую.

У яблунь, груш, слив, що ростуть неподалік від горіхів грецьких менше червивих плодів. Ще більший фітонцидонос серцеподібний сахалінський горіх — єдиний достатньо окультурений і навіть смачніший за грецького родича. Плоди менше уражуються марсонією, й екологічно переважає грецький — інтенсивніше очищає повітря від парів бензину, вихлопних газів. Із неплодових дерев могутній фітонцидонос бузина, але вона для мене не прийнятна, бо швидко розростається і її важко позбутися.

Оберігаю фітонцидні трави: полин, пижмо, деревій, материнку, чебрець.

Колега по садівництву В.А.Сущенко вирощує часник у пристовбурних кругах яблунь, груш з південного боку, що також обмежує поширення шкідників. Тож закликаю знаходити й впроваджувати в саду дикий часник.

А ще гарний фітонцид м'ята. Завдяки їй помітно зменшилася кількість червивих яблук і груш на одній з моїх садиб.

Пошкоджуваність плодів шкідниками зменшую, звичайно, не лише культивуванням фітонцидів у саду. Тут важливо й стійкі породи та сорти підбирати. Наприклад, кизил — надійна рослина. Не пошкоджується шкідниками й хвороб не має, на відміну від вишень. Їх насадження скоротив на користь кизилу. У горіха серцеподібного не буває хворих плодів, як у грецького. Грушу доповнює глід садовий, що не має шкідників і хвороб. Практично не пошкоджуються шкідниками й не уражуються хворобами айва японська, ірга, гумі, жимолость, шипшина. Але залуження всім на користь! Культивую в якості залужувача і чорнокорінь — відлякувач мишей. Вони стали менше трощити горіхи.

Сумісність садових порід з травами

Лише у виноградарстві є на цю тему дослідження Л.Мозера. Він виявив друзів, стимуляторів винограду і його антагоністів, "душителів". Стимулятором винограду є чистотіл. Ця корисна властивість на моєму винограднику підтвердилася. До того ж чистотіл — трава середньоросла й легко видаляється. Корисні або нейтральні для винограду злакові й бобові трави, всі городні культури. Звичайно, за достатку вологи. Антагоністи — всі види полину, пижмо. Про м'яту не згадується.

З сумісності деревоподібних садових порід маю достеменні твердження по двох моментах: спростовую невірні запевнення про агресивність грецького горіха й про токсичність його коренів. Біля горіхів у мене добре ростуть і розвиваються зерняткові, кісточкові й інші породи, а їхні сіянці ростуть навіть впритул до стовбурів горіха (зрозуміло — без затінення).

А у мого колеги є кілька наочних прикладів пригнічення груш абрикосами і навпаки.

Догляд за травами

Віддаючи перевагу дрібнотрав'ю, майже не займаюсь його скошуванням. Але шкідливий самосів висмикую, викошую, підрубую і пирій, кропиву, лопух. Високорослі, але корисні трави (полин, пижмо, чорнокорінь, заячу кропиву) злегка притоптую на проходах і стежечках.

У трав'яному біоценозі намагаюся культивувати те, що можна легко видалити на випадок перекопування під грядку, шкілку тощо.

Насамкінець хочу сказати, що прихильником залуження саду я став тому, що переконаний: сад має радувати, оздоровлювати людину не лише плодами і зеленню дерев, кущів, але й зеленим килимом під ногами. Важливо, коли цей килим ще й пахне.

Пишуть про боротьбу з шкідниками саду без отрутохімікатів, використовуючи попіл, відвари трав. Але все це нелегка праця. Мій ідеал — сад без шкідників завдяки його насиченню фітонцидними рослинами та впровадженню стійких до шкідників та хвороб порід і сортів.

Позаяк стаття може бути цінною не лише вирішенням задач, але і їх постановкою, то закликаю колег-садівників поділитися досвідом з таких питань: чи знижують фітонцидоносні рослини уражуваність рослин грибними хворобами, зокрема паршею?; чи пригнічують фітонцидоноси бджіл та інших корисних комах?. Розкажіть про сумісність трав і деревоподібних та кущових порід у різних поєднаннях.

Л.С.Шугін,
пр. Куряжанський, 18, кв. 2,
Харків, 61098

Юридичні консультації

Рубрику веде І.Миронець, канд. юр. наук

Права та обов'язки члена садового товариства

Чи має право член садового кооперативу вийти з нього, якщо всі грошові внески сплачено?

Сусіди занедбали свої земельні ділянки: вони заросли бур'янами, а на зауваження про їхню безгосподарність відповідають, що ми за землю платимо й тому це земля наша й робимо з нею те, що хочемо.

Чи несуть такі господарі якусь відповідальність за те, що на своїх городах розводять бур'яни і завдають шкоди сусідам?

А.Чайковський, *м. Львів*

Порядок і умови використання земель для ведення індивідуального або колективного садівництва регулюється Земельним кодексом України (ст. 35) та статутами садівничих товариств.

Земельні ділянки, призначені для садівництва, використовуються для вирощування сільськогосподарських культур відповідно до бажань садоводів.

На земельній ділянці, наданій для садівництва, можна зводити необхідні будинки та господарські споруди.

Земельні ділянки території колективного садового товариства, зайняті захисними смугами, дорогами, проїздами, будівлями та спорудами загального користування, є власністю садового товариства.

Земельні ділянки, надані в користування членам садового товариства, можуть бути приватизовані, тобто передані безплатно у їхню власність.

Розмір приватизованої садової ділянки може бути не більше 0,12 гектара (ст. 122 Земельного кодексу України).

Приватизація земельної ділянки членом садівничого товариства здійснюється без згоди на те інших членів цього товариства.

На власність приватизованих садових земельних ділянок повністю поширюються обов'язки власників земельних ділянок, передбачені Земельним кодексом України (ст. 9). Вони зобов'язані забезпечити використання земельної ділянки, наданої для садівництва за її цільовим призначенням, дотримуватись вимог діючого законодавства про охорону довкілля, своєчасно сплачувати земельний податок, не порушувати прав власників чи землекористувачів суміжних земельних ділянок, підвищувати родючість ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі, дотримуватись правил добросусідства.

Статут садівничого товариства може передбачати й інші додаткові обов'язки садівників, що випливають із специфіки ведення садівництва.

Власники земельних ділянок повинні обирати такі способи використання земельних ділянок відповідно до їхнього цільового призначення, за яких власникам чи землекористувачам сусідніх земельних ділянок завдається найменше незручностей (затінення, задимлення, неприємні запахи, шумове забруднення, стічні води тощо) (ст. 103 Земельного кодексу України).

Власники чи землекористувачі земельних ділянок можуть вимагати припинення діяльності на сусідній земельній ділянці, здійснення якої може призвести до шкідливого впливу на здоров'я людей, тварин, на повітря, земельні ділянки та інше (ст. 104 Земельного кодексу України).

Отже, приватизація земельних ділянок, наданих для садівництва, не створює для власників цих земельних ділянок ніяких переваг у плані безвідповідальності за порушення обов'язків землекористувача. На них поширюються не тільки права, але і обов'язки, передбачені Земельним кодексом України для власників земельних ділянок.

Використання земельної ділянки не за цільовим призначенням, неусунення допущених порушень законодавства (забруднення земель хімічними речовинами, відходами, стічними водами і карантинно-шкідливими речовинами, засмічення земель забороненими рослинами) є підставою для примусового припинення права на земельну ділянку (ст. 143 Земельного кодексу України).

Статут колективного садівницького товариства може передбачати й інші заходи впливу на недбайливих садівників аж до позбавлення права бути членом садового товариства.

Член садівницького товариства може вийти з товариства за власним бажанням. Його права та обов'язки щодо кооперативу визнаються загальними зборами садівницького товариства. Його права й обов'язки як громадянина України визначаються Конституцією України.

Шановна редакціє журналу "Дім, сад, город"!

У першому номері Вашого журналу за 2002 рік було надруковано Земельний кодекс України. Дуже хочу отримати тлумачення статті 105 "Наслідки проникнення на земельну ділянку гілок і коренів дерев".

У самій назві статті та в її першій частині йдеться про проникнення з однієї земельної ділянки на іншу гілок, у другій її частині йде мова про право відрізання, але там вказані лише корені дерев і кущів, які проникають із сусідньої земельної ділянки, а ось про можливість відрізання гілок нічого не сказано.

У зв'язку з цим прошу Вас роз'яснити, чи маю я право обрізати гілки дерев, які проникають на мою земельну ділянку з сусідньої та створюють значні труднощі?

Дуже вдячний за роз'яснення.

С.Я.Чемерда,
м. Вол. Волинський,
вул. І.Огієнка, 11-А, 44700

Є таке право

Стаття 105 Земельного кодексу України регулює наслідки проникнення на земельну ділянку гілок і коренів дерев.

Власникам та землекористувачам земельних ділянок цією статтею Земельного кодексу надається право відрізати корені дерев і кущів, які проникають із сусідньої земельної ділянки, якщо таке проникнення є перепоною у використанні земельної ділянки за цільовим призначенням.

Як видно із назви статті таке право надається не тільки щодо коренів дерев і кущів, а також і гілок, які, проникаючи із сусідньої земельної ділянки, заважають ефективно використовувати земельну ділянку за призначенням.

При практичному здійсненні цього права радимо звертатися до місцевої ради, яка зобов'язана законом розв'язувати спірні земельні питання. Це застереже від виникнення інших спорів майнового характеру і збереже дружні стосунки між сусідами. А також, безумовно, можлива й домовленість між сусідами про спільне використання гілок, що проникають на суміжну земельну ділянку.

Виділили колгоспну землю під городи

Свого часу учасникам ВВ війни було виділено землю для городів по три сотки. Понад десять років ми користуємося цією землею. Останні три роки нам кажуть, що цю землю від нас заберуть.

Запитання: чи перейде ця земля у нашу власність після нового Закону про землю?

Т.Савчук, *м. Вінниця*

Питання користування земельними ділянками для городництва регулюється Земельним кодексом України (ст. 36).

Земельні ділянки для городництва можуть надаватися громадянам або їхнім об'єднанням із земель державної або комунальної власності на умовах оренди.

Отже, землекористування для городництва згідно із Земельним кодексом є платним і строковим.

Строкове користування земельною ділянкою для городництва і розмір плати визначається у договорі за згодою сторін.

На земельних ділянках, наданих для городництва, закладання багаторічних насаджень, а також спорудження капітальних будівель і споруд не допускається. На цих землях можуть бути зведені лише тимчасові споруди для зберігання реманенту та захисту від негоди.

Після закінчення строку оренди побудовані тимчасові споруди підлягають знесенню власниками цих споруд за їхній рахунок.

Щодо оформлення відносин по здійсненню використання земельних ділянок для городництва на основі нового Земельного кодексу України Вам необхідно звернутися до місцевої ради, яка наділена повноваженнями з надання земельних ділянок у користування із земель комунальної власності та розпоряджається землями територіальної громади (ст. 12 Земельного кодексу України).

Право на користування тимчасовою земельною ділянкою

Мешкаю у власному будинку. Сім'я з чотирьох осіб. У кінці мого городу є земельна ділянка. Власне, вона є продовженням мого городу. До місцевої влади подав заяву, аби цю ділянку наділили мені. З часом на цю ділянку надійшла ще одна заява від іншої особи, сім'я якої складається з двох осіб. Цій особі і було виділено вказану земельну ділянку.

Хотів би знати думку юриста щодо справедливості дій місцевої влади стосовно виділення цієї земельної ділянки особі, котра має меншу сім'ю і заяву подала пізніше від мене.

Друге запитання. Чи можна на земельних ділянках, що перебувають у тимчасовому користуванні, обладнати свердловину?

В.Пироган, *Запоріжжя*

Відповідно до ст. 12 Земельного кодексу України до повноважень міських рад у галузі земельних відносин на території міст належить: розпорядження землями територіальних громад; надання земельних ділянок у користування із земель комунальної власності; здійснення контролю за використанням земель комунальної власності; обмеження і тимчасова заборона (зупинення) використання земель громадянами і юридичними особами у разі порушення ними вимог земельного законодавства; вирішення земельних спорів...

Отже, міська рада вирішила питання про надання земельної ділянки, про яку йде мова, в межах своєї компетенції.

Щодо того, кому з двох заявників надати земельну ділянку, міська рада вирішує, зважаючи на конкретні обставини, яких з листа встановити неможливо. Мабуть, один з громадян, які звернулися з заявами щодо надання однієї й тієї ж земельної ділянки, має переваги перед іншими. Встановлення цих переваг прерогатива місцевої ради.

Щодо будівництва окремих об'єктів на земельній ділянці, наданій в тимчасове користування, то це залежить від мети, для якої надана земельна ділянка.

На земельних ділянках, наданих, наприклад, для городництва, закладання багаторічних плодових насаджень, а також спорудження капітальних будівель і споруд не допускається (ст. 36 Земельного кодексу України).

На земельних ділянках, наданих для городництва, можуть бути зведені тимчасові споруди для зберігання реманенту та захисту від негоди.

Після закінчення строку використання зазначеної земельної ділянки побудовані тимчасові споруди підлягають знесенню власниками цих споруд за їхній рахунок.

Право на тимчасове використання земельних ділянок здійснюється на основі угоди оренди, у якій і визначаються умови і порядок використання землі, в тому числі і питання забудови, буріння свердловини тощо.

Місяць зорі ворожай

Листопад

Чт 31.10 Дв 1.59
Пт 1
Сб 2 Тр 3.28
Нд 3
Пн 4 Ск 3.10
● 22.35
Вт 5
Ср 6 Стр 3.01
Чт 7
Пт 8 Кз 4.59
Сб 9
Нд 10 Вд 10.27
Пн 11 ☽ 22.52
Вт 12 Рб 19.42
Ср 13
Чт 14
Пт 15 Ов 7.37
Сб 16
Нд 17 Тл 20.23
Пн 18
Вт 19
Ср 20 ○ 3.35
Бл 8.25
Чт 21
Пт 22 Рк 18.48
Сб 23
Нд 24
Пн 25 Лв 3.00
Вт 26
Ср 27 Дв 8.42
☾ 17.47
Чт 28
Пт 29 Тр 11.54
Сб 30

Діва 31 (1.59) — 2 (3.28)

У листопаді все ще можна пересаджувати багаторічні напівкущові рослини: шавлію лікарську, чебрець, руту духмяну, лаванду справжню, котовник, мелісу лимонну, душицю звичайну.

На підготовлені грядки висівають під зиму насіння квітів: космеї, рудбекії червоної, віоли, маргариток, ромашки, наперстянки, дельфініуму, аконіту, анемони, аквілегії.

Посіви присипають торфом, сухим перегноєм.

Терези 2 (3.28) — 4 (3.10)

Похолодало, осипається листя з дерев, зеленіє озимина і трава в низинах. На городі вже майже все зібрано. Але під зиму можна висіяти сухе насіння овочевих культур. Якщо місяць у сузір'ї Терезів, він сприяє в основному рослинам, в яких для людини важливі їхні "вершки", квіткова частина, наприклад цвітній капусті, артишоку, салатам. Отже, якщо ви бажаєте висіяти в теплиці такі рослини, то краще це здійснити під знаком Терезів. Салати під зиму також можна висіяти саме зараз. Не забудьте тільки рядочки присипати сухим торфом або перегноєм-сипцем.

Скорпіон 4 (3.10) — 6 (3.01)
● Новий Місяць — 4 (22.35)

Остаточно вкривають троянди, виноград, клематиси, хризантеми, анемони. Пригинають до землі карликову айву японську, присипають листям насадження лілій, гіацинтів, ірисів, гравілату, пiретруму червоного, далматського.

Стрілець 6 (3.01) — 8 (4.59)

Дуже важливий осінній обробіток грунту. Якщо ви ще не встигли перекопати свій город, то це можна зробити й зараз. Слід лише пам'ятати, що перекопування сприяє нагромадженню й збереженню вологи в грунті, а на грядках, де вологи надто багато, — її зменшенню. Крім того, воно поліпшує повітряний режим грунту, створює сприятливі умови для життєдіяльності грунтових мікроорганізмів, забезпечує загортання добрив, відіграє важливу роль у боротьбі з бур'янами, хворобами і шкідниками сільськогосподарських культур. Досвідчені городники свою ділянку городу ділять навпіл. Посередині викопують першу борозну. Перед цим знімають шар дернини завтовшки 5 см. Якщо ділянку обробляють вперше або після багаторічних трав, шар складають травою догори скраю другої половини ділянки. Потім, заглиблюючись на штик лопати, витягують пласт і складають його поряд із знятою раніше дерниною. Грунт на дні борозни розпушують вилами на глибину 20—25 см. Одночасно вносять добрива. Далі знімають дернину на місці другої борозни і складають її на дно першої борозни, а саму борозну засипають грунтом з другої борозни. Операцію повторюють доти, поки ділянка не буде перекопана. Такий спосіб обробітку пласта значно поліпшує водні і фізичні властивості грунту.

І найголовніше — руйнує ущільнений шар грунту, який називається підошвою. Така підошва утворюються як правило в результаті обробітку грунту на одну й ту ж глибину (на штик лопати). Просте перекопування ділянки не дуже відрізняється від наведеного. Різниця лише в зніманні дернини.

На зиму город рекомендується перекопувати, не розбиваючи грудок.

Козеріг 8 (4.59) — 10 (10.27)

Для весняного щеплення нарізують живці яблуні, груші, вишні, сливи, обліпихи. Їх закопують у сніг, холодний пісок або зберігають у холодильнику.

Свіжий гній найкраще внести з осені. За неглибокого прикопування він забезпечить поживою корисні мікроорганізми грунту, які надалі візьмуть найактивнішу участь у розкладанні гною. Одночасно з перекопуванням і внесенням органіки можна провапнувати кислий грунт. Це роблятьраз на 2 роки.

Водолій 10 (10.27) — 12 (19.42)
☽ Перша чверть Місяця — 11 (22.52)

Купують добрива, заготовляють попіл. Перевіряють, як зберігаються помідори, кабачки, гарбузи. Частину з них використовують для консервування.

Риби 12 (19.42) — 15 (7.37)

Перевіряють, як зберігаються овочі й фрукти. Якщо вам не було часу відсортувати овочі, то зараз можна відібрати по-

шкоджені і винести їх із підвалу чи погреба, а джерело захворювання засипати крейдою. Слід пам'ятати, що низькі температури в приміщеннях, де зберігається овочі, призупиняють швидкий розвиток хвороботворних бактерій і гальмують життєві процеси (дихання). Оптимальна температура — від 0 до 2–4°С. Висока вологість повітря може спричинити розвиток плісняви, але запобігає в'яненню овочів та їх засиханню. Необхідно подбати, щоб у сховище надходило свіже повітря. Восени його можна довше тримати відкритим, поки в приміщенні тепліше, ніж надворі.

Овен 15 (7.37) — 17 (20.23)

Напевно, ви помітили, що в сади прилетіли синички і щиглики. Подбайте про "житло" для своїх безкорисливих друзів: підгодовуйте їх. Вони полюблять ваш сад, і можливо, оселяться в ньому. Тоді значно менше буде шкідників у саду.

Телець 17 (20.23) — 20 (8.25)
О Повний Місяць — 20 (3.35)

Займаються насінництвом. Якщо ще не встигли обмолотити заготовлені снопики насінників, то зараз саме час це здійснити. Все зібране овочеве насіння ретельно очищають, засипають у мішечки і підвішують у таких місцях, де до них не доберуться миші. Складають список насіння, якого у вас не вистачає.

Ретельно перевірене насіння фасують у пакетики, на яких слід написати назву культури, сорт, рік збирання насіння.

Близнюки 20 (8.25) — 22 (18.48)

Брюссельська капуста найоригінальніша із всіх видів капуст. Особливо добре вона розвивається в південних районах з теплою осінню. В перший рік у неї виростає стебло з довгими листками, у пазухах яких утворюються щільні головочки діаметром 1,5–4 см. Кількість головочок може бути від 30 до 70 штук. На другий рік рослина цвіте і дає насіння . Восени, коли вже сформовані головки, брюссельська капуста витримує похолодання і навіть морози до 10°С. В південних регіонах з м'яким кліматом рослини залишають на зиму в грунті і головки збирають всю зиму. У середній смузі потужні рослини з 20–25 листками виривають з коренем і прикопують у теплиці або підвалі на глибину коренів. Такий захід дає змогу розтягти збирання до весни, а масу головок збільшити вдвічі.

Рак 22 (18.48) — 25 (3.00)

Суниці — найменш зимостійка рослина з вирощуваних ягідників. Навіть короткотермінове зниження температури грунту, де розміщене коріння рослини, до мінус 8 градусів може призвести до значних пошкоджень коренів. Розетки і зимуюче листя дуже пошкоджуються за мінус 10°, а при 15 градусах морозу гинуть зовсім.

Суницю від вимерзання рятує сніг. Досить лише сантиметрового його шару і рослина залишиться живою за 15-градусного морозу.

Оскільки ж в останні роки снігу часто-густо на городі не буває, то зберегти рослини можна, підсипавши на суничну ділянку 5–6-сантиметровий шар торфу, тирси чи опалого листя (шар не менше 10 см). Таке укриття корисно вкрити чорною або світлою плівкою, хоч вона вже й була у вжитку.

Все це доцільно зробити тільки тоді, коли морози досягнуть 6°С. Раннє укриття може призвести до випрівання рослин.

Лев 25 (3.00) — 27 (8.42)

Перевіряють соління, консервовані овочі, варення. Продовжують сушити плоди горобини.

В північних регіонах вирощують підщепи з насіння сортів, які адаптовані до місцевих умов. До них щеплять живці тих сортів, які хочуть мати у своїх садках. Про прищепи необхідно турбуватися завчасно — в листопаді–грудні. Найголовніше, щоб під час заготівлі живців для майбутніх прищеп не було сильних морозів. Зрізують тільки здорові, з відмінно розвинутими ростовими бруньками, пагони довжиною 30–40 см. Для тривалого зберігання повинна бути забезпечена температура близько нуля градусів з тим, щоб бруньки зберігалися в стані спокою.

Діва 27 (8.42) — 29 (11.54)

Багато дерев страждають від сонячних опіків. Небезпечні для дерев різкі коливання температур, вдень вони нагріваються, а вночі — охолоджуються. Через це кора тріскається. У щілини легко проникають хвороботворні бактерії і спори грибів. В результаті дерева хворіють на чорний рак та інші хвороби, а через кілька років дерево гине. Запобігти сонячним опікам можна, якщо восени пофарбувати стовбури і скелетні гілки білою спеціальною водоемульсійною фарбою або й просто крейдою.

Терези 29 (11.54) — 1.12 (13.15)

Молоді яблуні та інші плодоносні деревця взимку можуть пошкоджуватися мишами і зайцями. Щоб захистити дерева від гризунів, восени їх слід обв'язати крафт-папером, полімерними плівками, стеблами очерету, соняшника чи гілками сосни або ялини. Об'язувати необхідно щільно, особливо у нижній частині. Крім того, біля стовбурів дерев та в інших місцях, які полюбляють миші, розкладають отруєні приманки у трубках.

Погода в жовтні

У другому місяці осені — жовтні листя однолітніх рослин, дерев та чагарників, яким залишилося вегетувати не більше місяця, набувають жовтого та червоно-оранжевого забарвлення. Лише посіви озимих культур та багаторічних трав зеленіють живими килимами серед широких ланів. Прощається з теплом і готується до зими жива природа.

Стійкий перехід середньодобової температури через 10°С у бік зниження у поліській та лісостеповій зонах відбувається у першій декаді жовтня, а через 5°С — наприкінці місяця.

Абсолютний мінімум температури повітря, який спостерігався бодай один раз упродовж минулого століття, становить на переважній частині території 17—24°С морозу, у крайніх південних районах 10—18°, а в Криму — місцями 2—7° морозу. Проте в окремі дні при безхмарному небі максимальна температура сягає 24—35° тепла.

Середня за місяць температура повітря коливається по території від плюс 6 до 11°С.

Кількість опадів порівняно з попереднім місяцем дещо зменшується і становить у середньому 30 — 50 мм, а в Карпатах і Закарпатті — 70—120 мм.

Якою очікується погода у жовтні поточного року, дізнаємося із довготермінового прогнозу на 2002 рік, розрахованого шляхом аналізу багаторічних спостережень за температурою і опадами за період 1881—2001 рр. із використанням методів математичної статистики у відділенні "Агроресурси" Інституту гідротехніки і меліорації.

У жовтні очікується помірно тепла погода. Середньомісячна температура повітря відхилятиметься від кліматичної норми на 0,3—0,8°С.

Кількість опадів буде коливатися в межах 90—130 % у степовій та лісостеповій зонах і від 80 до 150 % кліматичної норми на Поліссі (див. таблицю).

Прикмети, що вказують на зміну погоди у жовтні

• Золотисто-мусянджевий колір сонця при сході й заході, а також світло-жовті барви зорі віщують непогоду й вітер. Тонкі напівпрозорі хмари при заході сонця роблять барви вечірнього неба "брудними" від того, що хмари розсіюють сонячне світло. Тому блідий захід сонця — теж ознака близької негоди.

• Похолодання при негоді — вірна прикмета швидкого припинення опадів.

• У сухому повітрі і на поверхні сухого ґрунту ймовірність приморозків більша, ніж у повітрі з високою вологістю чи на поверхні вологого ґрунту.

• Часті й сильні приморозки спостерігаються на лісових галявинах, де немає вітру; чим сильніший вітер, тим менша ймовірність приморозків.

• Якщо вранці туман піднімається, утворюючи хмари, це віщує дощ, а коли він спадає на землю, буде суха погода.

• Якщо навколо сонця й місяця з'являються кола — погода за добу—дві погіршиться.

• Туман стелиться ранком по воді — на гарну погоду, піднімається над нею вгору — на негоду.

• Вершина купчастої хмари починає туманитися і втрачає чіткі обриси — чекай дощу.

• Якщо ввечері температура повітря знизилась до 2° тепла, то в ясну і тиху ніч на сухому ґрунті слід чекати приморозків.

• Якщо в полі далеко розноситься луна, буде дощ.

• Після дощу швидко просихають асфальтові дороги — на поліпшення погоди.

Певна поведінка тварин, птахів, комах та мешканців озер і річок є доброю прикметою зміни погоди.

• Білка мостить гніздо — на морозну зиму, високо — зима буде теплою.

Прогноз середньомісячної температури повітря і кількості опадів у жовтні 2002 р.

Область	Температура повітря, °С	Відхилення від норми	Опади, мм	% до норми
АР Крим	11,6	0,5	35	130
Вінницька	8.4	0,5	30	94
Волинська	8,2	0,4	33	83
Дніпропетровська	9,0	0,6	29	94
Донецька	8,5	0,5	36	133
Житомирська	7,8	0,5	32	86
Закарпатська	10,3	0,8	46	82
Запорізька	9,6	0,4	34	140
Івано-Франківська	8,5	0,4	35	81
Київська	7,9	0,3	33	97
Кіровоградська	8,5	0,3	29	100
Луганська	7,8	0,4	42	140
Львівська	2,0	0,7	35	80
Миколаївська	10,3	0,6	21	88
Одеська	10,6	0,3	28	108
Полтавська	8,1	0,5	41	111
Рівненська	8,2	0,4	38	95
Сумська	6,8	0,3	46	121
Тернопільська	8,6	0,2	36	99
Харківська	7,5	0,3	41	117
Херсонська	10,5	0,4	23	89
Хмельницька	8,3	0,5	28	88
Черкаська	8,3	0,4	37	116
Чернівецька	9,1	0,5	32	100
Чернігівська	7,1	0,3	40	105

• Ворони повмощувалися на нижніх гілках дерев — буде вітер.

• Раки вилазять на берег і закопуються в пісок — перед сильним дощем.

• Собака риє землю — на дощ, качається по землі — на негоду, лежить, згорнувшись у клубок — на холод, лежить простягнувшись — на тепло.

• 1 жовтня — Ярини, "журавлине літо". Якщо на Ярини полетять журавлі, то за два тижні чекай морозу, якщо ж ні, то зима раніше початку листопада себе не покаже.

• З другого по десяте жовтня пасічники прибирають у темпик вулики на зиму. Якщо бджоли старанно заліплюють воском і прополісом льотки, взимку будуть великі морози, а якщо залишають ледь помітний отвір, — зима буде теплою.

• Голуб, відпочиваючи, ховає одну ніжку в пір'я — чекай різкого похолодання.

• Поява комарів-товкунців у жовтні — на м'яку зиму.

Зі станом деяких дерев і рослин також пов'язані прикмети зміни погоди не тільки у найблищчий час, а навіть довготермінові прогнози агрометеорологічних умов. Проте в останньому зауваженні мова може йти лише про певну ймовірність повторення того чи іншого явища погоди за багаторічний період спостережень, а не чітку закономірність.

• Якщо листя з дерев опаде швидко, треба чекати суворої зими.

• Шкірка на цибулі тонка — зима буде теплою, груба — чекай суворої зими.

• Пізньоцвіт осінній, коли він є на галявинах у жовтні — вказує, що буде рання зима, якщо ж з'явиться аж у листопаді — чекай пізньої зими.

• Поки листя з вишень не обсиплеться, сніг, хоч і випаде, лежатиме недовго: відлига зжене.

• Якщо у вишні листя опаде до Покрови (14 жовтня), зима буде люта; якщо ж до цього таки числа вишня зелена, зима буде тепла.

З Покровою пов'язано чимало метеорологічних спостережень та приказок.

• "Яка погода на Покрову, такою буде і зима".

• "Якщо на Покрову сніг не покрив землю — не покриє в листопаді та грудні".

• "До Покрови думай про пашу корову".

• "Прийшла Покрова — всохла діброва".

• "Прийшла Покрова — сиди, чумаче, вдома". (Тобто вирушати у далеку дорогу за сіллю не слід, погодні умови цьому не сприятимуть).

В.М.Просунко,
канд. географ. наук,
зав. відділом агрометеорологічного та математичного аналізу і досліджень Інституту гідротехніки і меліорації УААН

СЕЛЕН "РОСТЕ" В ПОЛІ, НА ГОРОДІ, В ЛІСІ...

Після публікації статті "Старість — не радість" (див. "Дім, сад, город" №10, 2001) редакція часто одержує листи з проханням детальніше розповісти про мікроелемент селен: які рослини продукують його, де вміст селену найбільший, як ефективно поповнити дефіцит селену.

Дослідження останніх років засвідчують, що біохімічна активність селену ставить його на рівень пріоритетних мікроелементів. Широко відомим він став, насамперед, завдяки своїй активній ролі у створенні коферментаглютатіону пероксидази. Цей фермент у тісній взаємодії з вітаміном Е на клітинному рівні профілактично діє проти окислювальних процесів у клітинах та захищає їх від руйнування внаслідок старіння. Тобто, селен як антиоксидант захищає клітини й тканини від загрози пошкодження їх вільними радикалами

В організмі селен необхідний для створення білків, він підтримує нормальну роботу печінки, щитовидної та підшлункової залоз, нервової системи. Селен є одним з компонентів сперми, важливим для підтримки репродуктивної функції. Спеціалісти вважають селен незамінним під час лікування гострих та хронічних інфекційних і серцево-судинних захворювань (у тому числі для профілактики інфаркту, інсульту, міокардіодистрофії), для профілактики онкологічних захворювань, перш за все раку легенів, простати та товстої кишки, остеоартрозу, остеохондрозу, остеомієліту, бронхоектатичної хвороби й т.п. Дефіцит селену в організмі провокує цілий "букет" захворювань.

Карта України за дефіцитом селену майже повністю повторює карту йододефіциту. Проблеми з останнім занадто серйозні, якщо держава зобов'язує продавати населенню йодовану сіль... Висновки зробіть самі. А серед груп ризику, які мають схильність до селенодефіциту, перебувають у першу чергу жителі територій, забруднених радіонуклідами; працівники виробництв із шкідливими умовами праці, жителі промислових міст (в зв'язку з наростаючим хімічним, фізичним й емоційним стресом), люди зрілого та похилого віку (у зв'язку з виникненням та наростанням вільнорадикальних хвороб, а це — атеросклероз, гіпертензія, старече недоумство, цукровий діабет, онкологічні захворювання); діти, вагітні жінки (через зміну структури харчування, що призводить до недостатнього споживання продуктів, багатих на білки — основних джерел селену).

Вивчення складу таких рослин, як спіруліна, астрагал, алое деревоподібне, бобівник трилистий, соя, жито (особливо борошно грубого помелу), дало змогу встановити наявність у них значного вмісту селену. Джерелами мікроелемента селену є також інші цілісні злаки, спаржа, часник, яйця. Деякі види грибів, у тому числі й білі, — поширені джерела селену, як, власне, і морепродукти та пісне м'ясо. Достатньо багатими на селен є кокос (в 100 г — до 810 мкг селену) та фісташки (в 100 г — до 450 мкг). І звичайно, не можна не відмітити, що гарним джерелом селену є сало з часником (200—450 мкг селену в 100 г). Селен є в бразильських горіхах та дріжджах. Відносно багато селену в рибі, яйцях та хлібі. Зауважимо, що тривала термічна обробка продуктів знижує його вміст.

Рекомендована доза селену для дорослих — 100—200 мкг в день. Цю дозу можна спожити, вживаючи в їжу щось із переліченого вище. Але гарантувати точний кількісний, а, тим більше, якісний склад, у даному випадку неможливо. Й тут можна вибрати інший, вірніший варіант. Розвиток технологій дозволяє сучасній людині поповнювати нестачу селену в організмі простими та краще контрольованими методами — таблетками чи розчинами органічного селену. Перш за все це "Неоселен" у флаконах по 10 мл із 0,05 %-ним розчином селеніту натрію (2,3 мг селену в кожному флаконі). Замовлення можна зробити за адресою: а/с-18, м. Київ-108, 04108. Післяплатою лікувально-профілактичний курс —2 флакони — обійдеться близько 25 грн.

"Неоселен" використовують для профілактики та лікування анемії, лейкозу, остеодистрофії, остеохондрозу, артрозів, кардіопатії з порушенням серцевого ритму, ішемічної хвороби серця тощо, бронхіальної астми, ендемічного зобу та порушень функціонування щитовидної залози, діабету, дистрофії та цирозу печінки, нирково-кам'яної хвороби, пухлин, аденоми, міоми, катаракти, для профілактики процесів старіння, знижує токсичність зовнішніх факторов та іонізуючого випромінювання. Для хворих з підвищеною кислотністю шлункового соку, виразкою шлунка й дванадцятипалої кишки виробляється "Неоселен" нейтральний.

Ще один, капсульований, варіант поповнення дефіциту селену — "Селен Альга плюс" (близько 35 грн. за упаковку, в упаковці 50 капсул). Кожна капсула у своєму складі має: морську капусту, фукус, часник, пшеничні висівки, пивні дріжджі, топінамбур, органічну форму селену, вітаміни Е, С, В. Використовується для профілактики та лікування імунної, репродуктивної та серцево-судинної систем, бронхіальної астми, ендемічного зобу та порушень функціонування щитовидної залози, хронічних захворювань печінки, підшлункової залози, нирково-кам'яної хвороби, для профілактики процесів старіння, знижує токсичність зовнішніх факторів та іонізуючого випромінювання.

Нагадуємо, що детальніше про ці та інші препарати, що сповільнють старіння, можна дізнатися з брошури **"Як запобігати старінню"**. Вона, серед 11 інших, вийде друком в 2003 році у серії **"Здоров'я Вашому дому", індекс 40710.** Крім того, автори розробок докладно дадуть відповідь на всі Ваші запитання на сторінках "Дому, саду, городу". Отож, чекаємо на листи й будьте завжди здорові!

О.Влас

Голландські теж смачні

Хочу поділитися своєю думкою щодо огірків голландської селекції.

Для засолювання справді, як зауважують читачі журналу Г.А.Скоряк та В.Р.Пакус, огірки Ніжинські найсмачніші. Але в консервованому вигляді такі сорти голландської селекції, як Паркер F_1, Аякс F_1, Пасамонте, Октопус F_1, мають неперевершені смакові якості. Спробуйте, ось рецепт.

На 4 л води потрібно 250 г оцту 9%-ного, 250 г цукру, 200 г солі, перець-горошок гіркий і духмяний, лавровий листок.

У трилітрову банку треба покласти хрону -- листя і корінь, листя селери, кріп, часник, листя смородини і вишні (за бажанням), а також невеличкий перець гіркий червоний, огірки. Залити гарячим розсолом і стерилізувати трилітрові банки 30 хв. Смачного!

Марія Диришева,
м. Львів

Бруква допомогла зберегти зуби

На сторінках журналу "Дім, сад, город" не зустрічала інформації про таку малопоширену культуру, як бруква. А її ж широко культивують у багатьох країнах, зокрема в Росії, Німеччині. В дитинстві ми їли брукву сирою майже щодня. Можливо, саме тому мені вдалося зберегти здоровими зуби до 65 років.

Прошу, напишіть про цю рослину в журналі.

Юлія Ковальчук,
м. Соснівка
Львівської обл.

Як виростити брукву

Прошу редакцію, а також читачів "Дому, саду, городу", надрукуйте на сторінках журналу про таку рослину, як бруква. Як її виростити, одержати власне насіння, як зберігати урожай.

Й.С.Бойко,
с. Почапинці
Чемеровецького р-ну
Хмельницької обл., 31654

Телевізійну антену — самотужки

Я садівник і городник, а ще давній шанувальник та передплатник журналу "Дім, сад, город", тому й насмілився звернутися за порадою: як самотужки виготовити кімнатну (балконну) антену для прийому телеканалів нашого Київського телецентру? Це потрібно мені для зимового відпочинку. А влітку я живу на дачі за 40 км від Києва, хотів би й там мати власну антену.

Якщо таких схем і порад немає, підкажіть, куди звернутися.

М.В.Жданюк,
учасник ВВВ,
просп. Правди, 37-б, кв. 110,
м. Київ, 04108

Яблуня "райка"

Що собою являє яблуня "райка"? Чи можна з її насіння вирощувати саджанці і що з цього вийде?

С.М.Король,
м. Вовчанськ Харківської обл.

Яблуня сливолиста, або китайська (M. prunifolia (Willd) Borkh), яку в народі називають просто яблуня "райка", від дикої лісової яблуні та культурних сортів відрізняється більш тонкою, гладенькою та світло-зеленою пластинкою листка і відсутністю на дорослих листках опушення. Плоди дрібні, середньою масою 10-20 г. За розміром плоди дуже неоднорідні. Зустрічаються відібрані форми, більш великоплідні - як наприклад, Китайки мічурінської, плоди якої досягають в окремі роки 90 г, а також Китайки санінської, Китайки рожевої та інших.

Плоди китайок використовують на вино, соки, варення тощо. Із висіяного насіння можна отримувати високоморозостійкі насіннєві підщепи для культурних сортів, але не усі вони достатньо сумісні з нею. В науково-дослідних установах її використовують у селекції. Вона є однією із родоначальних форм великоплідних сортів яблуні.

Висіявши насіння культурних сортів, ми не отримаємо той сорт, з якого зібрали насіння. Оскільки сорти — це в певній мірі перехреснозапильні рослини, що схрестились між собою і при насіннєвому розмноженні дали краще потомство. Більшість народних сортів були відібрані із сіянців яблуні лісової. Але це доволі довгий і тяжкий шлях, адже потрібно висіяти десятки тисяч насінин, щоб посміхнулася вдача.

О.Б.Врублевський,
наук. співроб.
Подільської ДСІС

Як спорудити теплицю і клуню?

Ми багато років отримуємо журнал "Дім, сад, город". Читаємо всією сім'єю. Маємо прохання: опублікуйте все про пірамідальну теплицю і клуню, їхні розміри, переваги, який укривний матеріал використовувати. У журналі рекламується багато товарів, а от скільки вони коштують, невідомо. Якщо вказуватимуться ціни, читачі будуть вдячні.

І ще одне питання: де можна придбати кількасезонну тепличну плівку без торгівельних надбавок, тобто від виробника?

*Сім'я **Марківських,***
вул. 60 р. СРСР, буд. 30, кв. 26,
с. Городківка-1
Крижопільського р-ну
Вінницької обл., 24615

Літній душ на дачі

Звертаюся до редакції з пропозицією і проханням розмістити в найближчому номері "ДСГ" статтю "Як влаштувати літній душ".

Я знаю, що дуже багатьох дачників, сільських мешканців зацікавить ця стаття і буде їм корисною. Можна розмістити статтю-запитання до читачів. І кращі конструкції літнього душу описати в журналі. Адже це одна з необхідних речей на городі, дачній ділянці, бо робота на землі — "пильна". А за допомогою літнього душу зразу ж на ділянці швидко й просто можна привести себе в порядок.

О.А.Стеценко,
с. Нова Дмитрівка
Золотоніського р-ну
Черкаської обл., 19734

...саджанці троянд (дворічні, щеплені) зарубіжної селекції. Для ландшафтного озеленення найновіші троянди (бордюрні, плетисті, грунтопокривні).

М.Б.Рязанов,
вул. Високогірна, 14, м. Дніпропетровськ, 49048,
тел. (0562) 98-10-84

...цибулини лілій голландської селекції.

Ольга Василівна Власюк,
а/с 79, м. Павлоград Дніпропетровської обл., 51400

...голландське й вітчизняне насіння овочів та квітів. Цибулини, бульби квітів, засоби захисту та стимулятори росту і добрива. Для замовлення заадресований конверт з маркою. Якість та низькі ціни. Оплата після отримання замовлення.

а/с 17, м. Київ, 03148,

...чистосортні саджанці плодових, ягідних, декоративних культур і винограду.

М.В.Матвієнко,
тел. (044) 266-27-06, 8 (067) 408-47-70

...тюльпани, гладіолуси, іриси поштою та на місці.

Микола Іванович Якименко,
вул. Кірова, 7, с. Червоні Партизани Носівського р-ну
Чернігівської обл., 17130

...найкращі, найсучасніші сорти на вигонку та зріз: тюльпани та лілії — цибулини і дітки. Гіацинти, гладіолуси, дрібноцибулинні. Гуртові знижки. Зріз.

П.В.Маклюк,
II пр. Калініна, 3, м. Городня Чернігівської обл., 15100,
тел. (04645) 2-40-78

...детальне рекламне оголошення про висилання посилок з найкращою в світі картоплею Бела Роза на розведення в журналі "Дім, сад, город" № 7 за 2002 р.

Анатолій Стаднік,
вул. Робітнича, 4, кв. 3, м. Баранівка Житомирської обл.,12700

...айстри німецької, голландської, англійської, японської і російської селекції. Сортотипи: Матадор, Корида, Камелот, Валькірія, Дракон, Серенада, Дамаск. Маточники хризантем великоквіткових і дрібноквіткових (100). Конверт — каталог.

Іван Іванович Васюта,
с. Зачепилівка Новосанжарського Полтавської, 39300

...саджанці і чубуки новітніх комплексностійких сортів винограду, смородини, агрусу, малини, суниці. Ціни помірні.

Володимир Аполлінарійович Шпак,
с. Федорівка Карлівського р-ну Полтавської обл., 39531

...агроном-виноградар пропонує чубуки, одно-, дворічні саджанці — 130 комплексностійких сортів. Конверт — каталог.

Е.М.Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69120,
тел. (0612) 67-49-53

...високопродуктивну картоплю Бородянська рожева та інші (10) по 2,5 грн. за 1 кг.

В.М.Суботін,
пр. Ювілейний, 15, смт Нові-Санжари Полтавської обл., 32300

...нові сорти для інтенсивних садів і ягідників. Смородина. Яблуня, груша на низькорослих підщепах. Саджанці та живці.

П.М.Медолиз,
вул. Урбайліса, 9, м. Умань, 20300,
тел. (04744) 3-09-86

...троянди, тюльпани, нарциси. Кольоровий каталог у конверті замовника.

Поліна Олександрівна Козлова,
а/с 1, м. Бахчисарай, Крим, 98400,
тел. (06554) 4-43-98

...насіння вітчизняних овочів та квітів від 15 коп. у міні-пакетиках, 20—50 коп. у кольорових. Від провідних зарубіжних фірм новинки і перспективні сорти. Гарантія якості і оперативність. Вигідний гурт. Пакети для насіння. Вагове насіння. Засоби захисту рослин. Конверт — каталог.

Анатолій Георгійович Авраменко,
вул. Маяковського, 12, м. Красногорівка Мар'їнського р-ну
Донецької обл., 85630,
тел. (06278) 2-35-20

...накладною платою: хвойні, вічнозелені, листопадні, квітуючі, горщикові, ліани, лілійники, канни, троянди, плодові, ягідні, екзотичні. Конверт.

С.В.Тимофеєва,
вул. Радянська, 2, с. Терновка, м. Севастополь, 99716

...елітне насіння та бульби картоплі, насіння, саджанці лікарських рослин, суниць (40), обліпихи великоплідної. Живці, саджанці яблунь, груш (250), смородини, агрусу, малини.

Михайло Якович Сорока,
с. Герасимівка Роменського р-ну Сумської обл., 42021

...саджанці безколючкової великоплідної малини. Насіння 10 найкращих ранніх помідорів, люфи (мочалки), лагенарії (кабачок 1,5 м), дайкону, великоплідного перцю.

Наталія Андріївна Буря,
а/с 144, м. Красноперекопськ, Крим, 96004

...гладіолуси, лілії, тюльпани, багаторічники — низькі ціни, безкоштовні інструкції, консультації, каталог — у Вашому конверті.

Галина Миколаївна Дейцева,
а/с 33, м. Кременчук-8 Полтавської обл., 39608,
тел. (05366) 6-89-51 (ввечері)

...насіння огірків; динь; помідорів; солодкого перцю, в т.ч. великоплідного Бел Гой, Голден Саммер, кімнатного Конфетті (різнокольоровий); гарбуза Титан; баклажанів Робін Гуд, Меч Самурая (надранні), Матросик (смугастий); рідкісної лікарської — Шоломниця байкальська та ін. Подарунок — безкоштовний каталог у Вашому конверті.

Г.С.Мамченко,
а/с 100, м. Прилуки Чернігівської обл., 17500

...голландське насіння: морква рання та пізня, буряки столові, редиска тритижнева, капуста білоголова, червона, цвітна, огірки бджолозапильні, самозапильні та з жіночим типом цвітіння (Наташа, Атлантіс, Паркер, Аякс, Маринда, Матильда, Кріспіна, Пасадена та ін.), помідори ранні, пізні, середні, високорослі й кущові, селера, цибуля-порей, петрушка кучерява, листкова, коренева, редька чорна зимова, кабачки цуккіні, квіти. А також вітчизняне та аматорське насіння овочів і квітів. Цибулини гладіолусів, лілій, фрезій, бегоній, бульби жоржини та багато іншого. Пакети для фасування насіння. Каталог надсилається безкоштовно в заадресованому конверті з маркою замовника. Ціни доступні, система знижок. Оплата після отримання насіння.

а/с 87, м. Київ-170, 03170

...насіння суниць: Брайтон, Триб'ют, Диво, Референта; жминди, ківі, граната, чуфи.

О.В.Грогуль,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27, м. Козятин Вінницької обл., 22100

...маточники великоквіткових хризантем, гладіолуси. Недорого.

Г.І.Степанова,
Пушкіна, 8, м. Ананьїв Одеської обл., 66400

...для вашого добробуту каталог № 3.

Я.А.Конет,
с. Поділля Заліщицького р-ну Тернопільської обл., 48613

...нестандартний бізнес! Ви незадоволені своїм прибутком від вирощування традиційних городніх культур. Розводьте слимаків — це набагато прибутковіше. Інформація щодо співпраці. Заявка + конверт із з/а.

а/с 3 "Інфоком", смт Стара Вижівка Волинської обл., 44400

...висилаю поштою та продаю вдома насіннєву картоплю смачних високоврожайних сортів вітчизняної та зарубіжної селекції.

Володимир Іванович Петренко,
с. Березова Лука Гадяцького р-ну Полтавської обл., 37342

...саджанці троянд зарубіжної селекції: Фор'ю, Дольче Віте 2001, Кронос, Блек Баккара та ін., близько 100 сортів, окулянтів та прищеплених на шипшині польмеріана іпермис та лакса.

Олег Васильович Суслов,
а/с 4, м. Житомир, 10012,
тел. 33-17-60

...кращі сорти саджанців троянд, у тому числі мініатюрних, грунтопокривних, витких та на штамбах (більше 150 сортів) сучасної світової селекції. Цибулини лілій, тюльпанів (дітки), гіацинтів, клематисів.

Олександра Святославівна Яковлева,
вул. Шевченка, 318, с. Пилиповичі
Бородянського р-ну Київської обл.,
тел. Київ – 555-83-54, моб. 8(050) 517-12-33

...бульбоцибулини і дітки відбірних сортів гладіолусів, лілій (азіатські, трубчасті ЛА-гібриди). Волошка малійська та ін. Каталог — конверт.

Анатолій Іванович Клюшніченко,
Красноярська, 22, м. Кіровоград, 25004

...міцелій гливи, печериці (рекомендації щодо вирощування). Насіння овочевих, квіткових культур. Кольорові пакети для фасування насіння. Картопля: Червона Шапочка, Повінь, Слов'янка. Стевія, корінь женьшеню, морозник, барбарис. Фільтр для очистки водопровідної води — 17 грн.

Борис Олександрович Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

...найновіші перспективні сорти винограду включно Агата, Безподобний, Деметра, Овальний, Лазуревий, Русбол мускатний та інші.

Микола Федорович Туркоман,
вул. Краматорська, 24, м. Костянтинівка Донецької, 85106,
тел. (06272) 4-53-62

...майже безкоштовне опалення будинку (5 грн.).

а/с 4, Тараща Київської, 09500

...окуляри-тренажери "Relax" для відновлення зору (для водіїв, комп'ютерні); магнітно-масажні устілки для рефлексогенних зон ноги людини, що пов'язані з усіма її органами; масажуючи стопу, Ви тренуєте й зміцнюєте свій організм.

Тел. (044) 476-08-84 (з 8 по 9 год.)

...колекція (60) кращих сортів картоплі світової селекції. Високі репродукції. Посилками та особисто. Конверт — каталог.

Костянтин Юрійович Давидовський,
пр-т Корольова, 2-в, кв. 64, м. Київ-134,
тел. (044) 472-58-00

...можна і післяплатою насіння помідорів Моніто, Ляна, салатів цицмат, шпинат Утеуша, перцю, фізалісу, левзеї, радіоли, ехінацеї, дайкону, квасолі спаржевої, сої, амаранту, гарбузів-медовиків. Ціни низькі. Конверт — каталог.

Василь Михайлович Григорчук,
с. Пнікут Мостицького р-ну Львівської обл.

...екзотичні їстівні рослини: папайї, лавровишні, тладіанти.

В.Н.Зеленін,
вул. Т.Шамрило, 17, кв. 15, м. Київ, 04114,
тел. (044) 456-07-80

...Слов'янка, Повінь — сорти картоплі для багаторічного вирощування на присадибних ділянках.

Ніна Іванівна Боса,
вул. Леніна, 5, с.Соснівка Гадяцького р-ну
Полтавської обл., 37352,
тел. (05354) 2-28-80

...реалізуємо рослини.

О.І.Болотських,
а/с 17, м. Київ, 02105

...допомогу в пошуку рослин. Список надсилаємо безкоштовно у Вашому конверті.

О.І.Болотських,
Банк даних колекціонерів рослин, а/с 17, м. Київ, 02105

...чубуки і саджанці кращих комплексностійких сортів винограду.

Роман Полянін,
вул. К.Цеткін, 10, м. Умань Черкаської обл., 20300

...саджанці, чубуки винограду.

Юрій Васильович Кухарєв,
вул. Калмикова, 17-24, м. Костянтинівка
Донецької обл., 85113,
тел. 2-12-76

...поштою саджанці суниць (20 сортів), смородини (16 сортів), малини та ін. Конверт — каталог.

Валентина Іванівна Білоус,
с. Лабушне Кодимського р-ну Одеської обл., 66033

...пропозиція, що змінить Ваше життя! Для сільських та міських жителів — унікальний шанс отримувати заробіток до 50 000 грн. на рік. Зацікавилися? Заявка + конверт із з/а.

а/с 3 "Інфоком", смт Стара Вижівка
Волинської обл., 44400

...найдешевше насіння овочів та квітів в Україні: помідори (250), перець (60), баклажани (10), тютюн (7), фізаліс (5), кімнатні помідори (25), перець (20) та огірки; айстри (60), гладіолуси та багато ін. Каталог і пакет насіння безкоштовно у Вашому конверті.

М.В.Семикопний,
с. Нова Басань Бобровицького р-ну
Чернігівської обл., 17461

...розсадник розсилає поштою недорогі саджанці в тематичних наборах по 10—17 рослин. Усього за 25 грн. (18 грн. за саджанці + 7 грн. за комплектацію і пересилку замовлення). Подробиці в безкоштовному каталозі колекції.

Мирослав Степанович Гуменюк,
а/с 1858, м. Вінниця, 21021

Саджанці також можна придбати на місці за гуртовими цінами.

с. Конюшівка Липовецького р-ну Вінницької обл.,
E-mail: miroslav@svitonlinre. com
http://www.vinnitsa.com/miroslav

...саджанці великоплідних сортів чорної смородини (25), порічок (4), малини (10), суниці Женева, Гігантелла, агрусу малошипуватого і стійкого до хвороб (5), картоплі (11).

С.М.Гращенков,
с.Соснівка Компаніївського р-ну
Кіровоградської обл., 28416,
тел. (05240) 9-31-33

...птицю: гуси — холмогори, комогори, мамути; качки — руанські, мускусні (червоні); кури — юрловські голосисті; цесарки — голубі та сірі.

тел. 8 (044) 257-22-31 з 19 до 22 год. (Сергій)

КНИГИ – ПОШТОЮ

КНИГОНОША
www.greenpes.com
«Книгоноша», а/с 110 – ДС, м. Київ -71, 04071
тел. (044) 467-50-24

Суперпропозиція!

4 книжки за 9,00 грн.

Замовте будь-які 4 книжки на вибір всього за 9,00 грн. і отримайте каталог «Книгоноша. Весна – літо 2002» в подарунок!

Сокол Є.
Як бути красивою. Поради лікаря-косметолога. — 160 с.
Книжка навчить, як самим приготувати креми, маски, лосьйони із лікарських рослин і продуктів, що є на кожній кухні. Поради косметологів допоможуть правильно підібрати косметичні засоби для різного віку й типу шкіри, навчать прийомів самомасажу. У кінці наведено також комплекс вправ для корекції фігури.

Грицай С.
Художнє в'язання. — 104 с.
Усім, хто вміє і любить в'язати, а також тим, хто тільки навчається, цей посібник стане найкращим помічником. Детальний опис технології в'язання на спицях та на машинці допоможе власноруч створити вбрання. Оригінальні моделі одягу, прості й вишукані, виконані в найкращих традиціях, ви зможете зробити самі.

Туранська В.
Моделювання фасонів жіночого легкого одягу. — 160 с.
У книзі запропоновано моделі фасонів для жінок різного віку, прихильниць як вільного силуету, так і прилягаючого, що увиразнює достоїнства жіночої фігури. Подано не готові викрійки згідно з певними розмірами, а докладне опрацювання кожної моделі, послідовно розроблено креслення видозмінених викрійок з розкладкою на тканині, обумовлено припуски на шви та описано особливості пошиття тієї чи іншої моделі.

Художня вишивка. Біла і прорізна гладь. — 30 с.
Схеми художньої вишивки містять чудові візерунки білої і прорізної гладі, що стануть прекрасним зразком як для початківців, так і професіоналів, прикрасять вашу оселю.

Три врожаї на рік. — 62 с.
Три врожаї за одне літо? Їх можете зібрати і ви, варто лише змінити технологію висадки культур та догляду за ними. Про це у книжці, а ще про картоплю, яку не їсть колорадський жук, картоплю по-китайськи, огірки без хімії та багато іншого.

Сад і город без шкідників і хвороб. — 64 с.
Хоч як це не дивно, але чимало городників і садівників заходжуються рятувати врожай на своїх ділянках лише тоді, коли там уже господарюють шкідники і хвороби. Про методи боротьби за врожай, найефективніші препарати, основні правила обприскування – в одній книжці.

Стародавні способи догляду за садом-городом: Довідник. — 48 с.
Довідник містить безліч корисної інформації від наших пращурів: відомості про властивості грунту та рослин, екологічно чисті способи захисту рослин від шкідників і хвороб, практичні поради садівникам і городникам.

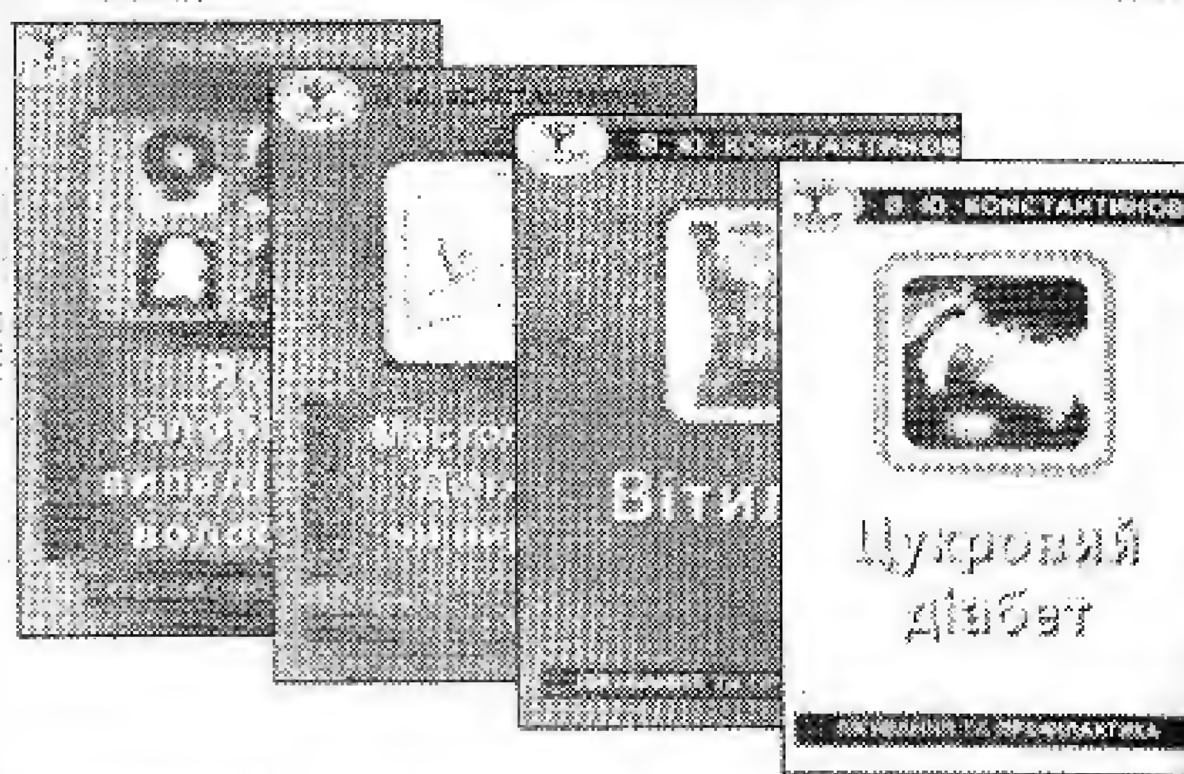
Новосели на городі та в саду. — 64 с.
Дайкон, артишок, стевія, декоративна капуста, фізаліс, цуккіні, батат, зизифус, каштан їстівний, гранат, ківі, айва, лохина, жимолость – ці дивні заморські культури тільки почали обживатися на наших городах і в садах, але вже завоювали серця багатьох українців. Як садити та доглядати, збирати врожай та готувати смачні й поживні страви з цих рідкісних культур, розкаже вам книжка про городніх новоселів.

Бунін В.
Квітникарство: Довідник. — 152 с.
Ви хочете дізнатися, як виростити різні сорти квітів у відкритому і закритому грунті? А як оформити квітники, кошики, приміщення різного призначення? А як зробити власноруч ікебану? У цьому вам допоможе унікальний довідник з квітникарства.

Сосенко К.
Різдво-Коляда і Щедрий Вечір. — 286 с.
Справжній раритет, який важко знайти навіть в академічних бібліотеках, – книга видатного українського вченого та церковного діяча Ксенофонта Сосенка, видана вперше у Львові в 1928 р.

Логвин Ю.
Закляття відьмака. — 272 с.
XV століття! Найтаємничіша доба нашої історії, коли християнська Україна співіснувала в одній державі з язичницькою Литвою. Саме на її тлі розгортаються колізії цього твору; неймовірна хоробрість і нице боягузтво, підступні вбивства і чародійства, безнадійна закоханість і потаємний блуд.

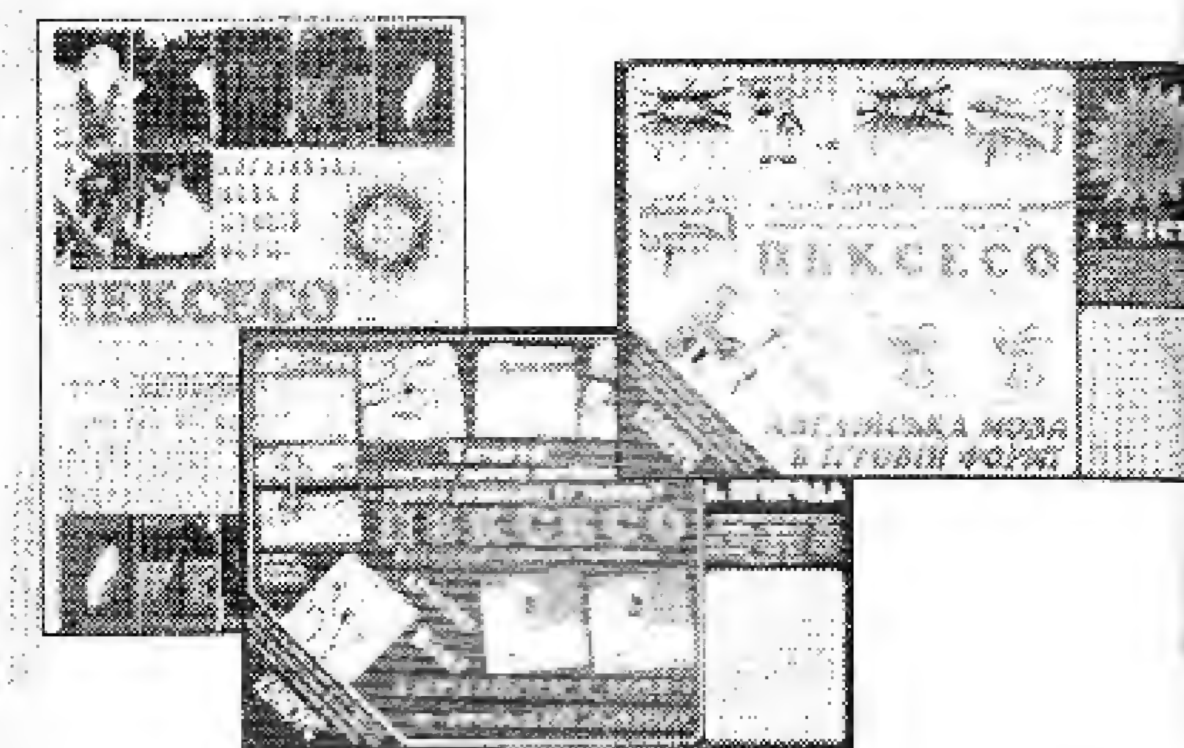
Гуцало Є.
Імпровізації плоті. — 192 с.
Захоплююча відверта оповідь класика української літератури Євгена Гуцала про зустрічі й розлуки, залицяння і розчарування, про любощі й ревнощі, подружню вірність і зраду...

Як запобігти випадінню волосся. — 16 с.
Мастопатія. Діагноз чи вирок. — 16 с.
Вітиліго. — 16 с.
Цукровий діабет. — 16 с.
Серія книжок відомого фітотерапевта, гомеопата, фахівця в галузі тибетської медицини, Володимира Константинова присвячена лікуванню най[...] поширеніших хвороб. Головну увагу приділено саме причинам виникнення та засобам профілактики захворювань. А лікувальний комплекс включає фітотерапію, гомеопатію, водолікування, дієтичне харчування та лікувальну фізкультуру.

Загребельний П.
Попіл снів. — 286 с.
Детектив від Павла Загре[бельного]. Цей твір, як і все, що вийшло з-під пера майстра, вирізняється цікавою фабулою, напруженим перебігом подій та досконалою формою. Для справжніх шанувальників творчості класика сучасної літератури і тих, хто просто любить захопливе чтиво!

Гі де Мопассан.
Монт-Оріоль. 192 с.
Блискучий стиль, захват ер[о]тики, захоплюючий сюжет – ц[е] ознаки художнього письм[а] класика французької літератури, творами якого зачитувалося не одне покоління.

1. **Пексесо. Англійська мова в ігровій формі: Природа.**
2. **Пексесо. Англійська мова в ігровій формі: Місто.**
3. **Пексесо. Англійська мова в ігровій формі: Тварини.**

Унікальний метод вивчення англійської мов[и], розрахований на найменших дітей. Нічо[го] спільного з традиційними нудними підручниками! Англійські слова з українським перекладом ілю[]стровані яскравими картинками. Навчання мов[и] відбувається у процесі простої і водночас з[а]хопливої гри. Дитина не просто запам'ятову[є] слова, а й учиться правильної англійської в[и]мови. Максимальна кількість нових слів за мін[і]мально короткий час. Посібник допоможе якна[й]краще розвинути пам'ять, кмітливість і а[б]страктне мислення.

Зверніть увагу, що до вказаної ціни входить тільки вартість пересилання. А за переказ грошей на наш рахунок пошта візьме з вас додаткову плату, як[а] становитиме до **4,5%** від суми замовлення. Гроші за книжки ви заплатите на пошті при отриманні посилки.

Захист саду у післязбиральний період

Після збирання врожаю проводять детальне обстеження плодових дерев та кущових ягідників з метою виявлення їх заселення зимуючими видами шкідників. Пізньоосінній огляд рослин дає можливість не тільки чітко визначити види шкідливих організмів та їх чисельність, але й спланувати об'єми, кількість обприскувань, закупити необхідні пестициди на наступний рік. Від деяких шкідників та збудників хвороб дерева та кущі можна звільнити ще восени, зменшивши цим пошкодження ними майбутнього врожаю.

Відразу після збирання врожаю зерняткових та кісточкових порід знімають з дерев і закопують у грунт уражені плодовою гниллю плоди (літня форма), які є джерелом моніліального опіку (весняна форма хвороби). Крім муміфікованих чорних плодів з хаотично розкиданими сірими або розміщених концентричними кругами жовто-білих спор резерватами моніліального опіку є уражені навесні гілки та засохлі суцвіття, які довго висять на дереві. До хвороби сприйнятливі повстиста та культурна вишня, абрикос, персик, менше уражуються слива та черешня. Якщо на дереві серед здорових облиствлених гілок помітні засохлі гілки із звисаючими на них суцвіттями, негайно виріжте їх і спаліть, бо під час цвітіння кісточкових утворюються та поширюються спори і уражуються ними здорові органи рослин.

Потребують обрізування уражені борошнистою росою пагони яблуні, які відрізняються від здорових сіруватим відтінком. Збудник хвороби зимує міцелієм у ростових бруньках. Інфекційне навантаження зменшиться в разі настання взимку критичних періодів (зниження температури повітря до мінус 20°С і нижче). Серед сортів яблуні найбільше уражуються Джонатан, Ренет Симиренка, Айдаред, Спартан, Мекінтош, Рубінове Дуки, Слава переможцям, Флоріна.

Важливо звернути увагу на кільця завширшки до 1 см, що розміщені на тонких одно- та дворічних гілочках. Це зимуючі яйцекладки кільчастого шовкопряда, в яких буває 200—300 яєць. Навесні відроджуються гусениці цього шкідника, які можуть вщент знищити листя на будь-якому плодовому дереві. Щоб запобігти спустошенню гусеницями листкового апарату дерев, необхідно вирізати гілочки з яйцекладками кільчастого шовкопряда.

Вирізують гілки, уражені цитоспорозом або інфекційним всиханням. Уражена цитоспорозом кора відмирає, підсихає, на ній утворюються впадини. У кісточкових дерев із цитоспорозних ран виділяється камедь, а у зерняткових на межі здорової і хворої тканини з'являються тріщини. Під корою утворюються пікніди, які мають вигляд виступів, горбочків, від чого хворі ділянки кори нагадують гусячу шкіру. Цитоспороз поширений повсюдно і уражує різновікові дерева. Дуже уражені дерева передчасно засихають і є джерелом інфекції для зараження здорових рослин. Тому важливо періодично обстежувати дерева і вчасно вирізувати хворі та засохлі гілки. При цитоспорозі кора не чорніє, як за ураження чорним раком, а залишається червонувато-коричневою. Плодові тіла збудника цитоспорозу більші, ніж у чорного раку і розміщені вони хаотично по всій поверхні рани, а у чорного раку пікніди менші і розміщені концентричними кругами. Чорний рак масово поширений у старих запущених садах. Хвороба більше уражує дерева яблуні, менше груші та кісточкових. Збудник уражує квітки, плоди, гілки та штамби. Хвороба поширюється в садах, де відсутні захисні заходи проти шкідливих організмів. Уражена гілка або дерево за 3—4 роки засихає. Обробки фунгіцидами плодових дерев для захисту їх від парші та інших плямистостей протягом вегетаційного періоду одночасно ефективні проти чорного і звичайного раку.

Санітарне обрізування, зачищення ран, дупел та їх лікування проводять тільки за сухої погоди. Зрізи замазують садовим варом. Користуючись нагодою, наведу пару рецептів приготування теплорідинного садового вару. Основними компонентами, які входять до складу вару, є смолисті речовини (смола, каніфоль), бджолиний віск, рослинна олія або тваринний жир.

Рецепт 1.

4 частини смоли, 2 частини бджолиного воску й 1 частина тваринного жиру (несолоного).Спочатку на слабкому вогні розтоплюють смолу, потім віск, старанно розмішуючи їх, щоб не підгоріли, і під кінець додають жир. Розігріту масу переливають до бляшаної посудини і залишають для охолодження. Пізніше приготовлений вар розім'яти, зробити валик і зберігати, загорнувши в папір або тканину.

Якщо під час використання вар дуже твердий, його розтоплюють, додаючи небагато жиру, якщо розтає на сонці — смоли.

Рецепт 2.

2 частини смоли, 1 частина очищеного дьогтю і половину частини овечого або яловичого сала. Процес приготування аналогічний рецепту 1.

Для лікування дупел застосовують масну жовту глину, змішану з коров'яком (співвідношення 1:1). Приготовлену замазку наносять на ракові рани або замазують ними дупла, тільки завчасно зачищають та дезінфікують їх 1%-ним розчином мідного купоросу.

О цій порі згрібають і спалюють опале листя яблуні, уражене паршею, черешні, вишні та інших кісточкових, уражених кокомікозом та іншими плямистостями. В листках діапазують різні стадії розвитку листомінуючих молей. Під листям та у верхньому шарі грунту впадають у зимову сплячку личинки листових та плодових пильщиків, вишневої мухи, гусениці плодожерок, жуки садових довгоносиків. Для їх знищення опале листя також компостують або закопують під час осіннього перекопування грунту.

Під старою відсталою корою та в тріщинах у ній на штамбах дерев і товстих скелетних гілках знаходять надійну схованку жуки яблуневого квіткоїда, гусениці яблуневої, грушевої та східної плодожерок, самки звичайного павутинного та плодового кліщів, лялечки глодової кружкової молі. Для знищення різних стадій розвитку шкідників зачищають на заздалегідь розстелену плівку відмерлу кору, лишайники, мохи, які виносять за межі садової ділянки і спалюють. Для зачищення кори краще використовувати дерев'яні скребки, які не поранять кору чи камбій. Зачищаючи кору, крім названих шкідників, знищуємо бурувато-жовті пухнасті подушечки величиною з п'ятикопійчану монету — яйцекладки непарного шовкопряда, в яких може бути до 500 яєць. До осені з яєць формуються гусениці, які не виходячи на поверхню, залишаються в них зимувати.

Обов'язково на кущових ягідниках видаляють поламані та хворі гілки і пагони. У малини пагони сильно уражуються дідімелою або ліловою плямистістю — дуже шкідливою хворобою, яку легко можна відрізнити від

інших хвороб на цій культурі. Спочатку дідімела уражує стебла біля їх основи і в місцях прикріплення черешків до стебел. У місцях ураження утворюються невеликі фіолетово-бурі плями, які пізніше охоплюють до 3/4 довжини пагона і стають темно-коричневими із світлою серединою. На малині паразитує малинова стеблова галиця, личинки якої зимують у великих галах (3 см довжини і 2 ширини). Стебла з такими потовщеннями вирізують.

На смородині, агрусі можуть бути засохлі гілки, пошкоджені смородиновою склівкою чи златкою. Пагони смородини можуть бути покручені від пошкодження агрусовою попелицею або уражені борошнистою росою. Чорну смородину пошкоджує бруньковий кліщ, який мешкає в середині бруньок. Пошкоджені бруньки збільшуються у розмірах, стають блідо-жовтими. Всі пошкоджені шкідниками і уражені хворобами гілки, пагони вирізують і спалюють, а роздуті бруньки вищипують і знищують. Кущі смородини та агрусу підгортають, створюючи цим несприятливі умови для перезимівлі листкового та плодового пильщиків, смородинової пагонової галиці, агрусової вогнівки.

Під кущові ягідники і плодові дерева вносять фосфорно-калійні добрива або перегній, які підвищують імунітет рослин до хвороб та шкідників, стійкість до несприятливих погодних умов. Добрива вносять щоосені, загортаючи їх у землю під час перекопування.

Якщо пристовбурні круги були замульчовані органічними рештками, то після збирання врожаю мульчу закопують у грунт, а після перекопування на зиму розміщують новий 5—10-сантиметровий шар мульчі з перегною, компосту, торфу. Грудки грунту під час перекопування не розбивають, вони сприятимуть кращому снігозатриманню.

Під чорну смородину вносять деревний попіл, як комбіноване форфорно-калійне добриво з розрахунку 200—300 г під кожен кущ, загортаючи його неглибоко, щоб не пошкодити коріння.

Деревний попіл має нейтральну або слаболужну реакцію і знижує кислотність підзолистих та кислих грунтів. Цінність цього добрива в тому, що попіл не містить хлору, дія якого негативно позначається на багатьох рослинах, малині, агрусі, кісточкових деревах.

На суниці міжряддя мульчують деревною стружкою (тільки не з хвойних порід), опалим листям або перегноєм, що забезпечить нормальну перезимівлю рослин у разі настання суворої зими. Необхідно підгорнути землею посаджені дерева і молоді плодові деревця, прищеплені на вегетативних підщепах. Це збереже їхню кореневу систему від підмерзання.

Восени обв'язують штамби молодих дерев пергаментним папером, стеблами соняшника, очеретом, осокою, гілками хвойних порід (голками донизу) або толем для захисту від мишоподібних гризунів та зайців. Обв'язують штамби після обпадання листя, перед настанням стійких заморозків. При настанні морозів, до випадання снігу проти мишей розкладають брикети 0,005%-ного шторму на відстані 10—15 м один від одного, по одному брикету на нору.

Щоб запобігти морозобійним тріщинам і сонячним опікам, білять молоді та плодоносні дерева сумішшю свіжогашеного вапна, глини і мідного купоросу (у співвідношенні 2:1:0,3—0,5 кг/10 л води). Білять штамби і основи скелетних гілок. Крім обв'язування для захисту від мишоподібних гризунів та зайців можна обмазати штамби сумішшю глини (3—4 кг), коров'яку (3—4 кг) і креоліну (0,1 кг). Аби кожен садівник почував себе безпечним, що зайці не завдадуть шкоди молодим деревам, на штамби треба накласти сітку. Нижню частину сітки заглибити в землю довкола штамба дерева на 4—5 см. Ефективна також побілка глиною з коров'яком з додаванням 100 г креоліну або 50 г карболової кислоти (на 10 л суміші). Ще одним із способів відлякування зайців є розкладання по периметру саду тирси, попередньо просоченої креоліном. На відро тирси додають 1 л креоліну. Креолін готують із мильних розчинів продуктів сухої перегонки кам'яного вугілля чи торфу. Він має різкий запах дьогтю, який відлякує мишей та зайців. Найнадійнішим способом захисту дерев від зайців є огородження садової ділянки металевою сіткою.

Викопуючи саджанці у власному розсаднику чи придбавши на ринку, їх ретельно оглядають для виявлення ураження шийки або коренів бактеріальним раком. Кореневий бактеріальний рак, крім саджанців плодових, уражує ще малину. Якщо нарости чи пухлини кореневого раку розміщені на кореневій шийці або на бічних коренях, то їх вирізують гострим ножем і спалюють. Місця зрізів дезінфікують 1%-ним розчином мідного купоросу, кореневу систему саджанця вмокають у глиняну бовтанку і його можна висаджувати. В разі виявлення ракових пухлин на стрижневому (головному) корені, саджанці бракують і спалюють.

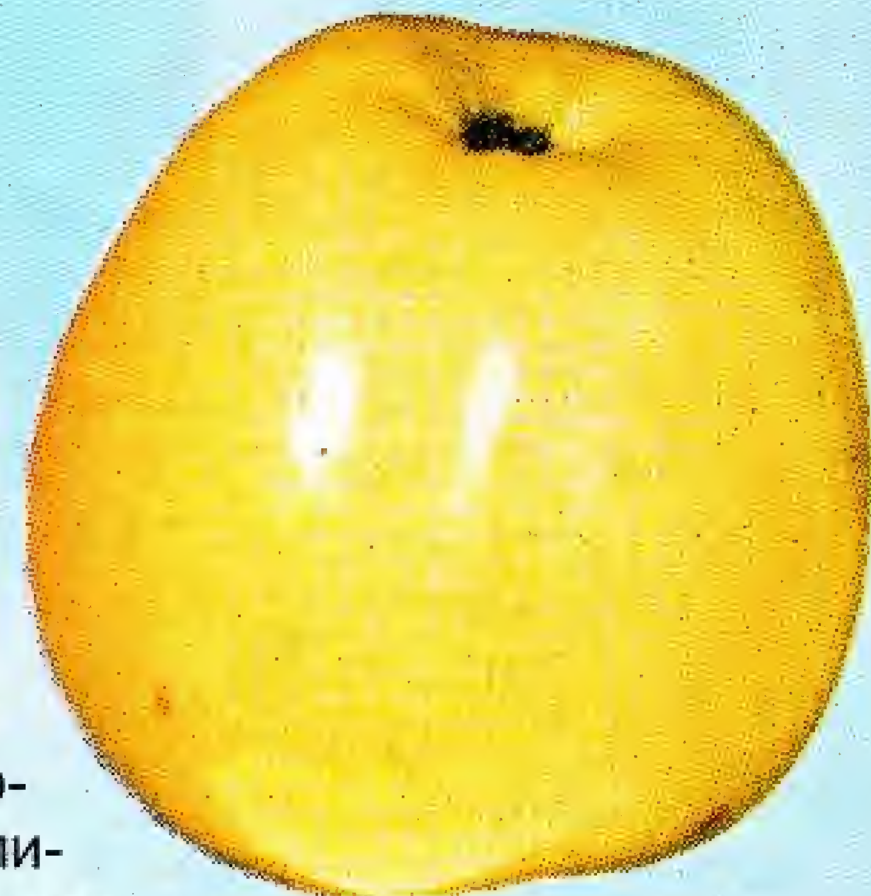
Знімають з дерев ловильні пояси з гофрованого паперу, в яких діапаузують гусениці плодожерок, скручують їх, зв'язують і в такому вигляді залишають на зимівлю. У кроні дерев розміщуються зимуючі гнізда білана жилкуватого та золотогузки. Це всеїдні шкідники, при розпусканні бруньок їх гусениці об'їдають молоді листочки, а за масового розвитку можуть оголити плодові дерева. В останні роки зазначені види зустрічаються в присадибних садах і тому з ними теж потрібно боротися. Після обпадання листя в кроні дерев чітко видно зимуючі гнізда білана жилкуватого чи золотогуза, в яких зимують гусениці. Гнізда знімають і спалюють.

Найдієвішими та ефективними проти потенційних плодопошкоджуючих (різні види плодожерок, вишнева муха, плодові пильщики) та листогризучих (кільчастий шовкопряд, золотогуз, білан жилкуватий) шкідників в умовах приватного сектору є ретельні зачищення штамбів, збирання та знищення падалиці, накладання ловильних поясів, знімання зимових гнізд, вирізування тоненьких гілочок з яйцекладками. Такі захисні заходи нехімічні, легко виконуються та безпечні для навколишнього середовища й людини.

Яблуню, грушу, вишню, черешню, абрикос обприскують 5—7%-ним розчином сечовини, яка містить 46% азоту. Обробляють тільки дерева тих сортів, які сильно уражуються паршею, клястероспоріозом, кокомікозом та іншими плямистостями. Обприскування проводять після перших заморозків у повітрі, які є ознакою закінчення вегетаційного періоду, призупинення ростових процесів у рослин. Робочий розчин сечовини підвищеної концентрації перешкоджає утворенню плодових тіл збудників хвороб і зменшенню їхнього інфекційного пресу на наступний рік. Якщо дерево щеплене на вегетативній підщепі, воно невисоке, його можна якісно обприскати восени, намагаючись при цьому змочити кожен листочок. Але, якщо дерево на насіннєвій підщепі, високоросле, тоді строк обробки з осені переносять на весну. Обприскування проводять при настанні сталих плюсових температур. Робочим розчином препарату обробляють дерево, грунт і опале листя, на якому знаходиться первинне джерело інфекції. Сечовина безпечна для навколишнього середовища, вона замінює ранньовесняне голубе обприскування 3%-ною бордоською рідиною, але не замінює весняних і літніх профілактичних та лікувальних обробок дерев фунгіцидами.

І.В.Шевчук,
канд. с.-г. наук,
Інститут садівництва УААН

Яблука з мого саду

Хочу розповісти про два чудові зимові сорти яблук, які вирощую у власному саду. Серед інших сортів вони виділяються красивими плодами, високими товарними якостями, добрим смаком і тривалою лежкістю.

Старкрімсон

Дерево середньоросле з компактною не загущеною кроною. Сорт середньостиглий, вступає у плодоношення на 6-й рік. Плоди середнього розміру (120—150 г), висококонічні, з ребристою верхівкою, дуже красиві, забарвлені у темно-червоний колір. М'якуш кремовий, щільний, соковитий, доброго смаку, солодкий, з сильним ароматом, гіркуватий біля шкірочки. Плоди зберігаються до травня.

Пошкоджень деревини та квіткових бруньок морозами не спостерігав. Стійкість до парші середня, до борошнистої роси — висока.

Старкрімсон

Кальвіль краснокутський

Сорт селекції Краснокутської дослідної станції садівництва, виведений у 1957 році. Автор сорту — селекціонер А.Є.Берендей.

Відзначається скороплідністю, стабільною врожайністю, високими якістю та лежкістю плодів. Дерево швидкоросле, формує доволі велику кулеподібну крону середньої загущеності з тонкими нижніми гілками. У плодоношення вступає на 4—5-й рік, поступово нарощуючи врожайність. Плоди більші середньої величини (140—150 г), округлоконічні, дещо стягнуті до верхівки. Шкірка середньої товщини, досить міцна, з сизуватим восковим нальотом, трохи масляниста. Основне забарвлення зеленувато-жовте, покривне — розмитий блідо-рожевий рум'янець на меншій частині плоду.

Кальвіль краснокутський

М'якуш зеленуватий, середньої щільності, соковитий, доброго кисло-солодкого смаку, ароматний. На відміну від Кальвіля снігового (а він у мене також росте) довше зберігає свою товарність і смакові якості. Тому шанувальники Кальвіля снігового можуть сміливо замінити його на Кальвіль краснокутський і не програють.

В.В.Беспалов

Посадіть цей чудовий горіх

"Горіх грецький — хліб майбутнього"
І.В.Мічурін

Загальновідомо, що харчова цінність горіха грецького вища, ніж хліба і наближається до м'яса. Ядра насіння містять рослинний жир, багато вітамінів, ферментів та біологічно активних речовин, що підвищують працездатність, покращують пам'ять, допомагають видужувати при ряді захворювань, зміцнюють імунну систему як людей, так і свійських тварин...

П'ятнадцятий рік вирощую на своїй ділянці швидкоплідний горіх Ідеал, який одержав з Талди-Кургану. Мій горіх висотою до 3 м, з розлогою кроною, що сформувалася на міцному стовбурі. Плоди дуже смачні, надзвичайно тонкостінні, які навіть мала дитина легко роздушить рукою. Дуже посушливого літа 2001 року зібрав плоди, в яких оболонка пориста, аж світиться наскрізь (це вже недолік). Проте такі м'якотілі плоди незамінні в кондитерській промисловості для добування ядер, які гарно відокремлюються.

Завдяки невеликій висоті та малій площі живлення, горіх Ідеал заслуговує на особливу увагу дачників і тих садівників, котрі мають невеликі ділянки. Ідеал можна з успіхом вирощувати як вишні, обсаджуючи присадибні ділянки тощо.

Дерева, вирощені на постійному місці з насіння, дають перші плоди на 3-й рік, пересаджені — на 1—2 роки пізніше, зате в них виростає розлогіша крона та затримується ріст у висоту.

Посадіть на своїй присадибній ділянці цей чудовий горіх Ідеал і Ви швидко матимете свої плоди грецького горіха. Цікаво буде дізнатися, в кого з читачів є подібний горіх, або інші цікаві сорти-клони горіхів.

Є.І.Вакулін,
фізіолог рослин,
с. Голубівка Новомосковського р-ну
Дніпропетровської області
51230

Де дістати обладнання?

Журнал "Дім, сад, город" — потрібний і корисний. Хочу одержати відповідь на такі запитання про гарбузи:

1. У якого сорту гарбузів найбільше насіння і де його можна придбати.

2. Чи існують комбайни для збирання гарбузів, де вони продаються.

3. Де можна придбати сушарку, мийку, калібрувальну установку для насіння гарбузів, а також прес для переробки гарбузового насіння на олію.

Бажано навести техніко-економічні дані та ціни на обладнання.

В.М.Ботез,
пров. Красогвардійський, № 6,
м. Снігурівка
Миколаївської обл.
57300

З ДОСВІДУ СЛОВАЦЬКИХ КРОЛІВНИКІВ

ЗВІДКИ ПОХОДЯТЬ КРОЛІ

Родоначальник домашнього кролика — дикий кріль. Батьківщиною кролів вважають Азію, звідки вони ще в третинному періоді розселилися по Європі та Африці. У льодовиковий період місця перебування кролів були зосереджені на Піренейському півострові.

В епоху нового кам'яного віку (приблизно 4500—2500 рр. до н.е.) мешканці Піренейського півострова ловили диких кролів і тримали в неволі. Дані археологічних знахідок свідчать про те, що одомашнення кролів почалося саме тут, на рубежі кам'яного і бронзового віків (тобто в період 2500—1800 рр. до н.е.). Завершили одомашнення цих тварин римляни, а пізніше французи, котрі розводили кролів у спеціальних розплідниках (заповідниках) з II століття до н.е.

У XII і XIII століттях кролівництво поширилося уже по всій Європі. Пізніше кролів завезли й до таких місць, де вони раніше ніколи не водилися (Америка, Австралія, Нова Зеландія й ін.). Тепер дикі та домашні кролі розселилися майже по всій земній кулі.

ЯКІ БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КРОЛЯ?

У природі для життя кролів більше підходить теплий географічний пояс. У звичайній місцевості на південних схилах пагорбів з легким грунтом вони риють два види нір. Нори з довгими і розгалуженими ходами і гніздо, вистелене сухими рослинами, служать тваринам за житло. Для окролів вони риють короткі нори, що закінчуються розширенням, у якому влаштовують гнізда, вистелені пухом самки. Діаметр гнізда становить 300—500 мм. Кролі живуть колоніями.

Плодяться вони протягом усього року, за винятком несприятливого зимового періоду. Статевої зрілості кролі досягають у віці 90—110 днів. Овуляція яйцеклітин у самок відбувається під час спарювання. Період сукрільності триває 31 день, самка народжує у середньому 4—12 кроленят, голих і сліпих. У віці 10 днів вони стають видющими, а через 21 день виходять із гнізда і починають поїдати корм. Запліднення кролиці може відбутися відразу після окролу і вона здатна виробляти молоко і під час вагітності. Матка в самки подвійна, кожен ріг упирається в піхву своєю шийкою. Тому іноді може відбутися подвійне запліднення, а відтак — подвійний окрол і псевдовагітність.

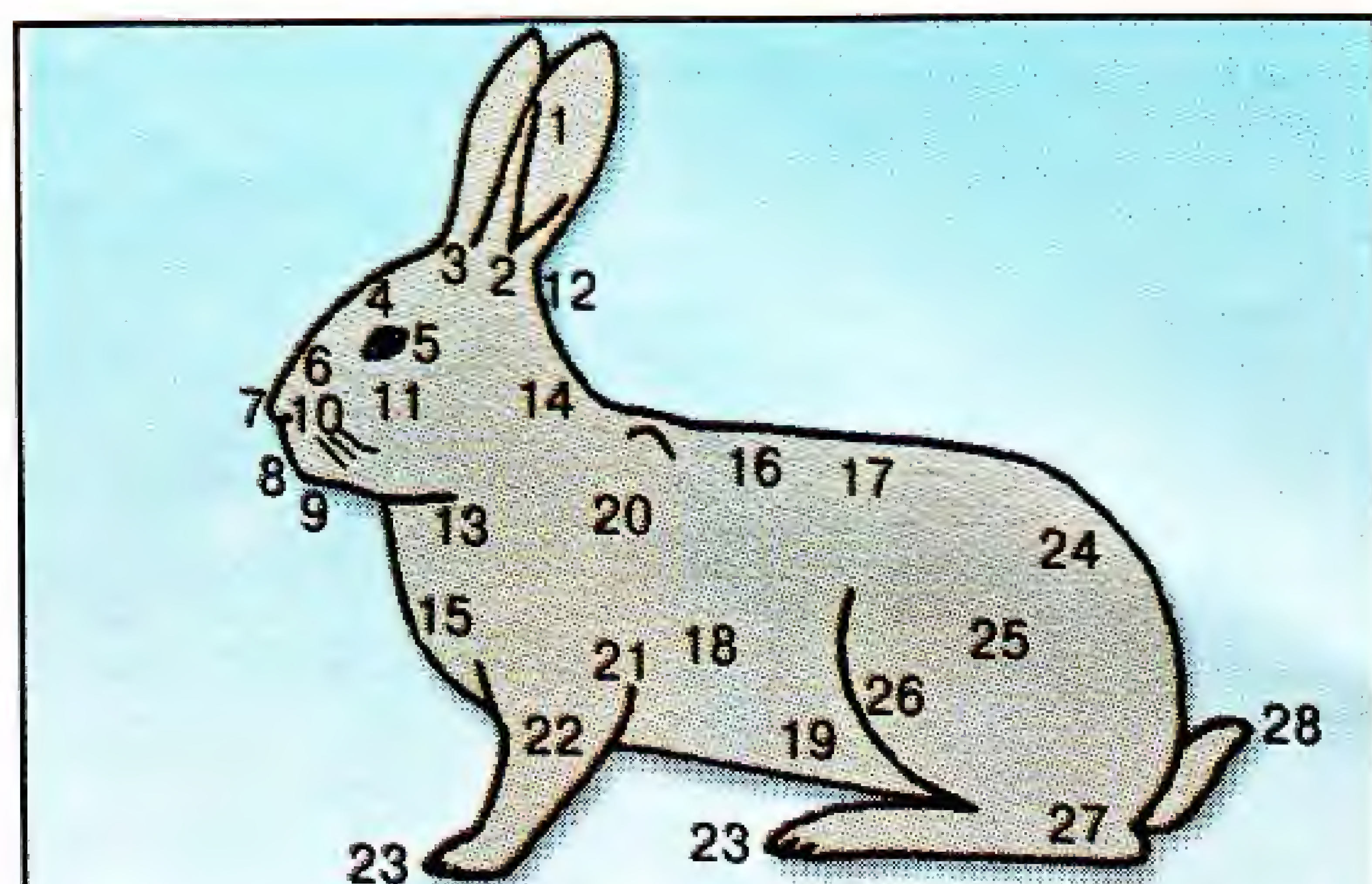
Дикий кріль важить близько 1,5—2 кг. Висота його 150—180 мм, довжина — до 400 мм. Тіло дикого кроля — компактне, з невеликою округлою головою. Вуха прямі, їхня довжина приблизно 70 мм. Передні кінцівки у нього короткі, слабкі, задні — довгі, сильні. Довжина хвоста майже 55 см. Жива маса домашніх кроликів коливається від 0,7 до 0,8 кг і більше. Заміна молочних зубів на постійні відбувається безперервно у віці 18—28 днів. Різці ростуть постійно, тому кріль мусить їх сточувати. У кроля добре розвинуті слух, нюх і смак, гірше — зір. Травний тракт досягає чотирираової довжини тіла і має об'ємисті товсту та сліпу кишки. Кріль виділяє твердий і м'який кал; м'який він поїдає (копрофагія). Анатомічна будова травного тракту і копрофагія дають змогу кролю перетравлювати корм з високим вмістом клітковини.

Тіло кроля вкрите смухом, неоднорідним за складом. Забарвлення смуху дикого кроля різноманітне — від сіруватого до червоно-коричневого. Діапазон фарбування вовни домашніх кролів дуже широкий.

Дикий кріль схрещується з домашнім, даючи плідне потомство. З іншими видами тварин він не схрещується через велику біологічну та генетичну віддаленість.

ДЛЯ ЧОГО РОЗВОДЯТЬ КРОЛІВ?

Мета утримання кролів від початку їхнього розведення по сьогодні змінювалася. Спочатку кріль був промисловою

Будова тіла кроля: *1 — вушна раковина; 2 — корінь вуха; 3 — тім'я; 4 — чоло; 5 — око; 6 — ніс; 7 — носові отвори; 8 — верхня губа; 9 — нижня губа: 10 — вуса; 11 — щока; 12 — потилиця; 13 — горло; 14 — шия; 15 — підгрудок; груди; 16 — спина; 17 — поперек (крижі); 18 — грудна клітка; 19 — живіт; 20 — лопатка; 21 — лікоть; 22 — передня нога; 23 — лапка (з пальцями і пазурами); 24 — круп; 25 — стегно; 26 — коліно: 27 — скакальний суглоб; 28 — хвіст.*

твариною. Він давав м'ясо, іноді шкурку. Саме для цього диких кролів і почали розводити в неволі, а трохи згодом у заповідниках: використовували для мисливського спорту (стрільба з лука).

Нині кролівництво — важлива галузь тваринництва. Від кроля одержують високоякісне м'ясо, шкурки і пух, він є незамінною лабораторною твариною. Крім того, кріль дає гній високої якості.

ЧИ МАЄМО МИ УМОВИ ДЛЯ РОЗВЕДЕННЯ КРОЛІВ?

Отож, ви надумали розводити кролів. Однак до цього слід ретельно підготуватися і дати відповіді на такі запитання.

1. Для чого будемо розводити кролів?
2. Якими кормами ми зможемо їх годувати?
3. Чи зможемо ми створити належні умови для утримання тварин (на одну племінну самку необхідно мати 3—4 клітки для вирощування молодняку)?
4. Як будемо видаляти відходи (кріль масою 4 кг за рік "виробляє" 100—150 кг гною)?
5. Який ми маємо досвід у кролівництві?

Утримання кролів у сільській місцевості, звичайно, не завдасть клопоту. У містах же кролівники повинні дотримуватися певних вимог, дістати згоду місцевих органів влади, дозвіл районного санітарного лікаря, а в багатьох випадках зважати на думку найближчих сусідів.

ЯКІ ЗАБАРВЛЕННЯ І МАЛЮНОК ВОЛОСЯНОГО ПОКРИВУ МАЮТЬ КРОЛІ?

Хоча забарвлення волосяного покриву — не головна ознака породи кролів, проте для деяких порід вона характерна. Смух кролів буває дикого (сіро-коричневого), білого, чорного, голубого, білястого (блакитнувато-коричневого), залізистого, шиншилового, жовтого, червоного, світло-коричневого, гавана (коричневого), пісочного (жовтогарячого) і черепашачого забарвлення.

Кролі бувають однотонні, агути (з білим животом), строкаті та різнобарвні. Бувають кролі з малюнком: англійський симетричний і несиметричний метелик, голландський метелик, горностаєвий, з японським малюнком, вогняні, біолостьові та сріблясті.

З чого складається волосяний покрив кролів?

Волосяний покрив кролів складається з волосся трьох видів: грубих, тонких — перехідних чи проміжних і найтонших — пуху. Характер волосяного покриву, тобто довжина, товщина, склад і розміщення волосся стосовно тіла, слугує характерною ознакою породи.

Яких кролів краще розводити?

Це питання ставлять собі не тільки початківці, іноді й досвідчені кролівники.

Перш ніж розводити кролів, варто порадитися з досвідченими кролівниками, відвідати й оглянути їхнє господарство, ознайомитися з породами, їхніми потребами і продуктивністю. Початківцям можна порадити розводити кролів середніх чи дрібних порід, найпоширеніших і водночас плодючих і невибагливих до умов утримання. До них належать, наприклад, віденський білий, французький сріблястий, новозеландський білий, каліфорнійський, мала шиншила, малий сріблястий та ін. Лише набувши певного досвіду, можна переходити до розведення порід, вимогливіших до утримання. Кролівникам-початківцям не варто одночасно тримати кілька порід.

Досвідчені кролівники спеціалізуються на розведенні кролів, для яких необхідний вищий рівень племінної роботи — селекція груп усередині порід, розведення на розплід, виведення порід певного забарвлення, розведення малопоширених і спортивних порід.

Як орієнтуватися, вибираючи породи кролів?

Дотепер у світі виведено близько 200 порід кролів.

Кролів поділяють на групи за величиною (масою) тіла, довжиною волосу чи переважаючою продуктивністю. У спеціальній літературі кролівник-аматор може довідатися про такі групи порід: нормальношерсті, короткошерсті і довгошерсті великі, середні, дрібні і карликові, м'ясні, хутряні (шкуркові), м'ясо-шкуркові, пухові і, нарешті, спортивні.

Великі породи кролів відрізняються великою величиною і живою масою дорослих тварин понад 6 кг.

Середні породи мають менші розміри тулуба, маса дорослих тварин від 3 до 6 кг.

Дрібні породи характеризуються компактною будовою тіла і масою від 2 до 3,25 кг.

Карликові породи виділяються найменшою масою дорослих тварин — близько 1 кг.

У нормальношерстих порід довжина, товщина і склад смуху такі, як і в дикого кроля. Смух щільно прилягає до тіла, довжина його 25—35 мм. Це характерно для більшості порід.

У довгошерстих порід довжина волосу перевищує 60 мм. Поміж них трапляються породи з тонким і грубим волосом (ангорський кріль, кріль лисиця).

У короткошерстих порід смух тонкий, довжиною 19—24 мм з укороченою остю; волосяний покрив перпендикулярний до поверхні тіла.

М'ясні породи мають швидкий ріст, добре розвинуту м'язевість і високий забійний вихід. Іноді їх неправильно називають бройлерними кролями .

Породи з комбінованою продуктивністю (м'ясо-шкуркові) дають високоякісні м'ясо та шкурки.

Хутряні породи відрізняються густим волосяним покривом високої якості.

Пухові породи мають тонкий і довгий смух з мінімальним вмістом остьового волоса. Пух одержують регулярно, обстригаючи кролів.

Спортивні породи — такі, в яких кролівників приваблюють певні особливості тварин, — котрих розводять заради задоволення і для показу відвідувачам виставок. До спортивних належать усі породи кролів — зайцеподібний кріль, англійський баран, різні метелики та інші з складним малюнком, який важко зберігається, чи своєрідною будовою тіла.

Породи кролів, які можуть розводити аматори

Новозеландський білий належить до середніх порід. Його жива маса — від 3,5 до 5 кг. Тіло надзвичайно щільне, коротке, із широкими грудьми і тазом. Кролі цієї породи — альбіноси, плодючі, швидко ростуть, придатні для виробництва кроленят-бройлерів у будь-яких умовах утримання.

Каліфорнійський кріль також належить до середніх порід м'ясного типу. Його жива маса від 3,5 до 5 кг. Забарвлення волосяного покриву горностаєве, до того ж стандартний малюнок чорний. Що ж до типу, то він схожий на новозеландського кроля. Продуктивні властивості і вимоги до утримання ті ж, що й у новозеландського білого кроля.

Нитранський кріль. Це порода м'ясного напрямку. Тварина середніх розмірів, жива маса 3,5—5 кг. За типом і контурами малюнка кріль схожий на каліфорнійського. Забарвлення димчасте. Продуктивні властивості і потреби в умовах утримання такі самі, як у новозеландського білого.

Бургундський кріль — середніх розмірів, м'ясного напрямку, з живою масою 3,5—5 кг. Забарвлення волосяного покриву жовто-червоне. За типом він нагадує новозеландського білого кроля, має ті ж продуктивні властивості і так само вимогливий до умов утримання.

Угорський білий — порода м'ясного напрямку, жива маса від 5 до 6 кг.

Великий мардер. Також м'ясного напрямку, жива маса 3,5 до 5 кг, забарвлення волосяного покриву таке ж, як у коричневого мардера.

Великий баран. Кріль великої м'ясо-шкуркової породи. Його жива маса 5—5,5 кг і більше. Для нього характерна щільна статура, голова горбоноса, так звана бараняча, з обвислими вухами. Трапляються одноколірні і строкаті кролі з малюнком сірого, залізистого, білого, жовтого агути, блакитного, димчастого, чорного, жовтого кольору, кольору гаванна і шиншила. Цей кріль невибагливий до умов утримання.

Моравський велетень належить до порід м'ясо-шкуркового типу. Тулуб його циліндричної форми, кінцівки — короткі, забарвлення світле, блакитнувато-сталеве. Кріль цієї породи невибагливий, придатний для розведення і початківцями.

Велика шиншила. Порода м'ясо-шкуркового типу, жива маса 4—5,5 кг. Має міцну статуру і шиншилове забарвлення волосяного покриву. Це невибагливий, плодючий і життєздатний кріль.

Французький сріблястий. Кріль породи м'ясо-шкуркового типу, живою масою 4—4,5 кг. Забарвлення волосяного покриву нагадує старе срібло.

Великий світло-сріблястий. Подібний до французького сріблястого кроля. Забарвлення волосяного покриву світліше, аж до молочного кольору.

Мекленбурзький метелик. Кріль м'ясної породи. Жива маса 3,5—5,5 кг. Забарвлення волосяного покриву біле з чорним малюнком.

Мейссенський баран. М'ясо-шкуркова і спортивна порода. Жива маса кроля коливається від 4 до 5,5 кг. За типом нагадує французького великого барана, забарвлення волосяного покриву, як у дрібного сріблястого кроля. Кольорові різновиди: чорний, блакитний, жовтий, сірий і гаванна. Цей кріль невибагливий, однак поширений порівняно мало.

Віденський білий належить до м'ясо-шкуркової породи. Його жива маса коливається від 4 до 5,5 кг, волосяний покрив білий, очі блакитні. Він представник середніх порід кролів. Невибагливий, придатний для розведення навіть початківцями.

Віденський голубий. Цей кріль належить до середніх порід м'ясо-шкуркового типу з живою масою 3,5—5,25 кг і темно-блакитним забарвленням волосяного покриву. Придатний для будь-яких умов утримання.

Віденський чорний. Це м'ясо-шкуркова порода з живою масою 3,5—5,25 кг. За типом він схожий на віденського блакитного. Волосяний покрив у нього чорний, як у кроля аляска. Дотримуватися вимог стандарту під час розведення цього кроля важко.

Віденський сірий. Кріль належить до м'ясо-шкуркових порід середніх розмірів з масою 3,5—5 кг. За типом схожий на віденського білого. Забарвлення волосяного покриву — сіре (дике) з темним, середнім і світлим відтінком. Невибагливий до умов утримання.

Чеський альбінос. М'ясо-шкуркова порода з масою 3,25—5 кг і білим забарвленням волосяного покриву. Тулуб циліндричної форми, кінцівки середньої товщини, довжини і сили. Цей кріль не дуже примхливий, придатний для будь-яких умов утримання.

Гототський білий. Це порода м'ясо-шкуркового напрямку з масою 3,5—5 кг. Тулуб циліндричної форми, груди широкі, волосяний покрив білого забарвлення, навколо

очей — чорні обідки. Кріль дуже життєздатний і невибагливий до умов утримання.

Великий сріблястий. Кріль м'ясо-шкуркової породи з масою 3,5—5 кг. Він стрункіший, ніж французький сріблястий. Колір створюється завдяки чергуванню забарвлених і білих кінчиків остьового волоса. Різновиди забарвлення: чорне, блакитне, жовте, дике і гаванна. Для утримання потрбні просторі клітки.

Новозеландський червоний. Цей кріль м'ясо-шкуркового напрямку продуктивності, жива маса його 3,5—5 кг, забарвлення волосяного покриву — вогненно-червоне. Тулуб видовжений, циліндричної форми з широкими грудьми і сильними кінцівками. Порода вирізняється плодючістю і швидким ростом, придатна для схрещування і може розводитися у стерпних умовах.

Гаванна. М'ясо-шкуркова порода з масою 3—4,25 кг, шоколадним забарвленням волосяного покриву. Тулуб циліндричної форми, кістяк тонкий. Кріль невибагливий до умов утримання і добре підходить і для кролівників-початківців.

Білоостьовий. Належить до м'ясо-шкуркових порід. Його маса коливається від 3 до 4,25 кг. За типом відповідає середнім породам. Остьовий волос міцний, еластичний, з білими кінчиками. Різновиди забарвлення: чорно-блакитне і типу гаванна. Ознаками білоостьової породи є біла облямівка носових отворів, обідків очей, скронь, вушних раковин і плям біля їхньої основи, живота, внутрішніх боків кінцівок і нижньої частини хвоста. Гарний, невибагливий кріль, але поширений порівняно мало.

Тюринген. Це м'ясо-шкуркова порода кролів, жива маса яких коливається у середньому від 3 до 4,25 кг. За типом відповідає середнім породам. Забарвлення волосяного покриву — світло-коричневе. У цього кроля, як у сарни, чорна вуаль на носі, вухах, стегнах і боках. Хоча він невибагливий, але поширений досить мало.

Аляска. Це м'ясо-шкуркова порода, виведена в Німеччині. Маса 3—4,25 кг. У нього блискучий чорний смух. Тіло менш міцне, ніж у віденського чорного. Тварина невибаглива до умов утримання.

Шиншила мала. Цей дрібний кріль належить до м'ясо-шкуркового напрямку продуктивності, але використовується і для лабораторної мети. Він — типовий представник дрібних порід. Його маса коливається від 2 до 3,25 кг. Забарвлення волосяного покриву таке ж, як у великої шиншили. Оскільки він невибагливий до утримання, його можна рекомендувати розводити і кролівникам-початківцям.

Малий баран. Це кріль різнобічної продуктивності. За екстер'єром схожий на великого барана, але за розмірами значно менший за нього. Жива маса коливається від 2,5 до 3,5 кг. Удалося вивести такі ж його різновиди за забарвленням, як у великого барана. До умов утримання малий баран невибагливий.

Люкс. Це порода різнобічної продуктивності з живою масою 2—3,25 кг. За екстер'єром відповідає типу дрібних порід. Волосяний покрив сріблясто-блакитного забарвлення, до якого домішується червоно-коричневий тон. Цей кріль невибагливий до умов утримання, але поширений відносно мало.

Марбурзький. Належить до порід різнобічної продуктивності. Його жива маса 2—3,25 кг. Тулуб гармонійно розвинутий, волосяний покрив сіро-голубий з коричнюватим відтінком, за забарвленням подібний до сибірської білки. Кріль темпераментний, плодючий і невибагливий. Розводити його можуть і початківці.

Перлинний. Різнобічної продуктивності. Жива маса коливається від 2 до 3,25 кг. Тіло помірно щільне. Волосяний покрив — дикого забарвлення із сірими кінчиками остей, що додають йому типового перламутрового блиску. Кролик цієї породи невибагливий, поширений мало.

Мардер. Порода була виведена в багатьох країнах. Цей кріль приносить велику користь. Тіло його міцне (добре збите), жива маса 2,25—3,25 кг. Різновиди забарвлення: коричневе і блакитне. На спині волосяний покрив темніший, з боків — світліший. У мардера спостерігаються й ознаки горностаєвого забарвлення. Кріль невибагливий, плодючий, його можуть розводити й початківці.

Мардер білоостьовий. Хоча ця порода відзначається всебічною продуктивністю, її можна віднести і до спортивної. Маса коливається від 2,25 до 3,25 кг. За типом він схожий на звичайного мардера. Різновиди забарвлення: блакитне і коричневе за забарвленням волосяного покриву подібний до мардера, але є й білі ості. Невибагливий, але поки що поширений мало.

Саксонський золотий. Порода різнобічної продуктивності. Тіло коротке, міцне. Маса 2—3,25 кг, забарвлення волосяного покриву оранжево-червоне. Невибагливий до умов утримання.

Чорноостьовий. Цей кролик має всебічну продуктивність. Належить до порід дрібного типу з масою 2,25—3,25 кг. Забарвлення волосяного покриву біле, кінчики остьового волоса чорні, що створює темну вуаль. Це невибагливий, але мало поширений кріль.

Сріблястий чорний — невибагливий з комбінованою продуктивністю. Жива маса 2—3,25 кг. Його первісні різновиди забарвлення — сріблясте жовте, сріблястих диких відтінків, сріблясте блакитне, сріблясте гаванна, і світлосріблясте — вважаються самостійними породами. Сріблястість утворює чергування білих і забарвлених кінчиків остьового волоса. Цих кролів можуть розводити і початківці-аматори.

Голичський голубий. Це дрібна порода всебічної продуктивності, з масою 2,25—3,25 кг. Тіло міцне, м'язисте, волосяний покрив блакитнувато-сталевого забарвлення. Не дуже вибагливий до умов утримання.

Вогненний кріль. Порода комбінованої продуктивності, типово дрібна, жива маса 2,25—3,25 кг. Різновиди забарвлення: чорне, блакитне, гаванна, білясте, стрібласте й золоте. Вогненні вкраплення на загальному тлі (подібно до білих — у білоостьового кроля) — характерні ознаки породи. Цей кріль невибагливий до умов утримання.

Російський. Належить до м'ясо-шкуркових порід дрібного типу. Його жива маса — 2—3 кг. У забарвленні волосяного покриву спостерігається горностаєвий відтінок. Пігментований малюнок очей, маски, лапок і хвоста — чорний чи голубий. Цей кріль невибагливий. Рекомендується для розведення і кролівникам-початківцям.

Кріль велетень. Це найбільша порода — жива маса в середньому від 6 до 7 кг і більше. Тіло могутнє, довге і м'язисте, кінцівки сильні, товсті прямі вуха. Різновиди забарвлення: сіро-коричневе, залізисте, чорне, жовте, гаванна, блакитне, сіро-блакитне і шиншилове. Вибагливий до годівлі, а також до умов утримання — для нього потрібні просторі клітки.

Білий велетень. Схожий на кроля велетня, але трохи менший за нього і ніжніший. Жива маса 5,5—6,5 кг і більше.

Угорський велетень. Жива маса 5,5—7 кг і більше, за типом і потребами до умов утримання схожий на кроля велетня. Забарвлення волосяного покриву сіро-коричневе.

Кріль лисиця. Це невибаглива тварина шкуркового типу з довжиною волосу 60—80 мм. Важить 2,5—4 кг. Тулуб міцний, м'язистий з короткою шиєю. Волосяний покрив має тверді, грубі ості. Розводять кролів усіх різновидів забарвлення, крім метелика.

Кастор-рекс. Середніх розмірів, короткошерстий, шкуркового типу. Жива маса 3—4,5 кг. Тулуб злегка видовжений, конусоподібний. Забарвлення волосяого покриву каштанове з чорною вуаллю. До годування невибагливий. Не витримує гратчастої підлоги.

Рекси середні (група 1). Їхня маса відповідає масі середніх порід, тобто дорівнює 3—4 кг. За типом і характером волосяного покриву подібні до кастор-рекса, за забарвленням — на кролів усіх середніх порід. До цієї групи належать: рекс білий червоноокий, рекс білий синьоокий, рекс голубий, рекс шиншиловий, рекс червоний, рекс чорний, рекс гаванна, рекс далматинський метелик (забарвлення волосяного покриву має несиметричний малюнок, різновиди забарвлення: чорне, блакитне, гаванна і чорно-жовте), рекс гототський, рекс триколірний метелик, рекс японський, рекс чеський метелик і рекс словацький сіро-голубий.

Рекси дрібні (група 2). Жива маса відповідає масі дрібних порід, тобто дорівнює 2—3,25 кг. За типом і характером волосяного покриву вони схожі на кастор-рекса, за забарвленням — на кролів усіх дрібних порід. Потребують таких самих умов утримання, як кастор-рекс та дрібні породи. До цієї групи належать рекс марбурзький, рекс люкс, рекс сріблястий чорний, рекс сріблястий жовтий, рекс сріблястий гаванна, рекс голубий, рекс вогненний, рекс англійський папільйон, рекс голландський, рекс мардер і рекс сріблястий.

Рекс карликовий. Це найдрібніший спортивний короткошерстий кріль. Його жива маса 0,9—1,5 кг. Довжина во-

лоса 14—15 мм. Має забарвлення усіх кольорових різновидів дрібних кролів.

Ангорський кріль. Належить до найдавніших порід. Це єдина порода кролів, від яких одержують пух за життя тварини. Довжина волоса в нього 60—80 мм. Він тонкий з мінімальною кількістю ості. Волосяний покрив росте постійно, тому стригти його необхідно регулярно. Маса його 3—4,5 кг. Він належить до середніх порід. Є кілька кольорових різновидів. Найбільше використовують пух білого забарвлення, менше — чорного, голубого, жовтого, гаванна і світло-коричневого. Ангорський кріль дуже вибагливий до умов утримання.

Німецький великий метелик. Це великий кріль з живою масою 5—6 кг і більше. Для нього характерний довгий тулуб з витонченими лініями, із грубуватим чорним чи блакитним симетричним малюнком типу англійський метелик. Малюнок створює забарвлення вух, обідків очей, краватки-метелика, плям на щоках, на ліктьових і скакальних суглобах, на боках і поверхні хвоста. Цей кріль придатний для племінної справи, вибагливий до утримання.

Англійський баран. Примхлива спортивна порода, середньою масою 3,5—5,5 кг. Це характерний представник баранячих порід з типовими вушними раковинами, відстань між крайніми цятками має бути не менше 620 мм, а ширина між вухами — 140 мм і більше. Для породи допускаються усі забарвлення волосяного покриву, у метеликів — тільки боковий малюнок.

Японський кріль. Це примхлива спортивна порода середніх розмірів, з масою 3,35—4,5 кг. Забарвлення волосяного покриву — жовті смуги, що чергуються, або плями.

Чеський метелик. Цей кріль важить 3—4,25 кг. Він має гарні продуктивні якості. У нього тіло циліндричної форми, тонкий кістяк, середньої довжини кінцівки. Забарвлення волосяного покриву — симетричний метелик, як у німецького великого метелика, але ніжніше. Різновиди забарвлення: чорне, блакитне, жовте, гаванна, світло-коричневе, сіро-коричневе і черепашаче. Кріль вибагливий до племінної роботи, однак невибагливий до годування та утримання.

Триколірний метелик. За типом і величиною схожий на чеського метелика. Має однакову з ним живу масу, що коливається від 3,25 до 4,25 кг. На відміну від чеського метелика його забарвлення має малюнок англійського чорно-жовтого метелика. До годування та утримання невибагливий. Однак племінну роботу з ним мають проводити тільки досвідчені кролівники.

Чеський відгадувальник. Цього кроля можна віднести до порід всебічної продуктивності. У племінній справі — це універсальна піддослідна тварина (якщо необхідно розвіяти сумнів щодо чистопородності кролів). Маса його 3,5—4,5 кг. Тіло міцне, циліндричне. Забарвлення волосяного покриву оранжево-сіре, схоже на колір річкового піску. Цей кріль невибагливий.

Кріль заєць. Це англійська спортивна порода масою 3,25—4,25 кг. Вирізняється струнким тулубом, довгими кінцівками і здатністю надзвичайно високо стрибати. Нагадує зайця: він — єдиний представник такого типу кроля. Забарвлення волосяного покриву сіро-коричневе (агути) з червонуватим чи вогненно-золотим відтінком. Кріль вибагливий до умов утримання, йому потрібні простори клітки з вигулом.

Сіамський. Невимогливий кріль спортивної породи з живою масою 2—3,25 кг. Різновиди забарвлення — біле з жовтим відтінком і біле з блакитним відтінком. Обидва різновиди мають ознаки горностаєвих відтінків, на спині буває темна смуга, а на чолі дзеркало.

Англійський папільйон. Масою 2,25—3,25 кг, вирізняється досить гармонійно розвинутим тулубом і довгими кінцівками. Волосяний покрив білий з чорним, блакитним чи темно-червоним малюнком симетричного англійського метелика. Від інших кролів породи метелик він відрізняється тим, що його дуже тонкий малюнок на волосяному покриві доповнений ланцюговим малюнком з обох боків тулуба. Цей кріль вибагливий до племінної роботи.

Голландський кріль. Це одна з найстаріших порід, котра належить до групи спортивних, хоча не можна не враховувати і його м'ясну продуктивність. Маса його коливається від 2,25 до 3,25 кг. Тіло міцне, циліндричної форми, кінцівки короткі. Забарвлення волосяного покриву — так званий голландський метелик: на основному тлі інакше забарвлені вуха, щоки і задня половина тулуба. Різновиди забарвлення: чорний, блакитний, жовтий, гаванна, світло-коричневий, залізистий, сіро-коричневий, марбурзький, шиншиловий і японський. Цей кріль дуже плодючий і невибагливий до умов утримання.

Карликовий баран. Представляє невибагливу спортивну породу кролів. Жива маса 1—2 кг. За типом нагадує великого барана. Відстань між крайніми цятками вух 220—280 мм. Забарвлення карликового барана таке, як і в великого барана.

Кріль карликовий. Це найдрібніша порода нормальношерстих кролів. Їхня жива маса лише 0,7—1,5 кг (ідеальна 0,9—1,25 кг). Різновиди забарвлення ті ж, що й у великих порід. Невимогливий до умов утримання.

Карликова лисиця. Невибаглива спортивна порода кролів. Жива маса 0,9—1,5 кг. За типом схожий на карликового кроля. Довжина волоса 3—5 см, за забарвленням волосяного покриву подібна до кроля лисиці.

ДЕ ПРИДБАТИ ПЛЕМІННИХ КРОЛІВ?

Для розведення їх купують у господарствах, визнаних племінними. Племінних кролів можна придбати у членів клубів кролівників, а також у кролівників, що заслуговують довіри. Купуючи кролів, варто оглянути все господарство, звернути увагу на якість усіх тварин, способи їхнього утримання та годування. Непоганим місцем для придбання кролів є виставки та ярмарки.

ЩО ТАКЕ ДОБІР НА РОЗПЛІД І ЯК ЙОГО ЗДІЙСНЮЮТЬ?

Збереження та постійне підвищення рівня розведення кролів потребують цілеспрямованого добору на розплід тільки кращих племінних тварин. Добирають їх за походженням, зовнішнім виглядом і продуктивністю. Щоб відібрати тварин для розведення за походженням, користуються родоводом, у якому записані предки до третього покоління, їхня продуктивність та оцінка у балах. Добираючи за зовнішнім виглядом, варто керуватися вимогами стандарту, враховуючи конституцію, ступінь розвитку та виразність статевих ознак тварини. Показниками продуктивності є стан здоров'я, відтворювальна здатність і кількість та якість одержуваної продукції. Добирають племінних тварин у три етапи. Коли відлучають кроленят від самок, проводять попередній племінний добір. Припускають, що молодняк буде мати такі ж якості, які були у батьків. Перед використанням тварин у племінній справі здійснюють основний племінний добір, а в процесі розведення — підтримуючий.

Тварин, у яких постійно знижується продуктивність, необхідно вибраковувати.

ЯК ПІДБИРАТИ БАТЬКІВСЬКІ ПАРИ?

На якість потомства безпосередньо впливає батьківська пара. Ретельніше слід відбирати самців, оскільки їх у розведенні використовують більше, ніж самок. Підвищеної уваги надають вимогам до племінних і користувальних типів тварин. У самців особливу увагу звертають на розвиток статевих органів і характер вторинних статевих ознак, у самок — на кількість і розташування молочних залоз (4+4 чи 5+5 сосків).

На розплід більше підходять кролі зимових і весняних окролів. Племінних тварин зимових окролів рекомендується спаровувати з партнерами весняних чи пізніших окролів. Молодих тварин, відібраних на розплід, необхідно перевірити, спаровуючи з партнерами старшого віку, які виправдали себе. За одним самцем варто закріплювати 8—10 самок.

ЯК ВІДРІЗНИТИ САМЦЯ ВІД САМКИ?

Стать кролів розрізняють, натискаючи рукою на черевце біля статевих органів: у статевозрілих самок виявляється щілина, а у самців висилає загострений статевий орган. У самочок статевий і анальний отвори майже торкаються один одного. У самців статеві органи віддалені від анального проходу. Стать кроля можна визначити і за вторинними статевими ознаками, хоча у цього виду тварин вони виражені менше, ніж у інших тварин і птахів. Самець буває трохи менших розмірів, у нього коротка квадратна голова і грубіша конституція. У самок голова вужча, лінії тіла ніжніші, круп ширший. На животі в самки розташовані два ряди сосків. Кролі, у яких зовнішнє статеве розходження виражене слабко, на розплід не залишають.

Підготувала
Галина Коваленко

Молоко — від режиму годування

У присадибному господарстві важливе значення має науково обгрунтований режим годування тварин. Режим годування — це прийняті у господарстві разовість, черговість та час роздачі кожного виду корму тваринам протягом доби, а також способи та місце годування худоби.

Особисті спостереження показали, що на безпосереднє поїдання кормів із годівниці корова протягом доби витрачає 4—5 год. Відтак активне поїдання корму спостерігається 6—8 разів на добу тривалістю по 30—50 хв.

У проміжках, коли корова не їсть, вона відпочиває і жує жуйку. За добу у неї буває 15—18 жуйних періодів по 25—30 хв. кожний.

У великої рогатої худоби періоди біологічної активності, що проявляються у пошуках та поїданні корму, припадають на денний час. У цей період доби у корів, за постійного доступу до годівниці з кормами, спостерігається така циклічність періодів *(див схему)*.

Після активного поїдання корму протягом 30—50 хв. розпочинається період жуйки. Тоді через 10—15 хв. настає другий період жуйки, після закінчення, через 15—20 хв., корова знову поїдає корми. Це і є кормовий цикл.

Майже 60 відсотків часу періодів жуйки корова пережовує корм лежачи і 40 відсотків — стоячи.

На тривалість кормового циклу можуть суттєво вплинути види спожитих кормів, час їхньої роздачі, а також індивідуальні особливості корови.

За мінімальну тривалість одного кормового циклу можна брати 2,5—3 год. Тому тривалість інтервалу між роздаванням корму не повинна бути меншою одного кормового циклу (2,5—3 год.), щоб корові залишився час для пережовування спожитого корму. За дворазового доїння корові найкорисніша чотириразова роздача кормів.

Молочна продуктивність корови на 60 відсотків визначається рівнем та повноцінністю годівлі, тимчасом як частка породи і селекційної роботи становить 20 відсотків, способи утримання та технології 11—20 відсотків.

Щоб отримати високі надої молока, господарю щорічно необхідно заготовляти потрібну кількість кормів. Річна потреба в кормах визначається з урахуванням продуктивності корів (див. табл.).

На випадок наступного неврожаю кількість страхових запасів корму становить 20 відсотків від річної потреби.

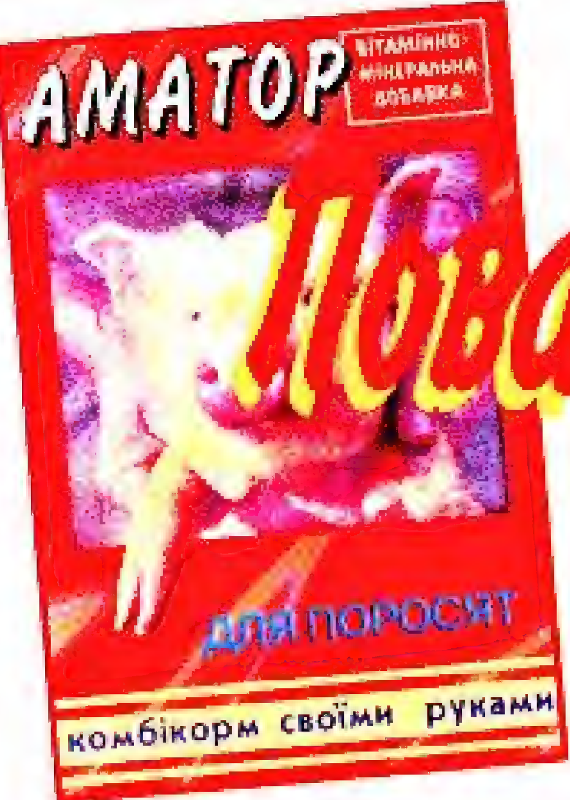

*Фото **Б.Макогона***

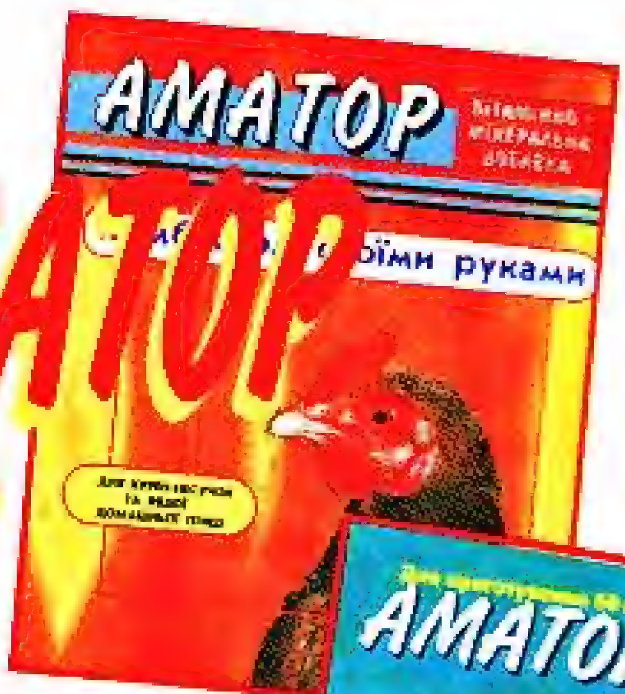
Річна потреба корів різної продуктивності в кормах, ц (без страхових запасів)

Корми	Надій від корови за рік, кг							
	2500	3000	3500	4000	4500	5000	5500	6000
Сіно бобово-злакове	6	8	9,2	11	11	12	13	13
Сінаж бобово-злаковий	15	16	16	16	17,5	18	18	20
Солома	4	4	4	2	2	2	—	—
Силос кукурудзяний	52	51	58	46	40	34	30	30
Сінна різка	—	—	0,7	1,4	2	2,6	2	2
Коренеплоди	6	9	12,5	19	25	31	32	35
Зелені корми	55	60	64	68	71	74	77	80
Концентрати	4,5	6,2	8,4	10,5	14	16	20,7	23,4

О.І.Лашко

Поважаєш себе – використовуй АМАТОР

Продовжують надходити позитивні відгуки про вітамінно-мінеральні добавки "Аматор". Це пов'язано передусім з гарантованими позитивними результатами при їх застосуванні. Втім, усе ще багато у читацькій пошті запитань про умови використання вітамінно-мінеральних добавок, про економічний ефект, якого можна досягти з їхньою допомогою. Кореспондент журналу "Дім, сад, город" зустрівся з генеральним директором фірми "Гігієна Біо Україна" Світланою Михайлівною Костюк і попросив відповісти на запитання, що найбільше зустрічаються в читацькій пошті.

Кор. Вітамінно-мінеральна добавка "Аматор" користується дедалі більшим попитом серед селян. Скажіть, як вам вдалося цього досягти? Що змінилось останнім часом у Вашій роботі, які попередні підсумки сезону?

С.М.Костюк. За сезон 2002 року ми виробили для споживачів утричі більше добавок "Аматор", ніж у 2001 році. І це не дивно, оскільки результат від застосування "Аматор" на кілька порядків вищий, ніж від звичайних преміксів. Ті покупці, у яких були сумніви щодо вигідності застосування "Аматор", остаточно їх позбулися. Наша продукція в ідеалі не є сезонною, оскільки дбайливі господарі тримають худобу і птицю цілорічно. Дедалі частіше ми зустрічаємося з тим, що всі вітамінно-мінеральні добавки (навіть не нашої фірми) називають "Аматор". Тобто з'явилося узагальнення. Це приємно, проте ми гарантуємо якість і високі позитивні результати лише нашій продукції — у кольорових фірмових пакетах.

Кор. Ці успіхи, безперечно, не можуть не радувати. А як ви підтримуєте зворотний зв'язок із селянами, у якому завжди є потреба, адже це основні споживачі вашої продукції?

С.М.Костюк. Ми отримуємо безліч захоплених відгуків. Ось лише деякі. "Коли почали додавати до корму курям "Аматор", стали постійно їсти яйця, а без добавки, по півроку, особливо восени, птиця не неслася", — пише сім'я Петренків з Одеської області. "Для проби замовила "Аматор — корова" і задоволена: підвищилася жирність молока, його стало більше", — повідомляє О.В.Клименко з Дніпропетровської області. "Ефективність відчув, застосовуючи "Аматор — свиня на відгодівлі", значно зріс добовий приріст, та й корму витрачається менше", — сповіщає М.І.Кравець з Херсонщини. "Стали давати "Аматор — курча" і у нас не загинуло жодне пташеня, а нестись молодняк почав вже через 6 місяців", — пише С.К.Пилипенко з Вінницької області. "Велике вам щире спасибі за "Аматор", спробувавши один раз, не можу відмовити собі в задоволенні підгодовувати своїх курочок цією добавкою щоденно", — цей господар з Чернігівщини навіть не поставив у листі свого прізвища.

Ми вдячні селянам за високу оцінку нашої роботи. Це надихає і допомагає у подальшій діяльності. До багатьох споживачів ми самі звертаємося за їхньою думкою, порадами та інформацією. Те, що у людей є радість і надія, — найкраща подяка нам, виробникам.

Кор. Попит на добавки стабільно зростає, і зараз є великий асортимент цієї продукції. Чи існують принципові відмінності між вашою продукцією і аналогічною інших фірм?

С.М.Костюк. Прямих аналогів нашій продукції в Україні поки що немає. "Аматор" відповідає всім нормативним вимогам українських, російських і світових стандартів, хоча виробляється безпосередньо для українського споживача. Наш "Аматор" — концентрований продукт. А переваги концентрованої добавки в наступному: ви готуєте, скажімо, 4 відра корму (40 кг) і використовуєте при цьому лише один пакетик "Аматор". Якщо ж ви будете готувати корм із звичайним преміксом, вам знадобиться на ті ж 40 кг два, а можливо і три пакети, до того ж у розфасовці по 200 г. Це значить, що з "Аматор" вийде комбікорму набагато більше, ніж з іншої добавки або премікса. А за вартістю вигідніше купити одну 200-грамову упаковку "Аматор", ніж 2—3 упаковки будь-якого премікса по 200 г кожен.

І це не єдина відмінність. "Аматор" — високоякісний продукт. Це значить, що склад його строго збалансований у відповідності з фізіологічними потребами тварин і птиці. Для приготування своєї добавки ми використовуємо чудові вітаміни для тварин від німецьких фірм "Basf" та "Odisseo", які купуємо за ціною, звичайно, немалою. Тож, зрозуміло, що дешевою якісна добавка бути не може. Ну, а неякісна, певна річ, — дешевша.

Кор. Багато читачів запитує, скільки можна зберігати "Аматор", чому одні добавки зберігаються довше, інші — менше, і як це пов'язано з якістю?

С.М.Костюк. Це правомірне запитання. Будь-який продукт має певний термін зберігання. Вітаміни, на жаль, зберігаються недовго, що пов'язано з їх властивостями. Вони легко руйнуються за нагрівання, під дією вологи, сонця, світла тощо. Тому строк придатності преміксів не перевищує 3—4 місяці, а в "Аматор" — 6 місяців. Якщо на упаковці стоїть термін придатності понад півроку, значить ви будете годувати тварин зіпсованими вітамінами або ж їх зовсім немає у пакеті. Така ось проста арифметика.

Кор. Ви хочете сказати, що у вітамінно-мінеральних добавках може і не бути вітамінів? Хіба таке можливе?

С.М.Костюк. Саме це я і хочу сказати. Судіть самі. Дешевими вітаміни в принципі не можуть бути, їх просто не існує в природі, а якщо до складу преміксів входять ще й амінокислоти — лізин та метіонін, то вони коштуватимуть не менше 8—10 грн. за упаковку. Якщо ви знайдете у продажу добавку, до складу якої входять вітаміни, мінерали, амінокислоти і строк придатності її перевищує три місяці, знайте — ви купили те, чого в природі не існує. Треба навчитися розбиратися в добавках, щоб вас не ошукали. Ми будемо допомагати в цьому своїм споживачам. На жаль, навіть не всі продавці пояснюють покупцям суть питання, тож доводиться людям якось розбиратися самотужки.

Кор. Наші читачі нерідко запитують, де можна придбати "Аматор", адже не завжди добавка є у продажу.

С.М.Костюк. Це пов'язано з тим, що чимало продавців воліють брати на реалізацію менш якісні і, відповідно, дешевші на перший погляд добавки. Вони практично завжди знають, що продають, але не завжди говорять покупцям про істинні характеристики товару. Наприклад, як я вже говорила, однієї упаковки "Аматор" вистачає на 40 кг комбікорму, а другого преміксу, який, до речі, продавець також назве "Аматор" — на 10—15 кг. Що з цього випливає? А те, що ви частіше будете приходити до нього і купувати добавки і, відповідно, збільшувати прибутки того, хто торгує. Страждає від цього передусім споживач. І все ж обсяг продажу з року в рік у нас невпинно зростає. "Аматор" продається у спеціалізованих магазинах, ветеринарних аптеках, на ринках серед кормів, насіння. Незабаром "Аматор" можна буде купити завжди і всюди, це просто питання часу. Якщо вам важко придбати "Аматор" неподалік від місця проживання, звертайтеся до нас і отримаєте улюблену добавку післяплатою по пошті. Ще раз нагадуємо нашу адресу: 97412, а/с 28, Євпаторія-12, Крим, Україна. Тел. (06569) 2-05-67, 2-95-99.

Кор. Що ви запропонуєте споживачам у новому сезоні?

С.М.Костюк. Ми приготували для них сюрприз. Акція 10+1 поновлюється. Починаючи з листопада, якщо ви надішлете на нашу адресу 10 порожніх упаковок від "Аматора", одинадцяту отримаєте повну і безкоштовно. Крім того, ми проводимо активну роботу щодо зниження роздрібних цін на "Аматор", щоб зробити свою продукцію доступнішою. Якщо в 1999 році ціна на "Аматор" досягала 7—8 грн., то нині вона знизилася до 5—5,5 грн., а наступного року зменшиться ще на 10—20 %. На наш погляд, саме низька ціна на "Аматор" — ось справжній подарунок для селян.

І це при найвищій якості! З 1 жовтня "Аматор" поштою буде коштувати 4 грн. плюс поштові витрати, приблизно 1—1,5 грн.

Насамкінець хочу побажати успіхів усім нашим споживачам.

Яблунька

Дошкільнятам і школярам, батькам і вчителям цікава та корисна інформація в розважально-пізнавальному виданні "Яблунька"!

У журналі "Яблунька" *для всіх веселих, розумних, допитливих та кмітливих: захоплюючі розповіді про таємниці природи, історії про походження тварин і рослин, казки та легенди, іграшки-саморобки, рецепти смачних страв, фото та листи твоїх ровесників, адреси для листування, школа здоров'я та гарних манер, святкові вітання, кросворди, математичні забави, розфарбовки, конкурси, вікторини, лотереї з призами для тебе та подарунками для батьків і ще багато цікавого...*

Обери для себе варіант передплати!

«Яблунька»

Розважально-пізнавальне видання для дошкільнят і школярів з конкурсами, вікторинами та призами.

Передплатний індекс **40306**

«Чарівна казка»

Улюблені казки народів світу з малюнками-розфарбовками, іграми та призами

Передплатний індекс **01220**

Комплекти журналів з пільговою знижкою:

"Яблунька" + "Чарівна казка"

Передплатний індекс **21870**

"Дім, сад, город" + "Яблунька"

Передплатний індекс **22432**

"Яблунька" + "Вокруг света"

Передплатний індекс **22806**

Усім, хто любить малювати! Книжки-розфарбовки з казками, віршами, оповідками та малюнками-розфарбовками

ПРОПОНУЄМО ПІСЛЯПЛАТОЮ:

1. Підбірки журналів "Яблунька"
Ціна 1 прим. — 1 грн. 50 коп.

2. Книжки-розфарбовки з казками та віршами (16—20 сторінок, цупкий папір, яскраві обкладинки).

3. Кросворди. Забави. Ігри. Вірші. Загадки (Барвисті книжечки з ігровими завданнями для дітей).
Ціна 1 прим. — 50 коп.

4. Зоопарк. *Книжка-буклет із яскравими малюнками та розповідями про мешканців Київського зоопарку.*
Ціна 1 прим. — 1 грн.

5. Ріпка. Казка-театр з іграшками-
Ціна 1 прим. — 1 грн.

6. Дитячі подарункові блокноти
Ціна 1 прим. — 40 коп.,
3 прим. — 1 грн.

Ви можете замовити літературу поштою, **післяплатою.**
Замовлення приймаються на суму не менше 5 грн. (**гроші у конвертах не надсилайте**).
Поштові послуги сплачує замовник.

Запрошуємо Вас відвідати редакцію, де Ви зможете **придбати нашу продукцію** за цінами виробника.

Оплата здійснюється як за готівковим, так і за безготівковим **розрахунком**. При закупівлі на суму 100 грн. і більше — **знижка 10 %.**

Адреса редакції: **Журнал "Яблунька**
пр. Ю.Гагаріна, 17-а, м. Київ-94, 02094
Довідки за телефоном: **552-94-60**
(відділ реалізації).

Конкурс «Господиня»

Я дуже люблю збирати гриби і хочу поділитися рецептами грибних страв. Можливо, вони комусь стануть у пригоді. Хочу застерегти тих, хто не дуже розуміється на грибах: збирати їх треба разом з досвідченими грибниками.

З повагою, Наталка Зінченко.

Плов з грибами

Взяти 1 кг свіжих печериць, якщо немає свіжих грибів, можна взяти сушені гриби (приблизно 250 г). Замочити їх у воді на 3 години. Гриби відварити, злити воду, охолодити, нарізати соломкою і обсмажити. Додати вже обсмажену з морквою ріпчасту цибулю, одну склянку промитого рису і тушкувати до готовності, доливаючи в міру необхідності грибний або м'ясний бульйон.

Голубці з грибами

Залити підсоленим окропом капустяне листя. Зрізати гострим ножем потовщення. Відварені і змішані з підсмаженою ріпчастою цибулею гриби викласти на капустяне листя, загорнути конвертиками. Голубці обсмажити, перекласти в каструлю, залити сметаною з томатним соусом і тушкувати до готовності.

Картопляний пиріг з грибами

Щоб приготувати такий пиріг, треба мати: 1,5 кг картоплі, 4 яйця, сіль. Для начинки — 1 кг свіжих грибів, 1 цибулину, 1 ложку сухарів, 1–2 ложки сметани, 2 ложки борошна.

Обчищену картоплю відварити в підсоленій воді, воду злити, а картоплю розім'яти як на пюре, змішати з яєчними жовтками, додати збиті білки. Однорідну масу розділити на дві частини. Одну викласти на змащену жиром сковороду. Зверху викласти грибний фарш (обсмажені з цибулею гриби перемішати з сметаною і борошном). Другу частину картопляної маси викласти по краю у вигляді джгута. Фарш присипати рівномірно сухарями і потім все запекти в духовці.

Грибна запечена солянка

Щоб приготувати солянку, треба мати: 500 г свіжих грибів, 1 кг свіжої капусти, пару солоних огірків, 1–2 цибулини, 2 столові ложки томатної пасти, дрібку цукру, оцет, сіль, перець.

Капусту нашинкувати і тушкувати, додавши трохи води, хвилин 40. Потім заправити томатною пастою, сіллю, перцем, оцтом. Гриби почистити, промити, варити 15 хвилин. Воду злити. Гриби перекласти на сковорідку з підсмаженою ріпчастою цибулею, обсмажити. Додати нарізаний кубиками солоний віджатий огірок. Потім все це перемішати і викласти зверху на капусту. Посипати сухарями і запекти в духовці.

Грибна ікра

Обсмажити одну велику ріпчасту цибулю на олії і пропустити через м'ясорубку разом з солоними грибами (450 г) . Додати перець, сіль, ретельно перемішати, перед подаванням до столу прикрасити зеленню.

Секрети кухні тітки Насті

До редакції надійшов лист від Алли Петрівни Кочурової вчительки математики з с. Корпачів Чернівецької області. У вільний час Алла Петрівна з задоволенням займається домашнім господарством: вирощує квіти, помідори (понад 40 сортів), утримує птицю та кролів.

А.П.Кочурова вирішила порадувати читачів рецептами приготування страв із м'яса кролів.

Тушку кролика вимочити 6–8 год. у воді з оцтом (1,5 — 2 столові ложки на 1 л води), затим просушити і розібрати, тобто відділити філе, ребра, лопатки, гомілки. Хребет порубати на шматки. З філе, нарізавши м'ясо трохи навскіс, завтовшки 2 см зробити відбивні в клярі. Кляр готуємо так: збиваємо 1 яйце з 0,5 столової ложки борошна, додаємо за смаком часник або терту цибулю. М'ясо обмочуємо у кляр і обсмажуємо в киплячій олії з обох боків.

Кролик, запечений у фользі

Змішуємо сіль, цукор, часник, чорний та духмяний перець, мелений лавровий лист. Обсипаємо цією сумішшю шматки м'яса і залишаємо на 8 — 10 год. М'ясо періодично перевертаємо, щоб воно рівномірно просочилось спеціями. Потім викладаємо на фольгу, загортаємо і запікаємо в духовці протягом години.

Кролик, запечений у сметані

Тушку розрубати на шматки, обсмажити на олії і скласти в казанок. Окремо підсмажити дві цибулини та терту моркву. Додати перець, сіль, лавровий лист, 1 склянку сметани. Перекип'ятити. Залити цим соусом м'ясо і тушкувати 15 — 20 хв. На гарнір смакує картопляне пюре або гречана каша.

Шашлик з кролика

М'ясо, нарізане шматочками, замаринувати: нарізати 4 — 5 цибулин, додати перець, сіль, лавровий листочок, біле сухе вино, якщо вина немає, — то оцту. Витримати в маринаді 2 — 3 год., надіти на шампури і смажити над деревним вугіллям. Подавати з червоним соусом.

Дорога редакціє журналу "Дім, сад, город"! Читаю і передплачую ваш журнал вже більше 10 років. Дуже хочу взяти участь у конкурсі "Господиня". Мені 44 роки , працюю в бібліотеці. В сім'ї нас четверо і всі полюбляють смачно поїсти. Буду рада, якщо мої рецепти збагатять кулінарний досвід читачів журналу.

Галина Сосна

м. Стрий Львівської області.

Кульки з печінки на твердому сирі

Треба мати: 500 г печінки, 3 цибулини, 150 г вершкового масла, 300 г твердого сиру, 1 варений жовток, 3 сирих яйця, зелень петрушки, сіль, перець. Печінку вимочити протягом двох годин у молоці (після цього досить легко зніметься плівка), порізати шматочками і обсмажити. Посічену цибулю злегка потушкувати в смальці. Печінку пропустити через м'ясорубку з густим ситечком, додати 3 сирих яйця і варений жовток, потім ретельно перемішати із смаженою цибулею, сіллю, перцем, до утворення однорідної маси. Чистими руками виробити кульки завбільшки з горіх. Обкачати їх у потертому твердому сирі. Викладати на невеличкі квадратики, вирізані з твердого сиру. Подавати на закусочній тарілці, прикрасивши листочками зеленого салату.

Рулет з печінки

Щоб приготувати тісто для рулету, треба мати: 4 жовтки, 5 білків, 80 г борошна, одну столову ложку оцту, 1 чайну ложечку солі, 1 чайну ложечку амонію.

Білки збити в густу піну, додати по одному жовтку, борошно, оцет, сіль, амоній. Спекти два коржі, охолодити. А тим часом беремо 500 г печінки, очищаємо від плівки, підсмажуємо, додаємо 2–3 цибулини і тушкуємо 15 хв., солимо, перчимо. Потім все це три рази пропускаємо через м'ясорубку. Якщо маса занадто густа, можна додати дві столові ложки майонезу. Цією масою змастити спечені бісквітні коржі, скрутити їх рулетом, покласти під гніт і винести на холод. Цей рулет можна подавати як холодну закуску, або замість хліба чи пиріжечків до перших страв, але нарізати треба шматками завтовшки 2 – 3 сантиметри.

Рулет з качки по-корейськи

З обскубаної, обсмаленої і добре вимитої качки зняти шкірку. М'ясо з кісток обрізати, додати 300 г свинини, пропустити через м'ясорубку. Додати цибулю і часник. Рис замочити у воді, щоб набубнявів. Додати нарізаний кубиками голландський сир. Посолити, додати 2 –3 яйця і ретельно вимішати. Розкласти качачу шкірку, викласти фарш і скрутити рулетом, перев'язати шпагатиком. Тушкувати в гусятниці 1 годину, підливаючи бульйон або воду. Вийняти, покласти під гніт і охолодити. Нарізати гарними скибочками перед подаванням до столу..

Салат з квасолі з горіхами

Дрібну квасолю відварити, додати сметану, цибулю, подрібнені горіхи, посічені часник і зелень. На 1 літр готової до вживання квасолі треба: 1 склянку горіхів, 4–5 цибулин, 1 головку часнику, сіль, перець, майонез за смаком.

Плов

Порубати м'ясо на невеликі шматочки, підсмажити, додати дрібно нарізану моркву, цибулю, томатний соус або свіжі помідори. Все разом протушкувати. Додати м'ясного бульйону або води, посолити, засипати рис і на малому вогні довести до готовності. Лавровий листочок надасть страві приємного аромату.

На десерт пиріг із слив (абрикосів,яблук)

На одну порцію: 1 склянка сметани, 1 склянка цукру, 0,5 чайної ложечки соди та 2 склянки борошна. Сметану розтерти з цукром, додати соду, погашену оцтом, та борошно. Тісто розділити на 2 частини: одну частину викласти на форму, змащену маргарином, посипати крохмалем, зверху покласти шар слив або вишень, яблук, абрикосів. Фрукти посипати цукром. До другої частини тіста додати чверть склянки борошна, розплескати руками і накрити фрукти. Зверху пиріг змастити сметаною і присипати цукром. Випікати на слабкому вогні в духовці.

Про користь гарбуза та страв із нього в журналі "Дім, сад, город" інформації було багато. Тому я пропоную лише два рецепти корисного і смачного варення з гарбуза.

I. Гарбуз очищаємо від шкірки, нарізуємо кубиками або соломкою. Додаємо дрібно порізаний лимон. Варимо сироп (на 1 кг гарбуза: 1 кг цукру, 1 лимон, 1 склянку води) і заливаємо ним гарбуз. Даємо покипіти 5 – 10 хв. Відставляємо варення на 10 – 12 год. Знову даємо покипіти 10 хв. Після третього разу доводимо до готовності. Готовність варення визначають так: крапелька сиропу на тарілці повинна не розтікатись як рідина, а дуже повільно розповзатись.

II. На 1 кг гарбуза додаємо 0,5 кг яблук, а далі все робимо так само, як у попередньому рецепті.

Товари Скриня поштою

Ви можете надіслати замовлення звичайним листом за адресою:
каталог «Скриня», а/с 625-Д, м. Київ, 01023
або зробити замовлення за телефоном:
8-800-504-44-40 (без вихідних).
Всі дзвінки безкоштовні.
Ви сплачуєте за товар на пошті в момент отримання. Ціни включають вартість товару. За переказ грошей ви сплатите на пошті додатково 6%.

1 12 00 грн.

1 12 00 грн.

3 1 12 00 грн.

1 Набір для вишивання
Розмір: 10х10 см
До набору входить: інструкція, голка, біла канва"Aida", муліне DMC.
1 Артикул **50455**
2 Артикул **50454**
3 Артикул **50432**
Ціна **12,00 грн.**

3

3 Каталог «Скриня—осінь» 5 00 грн.
Артикул **10006**
Ціна **5,00 грн.**

4 Куртка робоча
Міцна, практична бавовняна (діагональ) куртка, утеплена напіввовною. Зручний фасон не заважає рухам.
Розмір: **48-50; 52-54; 56-58; 60-62**
Зріст: **170-176, 182-188**
Артикул **90257**
Ціна **46,80 грн.**

4 46 80 грн.

2 28 80 грн.

2 Жилет робочий жіночий
Бавовняний (діагональ), утеплений напіввовною.
Розмір: **48-50; 52-54; 56-58; 60-62**
Артикул **90258**
Ціна **28,80 грн.**

Жилет робочий чоловічий
Розмір: **48-50; 52-54; 56-58; 60-62**
Артикул **90262**
Ціна **28,80 грн.**

6 Халат на запах
Склад: **100% бавовна**
Розмір: **46, 48, 50, 52, 54, 56**
Зріст: **164**
Артикул **11017**
Ціна **22,90 грн.**

5 10 60 грн.

5 Браслет магнітний
Лікувальний вплив магнітного поля давно використовується медициною. Сьогодні ви зможете в домашніх умовах покращити своє здоров'я за допомогою магнітного браслета, який впливає на активні точки руки. Такий браслет допоможе при бронхіті, астмі, ларингіті, гіпертонії, неврозах, зніме безпричинний страх, безсоння та втому, захистить від магнітних бур. Докладна інструкція допоможе вам правильно застосувати цей засіб.
Артикул **90268**
Ціна **10,60 грн.**

7 Магнітофорний пояс
Радикуліт - це справжнє лихо. Подолати його допоможе пояс з еластичними магнітами, бо магнітне поле позитивно впливає на спинний мозок та нерви. Допоможе цей пояс також при артрозі, артриті та остеохондрозі, а жінкам зніме больовий синдром при менструаціях.
Довжина: **110 см**
Артикул **90272** Ціна **12,95 грн.**

7 12 95 грн.

6 22 90 грн.

8 Устілки магнітні
Усі чули про магнітні диво-устілки, які захищають від захворювань. Устілки створені на основі досягнень китайської медицини. Вклавши магнітні устілки у взуття, ви отримуєте ефект ходіння босоніж по землі та корисного впливу її магнітного поля. Такі устілки знизять утому ніг, стабілізують роботу серця, нормалізують тиск, активізують імунну систему, покращать пам'ять та роботу мозку, нормалізують травлення. Чому в дитинстві ви могли годинами бігати босоніж і не хворіли? Хочете бути здоровими і бадьорими? Замовте ці магнітні устілки.
Розмір: **36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46**
Артикул **90267**
Ціна **12,45 грн.**

8 12 45 грн.

УВАГА!!!
Відтепер мінімальна сума замовлень НЕ обмежена

Заповніть бланк замовлення, виріжте та надішліть за адресою:
каталог "Скриня", а/с 625-Д, м. Київ, 01023

Я, ____________________
прізвище, ім'я та по батькові
____
індекс, докладна поштова адреса, телефон

замовляю за каталогом "Скриня" такі товари:

Артикул	Назва товару	Розм	Зріст	К-сть	Ціна, грн.	Сума, грн
					Разом:	

Підпис Замовника: ____________________

У номері:

„Дім, сад, город"
виробничо-практичний журнал
№10, жовтень, 2002 р.

Головний редактор **М.І.Халимоненко**
Головний художник **Т.П.Колодницька**
Заступники головного редактора
Б.К.Донгаш, І.Ф.Куштенко
Редактори **А.М.Капітульська, О.В.Кисленко**

Дизайн, верстка **Н.В.Грехова**

Комерційний директор **Г.А.Донець, тел. 552-90-45**
Реклама, оголошення **В.О.Давидко, В.М.Матохнюк, тел. 552-95-11**
Розповсюдження, маркетинг
Т.І.Лазебник, тел.552-94-60
Видання зареєстровано, серія КВ, №3536 від 23.10.98

Підписано до друку 25.09.2002 р.
Загальний тираж 148 322 прим. (у тому числі: російською мовою і в комплектах з іншими журналами — 28 665 прим.)
Ціна договірна.
Адреса: 02094, Київ-94, пр.Гагаріна, 17-а. Тел. (044) 552-95-13

Передплатні індекси комплектів журналів у складі:
«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.
«Дім, сад, город» + «Наш дім» — 21871.
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях»+ + «Вокруг света» — 21843.

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».
Видруковано в Державному видавництві «Преса України»
03148, Київ-148, вул. Героїв Космосу, 6. З. 0118203.

Дім сад город 10 2001
Дім сад город 9 2001
Дім сад город 9 2000
Дім сад город 4 2001
Дім сад город 5

БУДЬМО здорові
Пасіка 2 1999
Наш дім
Виноград Вино
Квіти України

Суниця садова
Лісова школа
Яблунька
Село — мов писанка
Зелений календар